

Vichtis kommun

Plan för småbarnspedagogik

Grunderna för planen för
småbarnspedagogik 2016

Innehållsförteckning

1. GRUNDERNA FÖR PLANEN FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK OCH DE LOKALA PLANERNA FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK	3
1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och deras bindande verkan	3
1.2 Den lokala planen för småbarnspedagogik	4
1.3 Barnets plan för småbarnspedagogik.....	8
2. SMÅBARNSPEDAGOGIKENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL	11
2.1 Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken.....	11
2.2 Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken	14
2.3 Småbarnspedagogiken som en del av barnets växande och lärande	17
2.4 Värdegrunden.....	19
2.5 Synen på lärande	21
2.6 Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård	22
2.7 Mångsidig kompetens	24
Förmåga att tänka och lära sig	25
Kulturell och kommunikativ kompetens	26
Vardagskompetens.....	27
Multilitteracitet och digital kompetens.....	27
Förmåga att delta och påverka.....	28
3. VERKSAMHETSKULTUREN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN	29
3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen.....	30
En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen	30
En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation	31
Delaktighet, likabehandling och jämställdhet	31
Kulturell mångfald och språkmedvetenhet.....	32
Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil	33
3.2 Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken	35
3.3 Samarbete inom småbarnspedagogiken.....	37
Samarbete med vårdnadshavarna	37
Mångprofessionellt samarbete	39
4. PLANERING OCH GENOMFÖRANDE AV DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN	41
4.1 Referensram för den pedagogiska verksamheten	41
4.2 Pedagogisk dokumentation.....	44
4.3 Mångsidiga arbetssätt	45
4.4 Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande	46

4.5	Lärområden	48
	Språkens rika värld	48
	Mina många uttrycksformer.....	51
	Jag och vår gemenskap.....	55
	Jag utforskar min omgivning	58
	Jag växer, rör på mig och utvecklas.....	61
4.6	Preciseringar gällande språk och kultur	63
	Småbarnspedagogik på två språk.....	66
5.	STÖD FÖR BARNETS UTVECKLING OCH LÄRANDE	68
5.1	Principerna för stöd	68
5.2	Samarbete med barnet, vårdnadshavaren och andra sakkunniga i samband med stöd	69
5.3	Stödarrangemang inom småbarnspedagogiken.....	73
5.4	Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd	76
6.	SMÅBARNSPEDAGOGIK SOM BASERAR SIG PÅ EN ALTERNATIV PEDAGOGIK ELLER EN SÄRSKILD ÅSKÅDNING.....	78
7.	UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN	79
7.1	Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten.....	79

1. GRUNDERNA FÖR PLANEN FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK OCH DE LOKALA PLANERNA FÖR SMÅBARNSPEDAGOGIK

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en nationell föreskrift som utfärdats av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om småbarnspedagogik¹. De lokala planerna för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik ska utarbetas och småbarnspedagogiken ska genomföras i enlighet med denna föreskrift. Beredningen av grunderna för planen för småbarnspedagogik styrs framför allt av lagen om småbarnspedagogik, som föreskriver om barnets rätt till småbarnspedagogik och om målen för småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen, som regleras av lagen om grundläggande utbildning², är en del av småbarnspedagogiken. Förskoleundervisningen styrs av föreskriften om grunderna för förskoleundervisningens läroplan som Utbildningsstyrelsen har utfärdat.

Småbarnspedagogiken är en del av det finländska utbildningssystemet och ett viktigt skede i barnets växande och lärande. Vårdnadshavarna bär det primära ansvaret för sina barns fostran. Småbarnspedagogiken stödjer och kompletterar hemmens fostrande uppdrag och bidrar till barnens välbefinnande. Avsikten med den nationella styrningen av småbarnspedagogiken är att skapa likvärdiga förutsättningar för en helhetsmässig uppväxt, utveckling och lärande för de barn som deltar i småbarnspedagogiken.

Utgångspunkten för revideringen av grunderna för planen för småbarnspedagogik har varit förändringar i barnens uppväxtmiljö och i verksamhetsmiljön inom småbarnspedagogiken. Grunderna har beretts i samarbete med olika intressentgrupper och utgående från de senaste resultaten av forskning och utvecklingsarbete.

Planen för småbarnspedagogik är en helhet som omfattar tre nivåer. Den består av de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik, de lokala planerna för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik.

1.1 Grunderna för planen för småbarnspedagogik och deras bindande verkan

Grunderna för planen för småbarnspedagogik har som uppdrag att stödja och styra hur småbarnspedagogiken ordnas, genomförs och utvecklas. Grunderna för planen för småbarnspedagogik ska bidra till att verksamheten håller hög kvalitet och genomförs på lika grunder i hela landet. Med småbarnspedagogik avses en systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård, i vilken i synnerhet pedagogiken betonas³.

I grunderna för planen för småbarnspedagogik definieras småbarnspedagogikens centrala mål och innehåll, samarbetet mellan anordnaren av småbarnspedagogik och barnens

¹ Lag om småbarnspedagogik (36/1973)

² Lag om grundläggande utbildning (628/1998), 26 a § (1040/2014)

³ Lag om småbarnspedagogik 1 § (580/2015)

vårdnadshavare, det mångprofessionella samarbetet samt innehållet i barnets plan för småbarnspedagogik⁴.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik är en föreskrift som är juridiskt bindande för anordnarna av småbarnspedagogik. Grunderna för planen för småbarnspedagogik innehåller förutom föreskrifter även text som belyser grunderna. I slutet av varje kapitel finns en förteckning över sådant som avgörs på lokal nivå och som styr hur den lokala planen för småbarnspedagogik utarbetas och hur den småbarnspedagogiska verksamheten genomförs. I grunderna för planen för småbarnspedagogik finns också hänvisningar till lagstiftningen. Avsikten med hänvisningarna är att förtydliga sambandet mellan grunderna och lagstiftningen.

I detta styrdokument används begreppet anordnaren av småbarnspedagogik i betydelsen kommun, samkommun eller någon annan serviceproducent (offentlig eller privat)⁵. Vårdnadshavare används i betydelsen barnets förälder eller annan vårdnadshavare. I det svenskspråkiga styrdokumentet används begreppen småbarnspedagogik och småbarnspedagogisk verksamhet synonymt.

1.2 Den lokala planen för småbarnspedagogik

Anordnarna av småbarnspedagogik ska utarbeta lokala planer för småbarnspedagogik utgående från de nationella grunderna för planen för småbarnspedagogik. Skyldigheten att utarbeta en plan för småbarnspedagogik gäller också övrig småbarnspedagogik som kommunen köper och privat daghemsverksamhet eller privat familjedagvård som övervakas av kommunen⁶. De lokala planerna för småbarnspedagogik är bindande och de ska utvärderas och utvecklas. Den lokala planen för småbarnspedagogik kan utarbetas så att den gäller alla verksamhetsformer (daghem, familjedagvård och övrig småbarnspedagogik) eller skilt för varje verksamhetsform. Flera anordnare av småbarnspedagogik kan också komma överens om att utarbeta, utvärdera och utveckla planen för småbarnspedagogik gemensamt.

Planen för småbarnspedagogik ska utarbetas så att den preciserar, styr och stödjer anordnandet av småbarnspedagogiken på lokal nivå. Då planen för småbarnspedagogik görs upp ska man beakta lokala särdrag, eventuella pedagogiska prioriteringar, barnens behov samt resultat av utvärderingar och utvecklingsarbete som gäller småbarnspedagogiken. De lokala planerna kan precisera de nationella grunderna, men de kan inte utesluta mål eller innehåll som förutsätts i lagen, förordningen eller i grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Planen för småbarnspedagogik ska utarbetas med hänsyn till övriga planer som utarbetas på lokal nivå, bland annat:

⁴ Lag om småbarnspedagogik 9 § (580/2015)

⁵ Lag om småbarnspedagogik 1 §

⁶ Lag om småbarnspedagogik 15–26 § (909/2012)

- planer och beslut som gäller småbarnspedagogik, barn och familjer
- förskoleundervisningens läroplan
- läroplanen för den grundläggande utbildningen
- eventuell läroplan för den undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen
- välfärdsplan för barn och unga enligt barnskyddslagen⁷
- integrationsplan⁸.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska se till att personalen inom småbarnspedagogen, vårdnadshavarna och barnen ges möjlighet att vara med och utarbeta och utveckla den lokala planen för småbarnspedagogik⁹.

Den lokala planen för småbarnspedagogik ska utarbetas i samarbete med de lokala myndigheterna som sköter uppgifter inom undervisningen och social- och hälsovården. För att säkra kontinuiteten och barnets växande och lärande som en helhet deltar representanter för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen i att utarbeta och utveckla planen för småbarnspedagogik. Anordnaren av småbarnspedagogik ska godkänna planen för småbarnspedagogik separat för småbarnspedagogik på svenska, finska, samiska och vid behov för småbarnspedagogik på något annat språk¹⁰.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska utvärdera den småbarnspedagogiska verksamheten och delta i utomstående utvärdering av verksamheten¹¹. Utvärderingen behandlas närmare i kapitel 7.

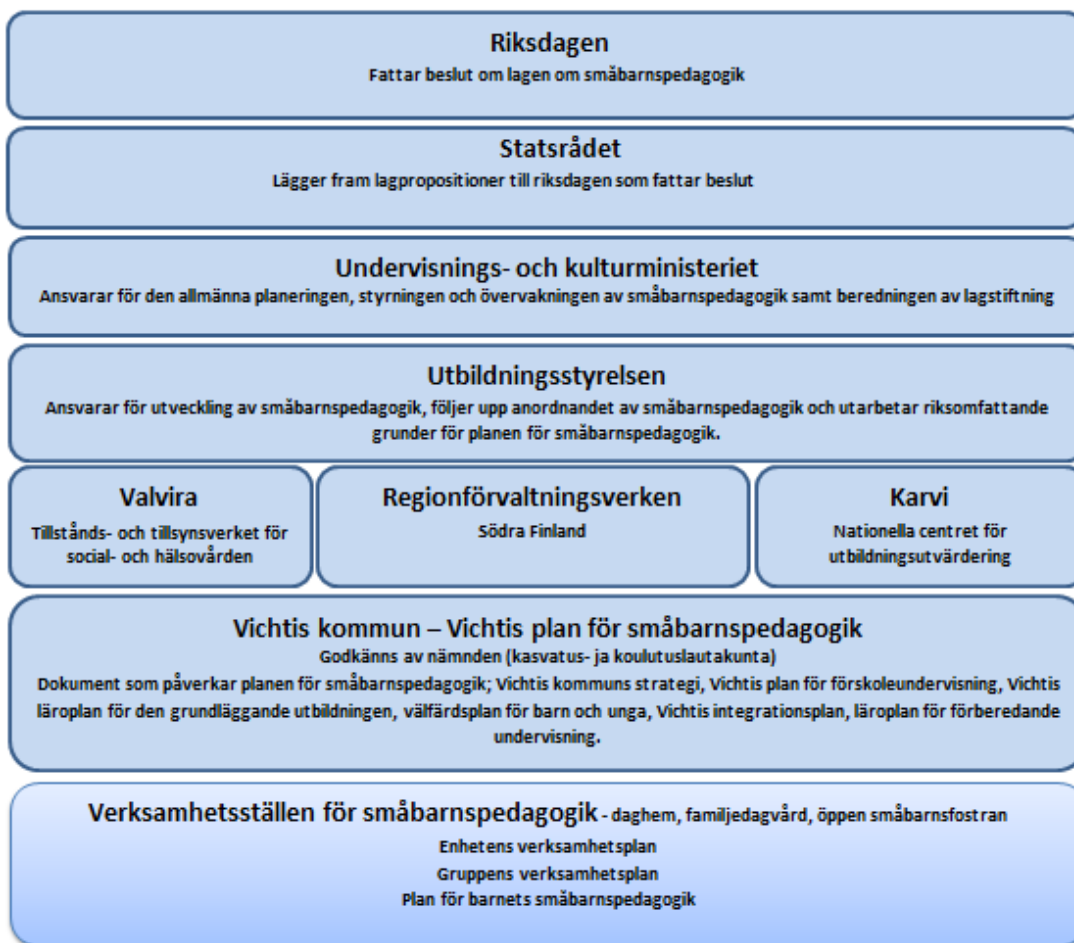
⁷ Barnskyddslag (417/2007), 12 § (1292/2013)

⁸ Lag om främjande av integration 15 § (1386/2010)

⁹ Lag om småbarnspedagogik 7 b § (580/2015)

¹⁰ Lag om småbarnspedagogik 11 § 2 mom. (875/1981)

¹¹ Lag om småbarnspedagogik 9 b § (580/2015)

Figur. Styrsystem för småbarnspedagogik

Vichtis kommuns plan för småbarnspedagogik utgår från Utbildningsstyrelsens riksomfattande grunder för planen för småbarnspedagogik (2016). Vichtis plan för småbarnspedagogik utarbetas och godkänns på finska. Efter att planen har godkänts översätts den till svenska. Kasvatus- ja koulutuslautakunta godkänner Vichtis plan för småbarnspedagogik som tas i bruk den 1 augusti 2017. Ärenden som man fattar beslut om lokalt har antecknats i grunderna som indragna i texten genast efter kapitlet i fråga. I den elektroniska versionen är den lokala texten skriven i blått. Vichtis plan för småbarnspedagogik kan läsas på Vichtis kommuns webbplats och intranet.

Vichtis plan för småbarnspedagogik och Vichtis plan för förskoleundervisning är en helhet som tillsammans med läroplanen för den grundläggande undervisningen skapar en enhetlig stig för barnets uppväxt, utveckling och inläring från småbarnspedagogik till grundläggande undervisning. Vid utarbetandet av planen har man beaktat

Vichtis kommuns strategi, Vichtis plan för förskoleundervisning, välfärdsplanen för barn och unga, Vichtis kommuns integrationsplan samt

I Vichtis kommun används samma plan för småbarnspedagogik inom de olika formerna av kommunal och privat småbarnspedagogik. Enheterna kompletterar Vichtis plan för småbarnspedagogik med en verksamhetsplan. Familjedagvården i Vichtis uppgör en egen verksamhetsenhet. I enhetens verksamhetsplan fastställs närmare utgångspunkterna för enhetens småbarnspedagogik och för förverkligandet av denna i vardagen. I verksamhetsplanen framgår dessutom förverkligandet av de pedagogiska målen på resultatkortet samt särdragen och tyngdpunkter för varje enhet. Personalen inom småbarnspedagogiken och vårdnadshavarna utarbetar tillsammans en egen plan för småbarnspedagogik för varje barn. Dessa planer för småbarnspedagogik utgör tillsammans med enhetens verksamhetsplan grunden för gruppernas verksamhetsplaner.

Vichtis plan för småbarnspedagogik har utarbetats av en arbetsgrupp under ledning av servicechefen och daghemsföreståndare. I arbetsgruppen ingick 12 fostrare från kommunala daghem. Arbetsgruppen sammanträdde regelbundet under verksamhetsåret 2016–2017. Arbetsgruppens medlemmar hade som uppgift att informera personalen vid enheterna om hur arbetet med planen för småbarnspedagogik framskred samt att förmedla budskap från enheterna till arbetsgruppen. Vårdnadshavarna, representanter för förskoleundervisningen, representanter för den grundläggande undervisningen, privata serviceleverantörer och representanter för social- och hälsovårdsväsendet hade möjlighet att ge utlåtande om utkastet för planen för småbarnspedagogik. Innan arbetet i arbetsgruppen påbörjades behandlade förmännen för de kommunala daghemmen de tematiska helheterna vid möten om småbarnspedagogik samt fastställde riktlinjerna för dessa. Förmännen hade som uppgift att diskutera om dessa tematiska helheter med personalen på sina egna enheter.

Vårdnadshavarna och barnen deltog i arbetet genom att i oktober 2016 svara på en enkät om "Drömmarnas dagvård". Med hjälp av enkäten kartlades barnens och vårdnadshavarnas tankar om en välfungerande småbarnspedagogik. Enkäten genomfördes elektroniskt och man informerade om den på dagvårdsenheternas webbplatser och kommunens webbplats. Resultaten av enkäten och vårdnadshavarnas kommentarer har påverkat innehållet i planen för småbarnspedagogik på kommunnivå.

Vichtis kommuns plan för småbarnspedagogik utvärderas och utvecklas utgående från respons av barn, vårdnadshavare, personal och samarbetspartner. Under våren 2019 genomförs den första utvärderingsenkäten för personalen inom småbarnspedagogik samt för vårdnadshavarna. Enkätens resultat analyseras och planen utvecklas utgående från den mottagna responsen.

1.3 Barnets plan för småbarnspedagogik

Ett barn som deltar i småbarnspedagogisk verksamhet har enligt lagen om småbarnspedagogik rätt till systematisk och målinriktad fostran, undervisning och vård. För att uppfylla detta ska en plan för småbarnspedagogik utarbetas för varje barn på ett daghem eller i familjedagvård¹². Barnets plan för småbarnspedagogik ska utgå från barnets behov och barnets bästa. De mål som anges i planen ska gälla den pedagogiska verksamheten. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavaren utarbeta barnets plan för småbarnspedagogik då barnet börjar på daghem eller i familjedagvård. Barnets åsikt och önskemål ska klargöras och beaktas i planen. Personalen har ansvar för att hitta lämpliga sätt att klargöra barnets perspektiv. De mål som beskrivs i barnens planer för småbarnspedagogik ska beaktas då verksamheten i barngruppen planeras och lärmiljöerna utvecklas.

Vid daghemmen ansvarar en person som har behörighet som barnträdgårdslärare för att planen för småbarnspedagogik utarbetas och utvärderas¹³. Barnträdgårdslärarens sakkunskap ska anlitas då en plan utarbetas för ett barn i familjedagvård¹⁴. Sakkunniga och andra parter som stödjer barnets utveckling och lärande deltar vid behov i utarbetandet av planen.

Barnets plan för småbarnspedagogik är det dokument där de mål och åtgärder som stödjer barnets utveckling, lärande och välbefinnande ska anges. I planen ska barnets kunskaper, styrkor, intresseområden och individuella behov beskrivas. Det är viktigt att vårdnadshavarens och personalens iakttagelser och uppfattningar om barnets utveckling och lärande samt förmåga att fungera i grupp överensstämmer med det som anges i barnets plan för småbarnspedagogik. Pedagogisk dokumentation (kapitel 4.2) ska användas då planen utarbetas. Planen ska också beakta barnets språkliga, kulturella och åskådningsmässiga bakgrund.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska man ange barnets eventuella stöd för utveckling och lärande och hur stödet ska genomföras¹⁵ (kapitel 5.4). Om barnet har en långvarig sjukdom som kräver läkemedelsbehandling på daghemmet eller i familjedagvården ska man som en del av barnets plan för småbarnspedagogik göra upp en plan för läkemedelsbehandling¹⁶.

¹² Lag om småbarnspedagogik 7 a § (580/2015)

¹³ Lag om småbarnspedagogik 7 a § och Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 7 a §, s. 18

¹⁴ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 7 a §, s. 18

¹⁵ Lag om småbarnspedagogik 7 a §

¹⁶ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 7 a §, s. 18

Genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik ska utvärderas och planen ska ses över minst en gång om året. Planen ska dock granskas alltid då barnets behov kräver det.¹⁷ Initiativet till att granska planen kan komma från personalen, någon annan myndighet som man samarbetat med i frågor som gäller barnet eller från barnets vårdnadshavare¹⁸. Då barnets plan för småbarnspedagogik utvärderas ska fokus särskilt läggas på hur verksamheten organiserats och hur pedagogiken genomförts.

I barnets plan för småbarnspedagogik ska följande anges:

- barnets styrkor när det gäller utveckling och lärande samt barnets intressen
- mål som stödjer barnets utveckling, lärande och välbefinnande, de åtgärder som behövs för att uppnå målen och en utvärdering av hur målen uppnåtts
- barnets eventuella behov av stöd (kapitel 5)
- en eventuell plan för läkemedelsbehandling
- barnens, personalens och vårdnadshavarnas gemensamma överenskommelser
- andra eventuella sakkunniga som varit med och utarbetat planen
- när planen har utarbetats, granskats och när den granskas nästa gång.

Planen för barnets småbarnspedagogik utgörs av följande dokument

- Vårt barn - formuläret
- Plan för barnets småbarnspedagogik-formuläret
- plan för medicinering (vid behov)
- pedagogiska dokument i anslutning till intensifierat eller särskilt stöd (vid behov)

På Vårt barn - formuläret beskriver vårdnadshavarna sitt barn och sådant som är viktigt för barnet. Då barnet börjar i småbarnspedagogiken fungerar formuläret Vårt barn som stöd för dialogen mellan vårdnadshavaren och personalen inom småbarnspedagogik. Vårdnadshavarna kan om de önskar komplettera bilagan med fotografier som beskriver barnets kunnande, styrkor och intressen.

Formuläret Plan för barnets småbarnspedagogik utgörs av en pedagogisk och en mångprofessionell del. I den pedagogiska delen beskrivs barnet, barnets styrkor och intressen och åtgärder som vårdnadshavarna och fostraren tillsammans kommit överens om för att stödja barnets utveckling, inlärning och välmående. Den mångprofessionella delen används om övriga sakkunniga deltar i samtalet utöver vårdnadshavaren och fostraren.

För ett barn som behöver regelbunden medicinering utarbetas en plan för medicinering som en del av planen för småbarnspedagogik. Då barnet

¹⁷ Lag om småbarnspedagogik 7 a §

¹⁸ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 7 a §, s. 19

behöver intensifierat stöd för inläring och utveckling kompletteras planen för småbarnspedagogik med en separat inlärningsplan.

Fostrarens uppgift är att medvetet och systematiskt observera och dokumentera barnets utveckling. Barnet blir delaktigt i planeringen av sin egen småbarnspedagogik genom pedagogisk dokumentering. Samtliga fostrare observerar och dokumenterar barnets utveckling. De diskuterar regelbundet sina observationer av barnet och skapar en gemensam syn på barnets utveckling, inläring och välmående. Fostrarnas gemensamma uppfattning för och kunskap om barnet förmedlas till vårdnadshavarna då planen för småbarnspedagogik uppgörs. I början av samtalet utvärderar fostraren och vårdnadshavaren tillsammans förverkligandet av åtgärderna till stöd för barnets utveckling, inläring och välmående som man kommit överens om vid det föregående samtalet.

Samtalen för uppgörandet av planen för småbarnspedagogik ska föras på hösten innan slutet av oktober och på våren innan slutet av mars. Ett samtal om ett nytt barn förs inom en till två månader efter att barnet börjat i småbarnspedagogiken. Planen för småbarnspedagogik ska vara klar inom två veckor efter samtalet. Utarbetandet av planen är en del av processen för pedagogisk dokumentering.

I daghemsgruppen ansvarar barnträdgårdsläraren för planen för barnets småbarnspedagogik. En barnskötare i gruppen kan också föra samtalet för uppgörande av planen för småbarnspedagogik och då även göra anteckningarna om samtalet. Gruppens barnträdgårdslärare bör känna till innehållet i de individuella planerna för småbarnspedagogik för varje barn. Barnets individuella behov som framkommer i planen för barnets småbarnspedagogik beaktas och antecknas i gruppens verksamhetsplan. Planeringen av verksamheten utgår från gruppens verksamhetsplan. Inom familjedagvården observeras och dokumenteras barnets utveckling av familjedagvårdaren. Barnträdgårdslärarens expertis för planen för småbarnspedagogik för barn inom familjedagvården fås av familjedagvårdarens chef eller barnträdgårdsläraren för reservvårdsgruppen.

Då barnet övergår till en annan grupp, vårdplats eller till förskoleundervisningen överförs planen för barnets småbarnspedagogik, med vårdnadshavarens samtycke, till personalen i den nya gruppen för småbarnspedagogik. Vid behov kallar fostraren i den tidigare gruppen till ett övergångsmöte, där fostraren från den nya gruppen deltar. Vårdnadshavaren deltar också om han eller hon så önskar. Syftet med överföringen av information är att underlätta barnets start på den nya vårdplatsen.

2. SMÅBARNSPEDAGOGIKENS UPPDRAG OCH ALLMÄNNA MÅL

Den småbarnspedagogiska verksamheten är en samhällsservice som har många uppdrag. Småbarnspedagogikens uppdrag är att i samarbete med vårdnadshavarna främja barnens helhetsmässiga uppväxt, utveckling och lärande. De småbarnspedagogiska tjänsterna ska främja jämlikhet och likabehandling mellan barnen och förebygga marginalisering. De kunskaper och färdigheter som barnen tillägnar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten stärker deras delaktighet och aktiva deltagande i samhället. Småbarnspedagogiken stödjer också vårdnadshavarna i det fostrande arbetet och möjliggör att de kan delta i arbetslivet eller studier.

2.1 Förpliktelser som styr småbarnspedagogiken

Kommunen är skyldig att ordna småbarnspedagogik i den omfattning och i sådan form som behovet i kommunen förutsätter. Enligt lagen om småbarnspedagogik kan småbarnspedagogisk verksamhet ordnas på daghem, i familjedagvård eller som övrig småbarnspedagogik.¹⁹ Barnets rätt till småbarnspedagogik gäller enligt lagen den verksamhet som ges på daghem eller i familjedagvård. Vårdnadshavaren beslutar om barnets deltagande i småbarnspedagogiken. Barn som deltar i förskoleundervisningen ska ha möjlighet att delta i småbarnspedagogisk verksamhet på det sätt som lagen föreskriver²⁰.

En kommun eller samkommun kan antingen själv anordna småbarnspedagogik eller köpa småbarnspedagogiska tjänster av en offentlig eller privat serviceproducent. Om tjänsterna köps av offentliga eller privata serviceproducenter, måste kommunen eller samkommunen försäkra sig om att tjänsterna uppfyller den kvalitet som förutsätts av motsvarande kommunal verksamhet. Anordnaren av småbarnspedagogik ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt de författningar som gäller småbarnspedagogik och enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik²¹. Ett kommunalt organ eller en tjänsteinnehavare som organet utsett, Regionförvaltningsverket och Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården ansvarar för handledningen, rådgivningen och tillsynen av privata serviceproducenter²².

Kommunen ska se till att småbarnspedagogiken anordnas på barnets modersmål, då det är svenska, finska eller samiska²³. För ett barn som använder teckenspråk kan småbarnspedagogik ges på teckenspråk²⁴. Kommunen ska i den utsträckning som motsvarar

¹⁹ Lag om småbarnspedagogik 11 § 1 mom. (580/2015)

²⁰ Lag om småbarnspedagogik 11 b § (1290/1999)

²¹ Lag om småbarnspedagogik 10 § (909/2012)

²² Lag om privat socialservice 3 § (922/2011) och lag om småbarnspedagogik 1 och 10 §

²³ Lag om småbarnspedagogik 11 § 2 mom.

²⁴ Lag om småbarnspedagogik 2 a § 6 punkten (580/2015)

behovet inom småbarnspedagogiken ha tillgång till tjänster av en specialbarntädgårdslärare²⁵.

Förpliktelserna som styr småbarnspedagogiken bygger på Finlands grundlag, lagen om småbarnspedagogik och förordningen om barndagvård²⁶ samt på grunderna för planen för småbarnspedagogik. Den småbarnspedagogiska verksamheten regleras också i tillämpliga delar av föreskrifter om socialvård²⁷, förvaltningslagen²⁸ och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet²⁹. Enligt Finlands grundlag får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person³⁰. Också förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa ska beaktas då småbarnspedagogiken ordnas. Sådana är bland annat diskrimineringslagen³¹, lagen om jämställdhet³², Europakonventionen³³, FN:s konvention om barnets rättigheter³⁴, FN:s konvention om handikappades rättigheter³⁵, FN:s deklaration om urfolkens rättigheter³⁶ och FN:s globala mål för hållbar utveckling³⁷. Småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt principen om inkludering. Alla barn ska, oberoende av till exempel behov av stöd, handikapp eller kulturell bakgrund, ha möjlighet att delta i den gemensamma småbarnspedagogiska verksamheten.

De nationella målen för småbarnspedagogiken fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målen styr hur grunderna för planen för småbarnspedagogik, den lokala planen för småbarnspedagogik och barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas, genomförs och utvärderas.

Enligt lagen om småbarnspedagogik³⁸ är syftet med småbarnspedagogiken att

- 1) hos varje barn främja en helhetsmässig uppväxt, utveckling, hälsa och ett helhetsmässigt välbefinnande i enlighet med barnets ålder och utveckling,
- 2) stödja barnets förutsättningar för inläring och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet,
- 3) ordna mångsidig pedagogisk verksamhet med utgångspunkt i barns lek, rörelse, konst och kulturtradition samt ge barnet möjligheter till positiva upplevelser av lärande,

²⁵ Lag om småbarnspedagogik 4 a § 2 mom. (909/2012)

²⁶ Förordning om barndagvård (239/1973)

²⁷ Socialvårdslag (1301/2014) och lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000)

²⁸ Förvaltningslag (434/2003)

²⁹ Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999)

³⁰ Finlands grundlag 6 § 2 mom. och 19 § (731/1999)

³¹ Diskrimineringslag (1325/2014)

³² Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) och ändringen av den (1329/2014)

³³ Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna 1990

³⁴ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

³⁵ FN:s konvention om handikappades rättigheter 2007

³⁶ FN:s deklaration om urfolkens rättigheter 2007

³⁷ Globala mål för hållbar utveckling – Agenda 2030. FN:s toppmöte 2015

³⁸ Lag om småbarnspedagogik 2 a §

- 4) säkerställa en småbarnspedagogisk miljö som är utvecklande, främjar inläring och är hälsosam och trygg,
- 5) trygga ett verksamhetssätt som respekterar barnet och så bestående förhållanden som möjligt för växelverkan mellan barnet och personalen inom småbarnspedagogiken,
- 6) erbjuda alla barn likvärdiga möjligheter till småbarnspedagogik, främja jämställdhet mellan könen samt ge färdigheter att förstå och respektera den allmänna kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och livsåskådningsmässiga bakgrund,
- 7) identifiera barnets individuella behov av stöd och, när det uppkommit behov av stöd, organisera ett ändamålsenligt stöd inom småbarnspedagogiken, vid behov i form av mångprofessionellt samarbete,
- 8) utveckla barnets förmåga till samarbete och växelverkan, främja barnets förmåga att delta i kamratgruppen samt vägleda barnet mot ett etiskt ansvarstagande och hållbart handlingsätt, respekt för andra människor och samhällsmedlemskap,
- 9) säkerställa barnets möjligheter att få delta i och påverka sådana angelägenheter som berör barnet självt,
- 10) i samverkan med barnet och dess föräldrar eller andra vårdnadshavare främja en harmonisk utveckling hos barnet och dess holistiska välbefinnande samt stödja barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare i fostringsarbetet.

Anordnaren av småbarnspedagogik är skyldig att informera vårdnadshavarna om målen och verksamheten inom de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik. Vårdnadshavaren ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen, genomförandet och utvärderingen av den småbarnspedagogiska verksamheten som barnet deltar i. Vårdnadshavarna ska också regelbundet ges möjlighet att delta i planeringen och utvärderingen av småbarnspedagogiken på lokal nivå och vid enheten i fråga.

Barnens deltagande i småbarnspedagogiken varierar beroende på familjernas val, barnens lagstadgade rätt till småbarnspedagogik och enligt anordnarens beslut. Detta ska beaktas då de lokala planerna görs upp.³⁹

Lär miljön inom småbarnspedagogiken ska vara utvecklande och främja lärandet samt vara hälsosam och trygg med hänsyn till barnets ålder och utveckling. Lokalerna och redskapen ska vara ändamålsenliga och tillgängliga⁴⁰. Barn på daghem och i familjedagvård ska serveras fullvärdiga måltider. Måltiderna ska vara ändamålsenligt ordnade och handledda.⁴¹ Småbarnspedagogiken ska vara religiöst, konfessionellt och partipolitiskt obunden. Småbarnspedagogiken får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

³⁹ Lag om småbarnspedagogik 11, 11 a och 11 b § (108/2016) och Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om småbarnspedagogik och lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (RP 80/2015 rd), motivering till 11 a och 11 b §, s. 37–45

⁴⁰ Lag om småbarnspedagogik 6 § (580/2015)

⁴¹ Lag om småbarnspedagogik 2 b § (580/2015)

Inom småbarnspedagogiken ska bestämmelserna om personalens behörighetsvillkor iakttas⁴². Vid anordnandet av småbarnspedagogik ska man dessutom beakta bestämmelserna om arbetarskydd och säkerhet samt om användning av personuppgifter och bestämmelserna om utredning av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn⁴³. Inom småbarnspedagogiken ska man förebygga mobbning och ingripa vid mobbning⁴⁴. Säkerheten ska systematiskt förbättras och regelbundet utvärderas. Kommunen ska vid anordnandet av småbarnspedagogik samarbeta med de instanser som ansvarar för undervisning, idrott och kultur, socialvård, barnskydd, rådgivningsverksamhet och övrig hälsovård samt med andra nödvändiga aktörer.⁴⁵ Personalen inom småbarnspedagogiken omfattas också av bestämmelserna om att styra personer till att söka socialservice och att göra en barnskyddsanmälan⁴⁶.

Förmannen för enheten har som uppgift att se till att all personal som arbetar inom småbarnspedagogik i Vichtis känner till och har tagit till sig syftet och de allmänna målen för småbarnspedagogik och utgår från dessa i sitt arbete. De öppna tjänsterna inom småbarnspedagogiken har som uppgift att i huvudsak stödja utvecklingen hos barn som vårdas i hemmet. Detta sker på det öppna daghemmet, klubbar inom småbarnspedagogik och inom kamratstödsverksamhet. Dagvård i daghem och familjedagvård möjliggör för sin del att vårdnadshavarna har möjlighet att delta i arbetslivet och studera. Då en familj söker sig till tjänsterna inom småbarnspedagogik funderar man tillsammans med vårdnadshavaren på vilken form av småbarnspedagogik som bäst passar familjens och barnets behov.

2.2 Verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken

Småbarnspedagogik ges på daghem, i familjedagvård eller som övrig småbarnspedagogik, exempelvis i form av klubb- eller lekverksamhet⁴⁷. Målen i lagen om småbarnspedagogik och i grunderna för planen för småbarnspedagogik styr alla verksamhetsformer av småbarnspedagogik. De olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik skiljer sig från varandra i fråga om lärmiljöer, resurser, personalens utbildning och behörighetsvillkor, personalstruktur, barngruppens storlek och relationstalet mellan barn och personal. Det är viktigt att vårdnadshavarna får tillräcklig information om alla verksamhetsformer med avseende på deras innehåll och särdrag. Tillsammans med vårdnadshavaren ska man diskutera vilken verksamhetsform och vilken omfattning som gynnar barnet och svarar mot

⁴² Lag om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården 7–8, 10, 15–16 § (272/2005) och lag om yrkesutbildade personer inom socialvården 3 och 8 § (817/2015)

⁴³ Lag om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn (504/2002)

⁴⁴ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 6 §, s. 17

⁴⁵ Lag om småbarnspedagogik 11 e § (580/2015)

⁴⁶ Socialvårdslag 35 § och Barnskyddslag 25 och 25 a § (88/2010 och 1302/2014)

⁴⁷ Lag om småbarnspedagogik 1 §

barnets behov.⁴⁸ Rådgivning och handledning ska ges då familjen söker sig till de småbarnspedagogiska tjänsterna, men också när barnet redan omfattas av tjänsterna.⁴⁹

Småbarnspedagogik som ges på daghem är den vanligaste formen av småbarnspedagogik. På daghemmen sker verksamheten i grupper. Barngrupperna kan bildas på olika sätt, till exempel utgående från barnens ålder, syskonrelationer eller behov av stöd. Grupperna ska vara pedagogiskt ändamålsenliga och bestämmelserna om personaldimensionering och gruppernas maximala storlek ska beaktas då grupperna bildas⁵⁰. Av personalen i vård- och fostringsuppgifter på ett daghem ska åtminstone en tredjedel vara behöriga barnträdgårdslärare, den övriga personalen ska ha behörighet i enlighet med 8 § i lagen om behörighetsvillkoren för yrkesutbildad personal inom socialvården⁵¹. Daghemmens mångprofessionella personal är en resurs för en kvalitativ småbarnspedagogik när allas kompetens, ansvarsområden, uppgifter och yrkesroller tas till vara på ett ändamålsenligt sätt. Lagen om småbarnspedagogik betonar vikten av pedagogik och barnträdgårdslärarens pedagogiska ansvar⁵². Barnträdgårdsläraren har det övergripande ansvaret för att planera verksamheten i barngruppen, för att genomföra verksamheten planenligt så att målen uppnås samt för att utvärdera och utveckla verksamheten. Barnträdgårdslärarna, barnskötarna och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken ska planera och genomföra verksamheten tillsammans.

Familjedagvård är småbarnspedagogisk verksamhet som genomförs i en liten grupp. Familjedagvården kan ordnas i familjedagvårdarens eller barnets hem eller som gruppfamiljedagvård. Då barngrupperna inom familjedagvården bildas ska man fästa uppmärksamhet vid att grupperna är ändamålsenliga. Familjedagvårdare som arbetar i ett hem ansvarar för verksamheten i sin grupp. Ledaren inom familjedagvården stödjer familjedagvårdarna när det gäller att planera och genomföra en målinriktad verksamhet.

Genomförandet av och tyngdpunkterna för övrig småbarnspedagogik varierar beroende på anordnarens beslut. Övrig småbarnspedagogik kan ordnas till exempel som lekpark- eller klubbverksamhet. Verksamheten ska vara handledd och målinriktad. Övrig småbarnspedagogik kan erbjuda till exempel utomhusvistelse, spontan lek, konstfostran och fostran till fysisk aktivitet. Därtill kan övrig småbarnspedagogik erbjuda vårdnadshavarna ledd samvaro tillsammans med barnen samt andra sociala kontakter.

⁴⁸ Lag om småbarnspedagogik 11 a § (108/2016), 11 b § (1290/1999) och 11 c § (909/2012), lag om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996) och Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om småbarnspedagogik och lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (RP 80/2015 rd), motivering till 11 a §, s. 22, 37–45

⁴⁹ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om småbarnspedagogik och lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn och lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (RP 80/2015 rd), motivering till 11 a §, s. 44

⁵⁰ Lag om småbarnspedagogik 5 § (108/2016) och 5 a § (580/2015)

⁵¹ Förordning om barndagvård 6 § (806/1992), 6 § 4 mom. (1282/2015)

⁵² Lag om småbarnspedagogik 1 och 7 a §

I Vichtis anordnas småbarnspedagogik både som kommunal småbarnspedagogik och som privat småbarnspedagogik övervakad av kommunen. Formerna av kommunal småbarnspedagogik är daghemsvård och familjedagvård samt öppen småbarnspedagogik, som utgörs av det öppna daghemmet, klubbar inom småbarnspedagogik och kamratstödsverksamhet. Familjerna kan välja mellan stöd för hemvård, stöd för privat vård och servicesedel, som ett alternativ för kommunal småbarnspedagogik. Med stöd för privat vård kan familjen anställa en barnskötare till hemmet eller välja privat familjedagvård. Med servicesedel kan familjen välja privat daghemsvård. I Vichtis ansöker man elektroniskt om en plats inom dagvården och om servicesedeln. Servicechefen ansvarar för servicestyrningen för kunderna, fattar beslut om dagvård och servicesedlar samt samarbetarna med förmännen för de kommunala och privata daghemmen samt med privata familjedagvårdare i anordnandet av tjänster inom småbarnspedagogik.

Vichtis kommun har med kommunfullmäktiges beslut begränsat den subjektiva rätten till dagvård. Detta innebär att barnet har rätt till mer omfattande småbarnspedagogik än 20 timmar per vecka, om barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare arbetar heltid eller studerar, är företagare eller har ett eget arbete som heltidssyssla. Barnet har utöver det rätt till mer omfattande småbarnspedagogik än 20 timmar per vecka i den utsträckning som detta är nödvändigt på grund av att barnets förälder eller annan vårdnadshavare arbetar deltid eller tillfälligt, deltar i en tjänst som främjar sysselsättning eller i rehabilitering eller av annan motsvarande anledning. Småbarnspedagogik på heltid ska dock anordnas för barnet om detta behövs med tanke på barnets utveckling, behov av stöd eller förhållandena i familjen eller om det av någon annan anledning ligger i barnets intresse. I Vichtis fattas beslutet om rätt till mer omfattande dagvård inom den kommunala dagvården av servicechefen eller daghemmets förman och inom den privata dagvården av servicechefen. Barn vars subjektiva rätt till dagvård är begränsad har i regel placerats i daghemsvård. Enligt vårdnadshavarens önskemål kan småbarnspedagogik för dessa barn anordnas antingen under en viss del av dagen eller under en viss del av veckan. Övergång från begränsad vård, 20 timmar i veckan, till heldagsvård sker flexibelt utgående från familjernas behov.

Daghemsvård

I daghemmen erbjuds småbarnspedagogik och förskoleundervisning för barn under skolåldern i regel mellan kl. 6.30 och 17 enligt familjernas behov. Pajuniityn päiväkoti erbjuder småbarnspedagogik och vård dygnet runt för att möjliggöra föräldrarnas deltagande i arbetslivet. Barngrupperna i daghemmen sammansätts så att det högst finns fyra barn under tre år eller sju barn i åldern tre till sex år per utbildad fostrare, då barnets dagliga vårdtid överskrider fem timmar per dag (heldagsvård). Då den dagliga vårtiden är högst fem timmar per dag (deldagsvård) får det finnas 13 barn i åldern tre till sex år per fostrare.

Familjedagvård

I Vichtis är den kommunala familjedagvården småbarnspedagogik som äger

rum i familjedagvårdarens hem. Familjedagvårdaren kan ta hand om fyra barn under skolåldern innefattande familjedagvårdarens egna barn samt eventuellt ett barn i förskoleåldern eller en skolelev på deltid. I en liten vårdgrupp får barnet trygg och individuell vård i en hemlik miljö från kl. 6.30 till 17 i enlighet med familjernas behov. I Vichtis är familjedagvårdarna administrativt placerade under förmännen för daghemmen och barnens reservvård förverkligas i daghemsgrupper. Detta skapar ett naturligt samarbete mellan familjedagvården och daghemmen. Familjedagvårdarna deltar i daghemmens olika evenemang enligt uppgjorda planer.

Tjänster inom den öppna småbarnspedagogiken

Tjänsterna inom den öppna småbarnspedagogiken lämpar sig särskilt som ett alternativ till småbarnspedagogik på heltid för familjer som vårdar sina barn i hemmet. I den öppna småbarnspedagogik ingår öppna daghem, klubbar inom småbarnspedagogik och egna stödgrupper för familjer som befinner sig i olika livssituationer. Syftet med tjänsterna inom den öppna småbarnspedagogiken är att stödja barnets utveckling och föräldrarnas föräldraskap. Tjänsterna inom den öppna småbarnspedagogiken är i Vichtis koncentrerade till Annantien perhetupa. Varje verksamhetsår uppskattas behovet av tjänster även på andra bostadsområden. Det öppna daghemmet informerar om sin verksamhet på kommunens webbplats och på Facebook.

2.3 Småbarnspedagogiken som en del av barnets växande och lärande

Småbarnspedagogiken är en central service för barn och familjer, som de flesta barn tar del av innan läroplikten börjar. Barnet har med sig sina tidigare erfarenheter, där kommunikationen och den emotionella anknytningen mellan barnet och vårdnadshavaren är av central betydelse. Personalens uppgift är att skapa en förtroendefull relation till barnet. Samarbetet mellan personalen och vårdnadshavarna skapar kontinuitet och trygghet i barnens liv. Ett ömsesidigt, öppet och respektfullt bemötande är viktigt då målen för den småbarnspedagogiska verksamheten görs upp utgående från det enskilda barnet. För att familjernas och personalens fostrande arbete ska bilda en meningsfull helhet för barnet är det viktigt med ett regelbundet samarbete.

Utgångspunkten för en pedagogisk verksamhet är att personalen inser vilken betydelse barndomen har och att personalen har insikt i barns växande, utveckling och lärande. Lika viktigt är det att personalen känner varje enskilt barn och beaktar barnets individuella utveckling. En förutsättning för att känna varje barn är att relationerna mellan barnen och personalen är så varaktiga som möjligt⁵³.

⁵³ Lag om småbarnspedagogik 2 a § 5 punkten

Småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, som är en del av småbarnspedagogiken, och den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets utveckling och lärande bilda en konsekvent och kontinuerlig helhet som lägger grunden för ett livslångt lärande. Att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen känner till utbildningssystemet och de centrala mål, särdrag och tillvägagångssätt som kännetecknar de olika stadierna inom systemet är utgångspunkten för en kvalitativ helhet. För att barnens välbefinnande, utveckling och lärande ska ske smidigt, ska även övergångarna planeras och utvärderas.

Anordnaren av småbarnspedagogik ska skapa sådana samarbetsstrukturer och rutiner för informationsöverföring att övergångarna från hemmet till småbarnspedagogiken, inom småbarnspedagogiken, från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt. Vid övergångsskedena ska man samarbeta med vårdnadshavaren och ta hänsyn till barnets bästa. Vid överföringen av information kan man använda barnets plan för småbarnspedagogik och andra dokument som beskriver barnets utveckling och lärande och som har samlats in under den tid barnet har deltagit i den småbarnspedagogiska verksamheten. Vid överföringen av information ska gällande bestämmelser följas.⁵⁴

Inom småbarnspedagogik i Vichtis vill man sätta vikt vid barnets start i småbarnspedagogiken. Starten i småbarnspedagogiken är en stor livsförändring för barnet och familjen och det är viktigt att reservera tillräckligt med tid för en bra start. En enhetsspecifik beskrivning av starten i småbarnspedagogik antecknas i enhetens verksamhetsplan. Barnets start i småbarnspedagogik är även startpunkten för fostringsgemenskapen. Då småbarnspedagogiken inleds tar personalen inom småbarnspedagogiken kontakt med familjen och kommer överens med vårdnadshavarna om det första mötet. Syfte för detta möte är att lära känna barnet och höra familjens förväntningar på småbarnspedagogiken. Familjen väljer om mötet äger rum hemma hos barnet eller på vårdplatsen. Fostraren kommer tillsammans med vårdnadshavaren överens om hur besöket ska se ut för att motsvara barnets behov. I fostrarens arbetssätt syns principerna för fostringsgemenskapen: att låta barnet få sin röst hörd, respekt och dialog. Förtroende mellan familjen och fostraren/vårdplatsen uppstår då familjen bemöts med respekt.

Då barnet övergår från en form av småbarnspedagogik till en annan eller från en grupp till en annan, ser personalen inom småbarnspedagogiken till att följande instans får tillgång till den väsentliga informationen om barnets utveckling och välmående. Överförandet av planen för barnets småbarnspedagogik mellan grupper och enheter beskrivs i kapitel 1.3. Barnets anpassning vid förändringar och övergångsskeden i stigen för barnets utveckling och inläring underlättas av enhetliga tillvägagångssätt och innehållshelheter samt pedagogisk kontinuitet inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.

⁵⁴ Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 16 och 17 §

2.4 Värdegrunden

Värdegrunden i grunderna för planen för småbarnspedagogik baserar sig på de allmänna principerna i FN:s konvention om barnets rättigheter⁵⁵, lagen om småbarnspedagogik⁵⁶ och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁵⁷. Principerna omfattar att barnets bästa kommer i första hand, att barnet har rätt att må bra, få omvårdnad och skydd, att barnets åsikter ska beaktas samt att barnet ska behandlas jämlikt och likvärdigt och att barnet inte får diskrimineras.

Barndomens egenvärde

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att skydda och främja barnens rätt till en god och trygg barndom. Småbarnspedagogiken bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i sin grupp.

Att växa som människa

Småbarnspedagogiken bygger på respekt för livet, de mänskliga rättigheterna samt människolivets okränkbarhet och en hållbar livsstil. Personalen ska stödja barnens utveckling till humana människor som strävar efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred. Småbarnspedagogiken värdesätter bildning. Det synliggörs i det sätt på vilket var och en ser på sig själv, på andra människor, på sin omgivning och på kunskap samt i sättet och viljan att göra rätt. Personalen ska vägleda barnen att handla i enlighet med värdegrunden och att diskutera värderingar och ideal. Ingen form av mobbning, rasism eller våld ska accepteras.

Barnets rättigheter

Barnen har rätt att uttrycka sig, sina tankar och åsikter samt bli förstådda utgående från sina egna förutsättningar att kommunicera och uttrycka sig. Alla barn har rätt till god undervisning, omsorg och uppmuntrande respons. Barnen har rätt att leka, lära sig genom lek, glädjas över sitt lärande och bilda sig en uppfattning om sig själva, sina identiteter och världen utifrån sina egna perspektiv. Barnen har rätt till social gemenskap och att vara en del av en grupp. Barnen har rätt att få mångsidig information, hantera känslor och konflikter samt pröva på och lära sig nya saker.⁵⁸

Likabehandling, jämlikhet och mångfald

Småbarnspedagogiken främjar det finländska samhällets demokratiska värderingar så som likvärdighet, jämlikhet och mångfald. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina färdigheter och göra sina val oberoende av förväntningar baserade till exempel på kön, ursprung, kulturell bakgrund eller andra orsaker som gäller barnet som person. Personalen ska skapa

⁵⁵ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

⁵⁶ Lag om småbarnspedagogik 2 a, 2 b, 7 a och 7 b §

⁵⁷ FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2007

⁵⁸ FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

en atmosfär som respekterar mångfald. Småbarnspedagogiken bygger på ett mångskiftande finländskt kulturarv som fortsätter att formas genom samverkan mellan barnen, deras vårdnadshavare och personalen.

Mångfald av familjer

En professionell, öppen och respektfull inställning till mångfalden av familjer och familjers olika språk, kulturer, åskådningar och religioner, traditioner samt syn på fostran skapar förutsättningar för ett bra fostringssamarbete⁵⁹. Barnens familjeidentitet och familjerelationer stöds så att varje barn får känna att den egna familjen är värdefull.

Hälsosam och hållbar livsstil

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att vägleda barnen att tillägna sig hälsosamma levnadsvanor. Barnen ska ges möjligheter att utveckla sina emotionella färdigheter och sitt estetiska tänkande. I småbarnspedagogiken ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska dimensionen. Småbarnspedagogiken ska lägga grunden för ekosocial bildning, så att människan förstår att den ekologiska hållbarheten är en förutsättning för social hållbarhet och mänskliga rättigheter.

I värdegrunden för småbarnspedagogik i Vichtis har värdena i grunderna för planen för småbarnspedagogik beaktats.

Den unika barndomen

Barndomen är en lugn och lycklig tid, då vuxna skyddar barnet för alltför starka tidiga upplevelser. Barnet skall få växa i lugn och ro. Det är viktigt att uppmärksamma barnet här och nu. Det är viktigt att respektera och acceptera barnets individualitet då barnet fostras till social gemenskap.

Fostringsoptimism

Personalen är engagerad och tror på sitt eget arbete och dess betydelse. Personalen värdesätter det egna arbetet och är även medveten om betydelsen av andras insats. Personalen tror på att barnet kan utvecklas och lära sig. En positiv och trygg miljö för fostran skapar inlärningsglädje.

Respekt

Föräldrarna respekteras som experter på det egna barnet, i fostringsgemenskapens anda. Det är viktigt att lyssna på föräldrarna och barnen och föra en respektfull dialog med förtroende. Respekt är närvarande i alla interaktioner, både med barn och med vuxna. Vid sociala kontakter är det viktigt att ha en respektfull inställning och att acceptera andra människor utan villkor. På detta sätt skapas individuellt och välmående inom gemenskapen för småbarnspedagogik.

Gemenskaplighet

Barnet stöds till att bli medlem av gruppen och uppmuntras till att delta i

⁵⁹ Lag om småbarnspedagogik 2 a § 6 punkten

gemenskapen. Barnet har utöver att delta i själva verksamheten också möjlighet att delta i planeringen och utvärderingen av verksamheten, dvs. uppleva att han eller hon är delaktig i vardagen. Barnen och familjerna bemöts på ett jämlikt sätt. Gemenskaplighet är en grundläggande förutsättning för en fungerande arbetsgemenskap. Varje anställd uppmuntras att delta i den sociala gemenskapen.

Enhetens förman har som uppgift att skapa en gemensam förståelse för den grundläggande uppgiften och värdena som definierar den grundläggande uppgiften. Förmannen leder diskussionen om värden, dvs. tydliggör värdena och förverkligar värdena i praktiken inom småbarnspedagogiken. Förmannens uppgift är att skapa strukturer och garantera tillräckliga resurser för att upprätthålla de strukturer som krävs för att värdena kan förverkligas, så att de mål som fastställts för småbarnspedagogik uppnås. Diskussionen om värden är en ständigt pågående process som förmannen använder för att leda både pedagogiken och personalen.

Fostrarens uppgift är att tillägna sig värdena inom småbarnspedagogiken och förbinda sig till dem samt fundera över hur de påverkar de egna arbetsmetoderna. Inom teamet utvärderar man hur värdena syns och förverkligas i det dagliga arbetet då det gäller barnen, vårdnadshavarna och personalen.

2.5 Synen på lärande

Grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger på en syn på lärande, enligt vilken barnen växer, utvecklas och lär sig genom att kommunicera med andra människor och den närmaste omgivningen. Synen på lärande utgår från uppfattningen om barnet som en aktiv aktör. Barn är nyfikna till sin natur och de vill lära sig nytt, repetera och upprepa. Lärande är en helhetsbetonad process och sker överallt. Lärande inbegriper kunskaper, färdigheter, handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser och tankar. Barnen lär sig bland annat genom att iaktta och observera sin omgivning och genom att ta efter andras beteende. Barnen lär sig också genom att leka, röra på sig, utforska, utföra små uppgifter, uttrycka sig själv och genom skapande verksamhet.

Utgångspunkten för lärandet i småbarnspedagogiken är barnets tidigare erfarenheter, intressen och kunskaper. Det är viktigt att det som barnen ska lära sig har anknytning till barnens växande färdigheter, erfarenhetsvärld och kulturella bakgrund. Barn lär sig bäst då de mår bra och känner sig trygga. Positiva känsloupplevelser och kommunikation med andra främjar lärandet. Barngruppen och känslan av att ingå i en gemenskap är av central betydelse för barnets lärande och delaktighet. Barnen ska få handledning och stöd i sitt lärande. En målinriktad, lagom utmanande verksamhet som intresserar barnen inspirerar dem att lära sig mer. Varje barn ska få uppleva och känna glädje över att lyckas och lära sig och över sig själv som en lärande individ.

Leken är betydelsefull för lärandet hos barn i småbarnsåldern. Leken motiverar och ger barnet glädje samtidigt som den bidrar till att barnet lär sig många nya färdigheter och tillägnar sig kunskap. I småbarnspedagogiken ska lekens egenvärde för barnet och lekens pedagogiska betydelse för barnets lärande samt för barnets helhetsmässiga utveckling och välbefinnande uppmärksammas.

Att hålla fokus på inlärnings-synen inom småbarnspedagogiken samt skapa en gemensam förståelse för dess innehåll inom enheten **är förmannens uppgift**. Förmannen observerar sina anställda för att skapa sig en bild av personalens kompetens och behov av utbildning. Förmannen planerar sin egen pedagogiska ledning utgående från dessa observationer och uppgör en plan för pedagogisk ledning.

Teamet skapar en inlärningsmiljö som stöder barnets inläring. Tydlig dygnsrytm och rutiner skapar en trygghetskänsla för barnen, samtidigt är detta en förutsättning för inläring. Barnets hela dag utvärderas ur en pedagogisk synvinkel. Teamets agerande observeras, utvärderas och utvecklas regelbundet.

Fostrarens uppgift är att förstå vilken betydelse växelverkan har för barnets inläring. Fostraren hjälper barnet att bli en del av gruppen och använder smågruppsverksamhet som en metod för att stödja sociala relationer och skapa en trygghetskänsla. Fostraren planerar verksamheten så att barnet är en aktiv aktör. Fostraren styr verksamheten genom att själv delta i den. I en liten grupp har barnet möjlighet att lära sig eller själv föregå med exempel. Fostraren sätter ord på barnets inläring och gör inläringen synlig, exempelvis genom att dokumentera inläringen. Positiv respons, beröm och delad glädje hjälper barnet förstå den egna inläringen.

2.6 Pedagogiskt inriktad helhet för fostran, undervisning och vård

I grunderna för planen för småbarnspedagogik bygger pedagogiken på en bestämd värdegrund, syn på barnet, barndomen och lärande. Med pedagogik avses en planerad och målinriktad, professionellt ledd verksamhet, som grundar sig på tvärvetenskaplig kunskap, framför allt pedagogisk och småbarnspedagogisk kunskap, som genomförs av yrkesutbildad personal i syfte att säkerställa att barnen mår bra och lär sig. Pedagogiken synliggörs i verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i den helhet som består av fostran, undervisning och vård. Betoningen på pedagogik inom hela den småbarnspedagogiska verksamheten förutsätter pedagogisk sakkunskap⁶⁰ och att personalen har en gemensam syn på hur barns lärande och välbefinnande kan främjas på bästa sätt.

⁶⁰ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 7 a §, s. 18

Småbarnspedagogiken genomförs i samspel mellan personalen, barnen och omgivningen, där fostran, undervisning och vård bildar en enhetlig helhet. Dessa tre dimensioner kan granskas som separata begrepp men i den praktiska verksamheten hänger de ihop. Detta gör det möjligt att utgå från ett helhetsperspektiv för att främja barnets växande, utveckling och lärande. Fostran, undervisning och vård betonas på olika sätt i verksamheten för barn i olika åldrar och i de olika verksamhetsformerna av småbarnspedagogik.

Fostran är verksamhet genom vilken kulturella värderingar, seder och normer förmedlas, formas och förnyas. Målet med fostran är att föra kulturarvet, viktiga värderingar och traditioner vidare till nästa generation. Barnen ska handledas att forma sina egna åsikter och förhålla sig kritiskt till rådande tanke- och handlingsmönster samt att handla etiskt hållbart. Fostransuppgiften är att medvetet handleda barnen att forma sina individuella identiteter så att de lär sig förstå hur deras handlingar påverkar andra människor och sin omgivning. Barnens utveckling ska stödjas så att de lär sig agera och använda sina kunskaper även till förmån för andra.

Undervisningen grundar sig på synen på lärande som har definierats i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Undervisningen ska främja barnens lärande och hjälpa dem att bilda sig en uppfattning om sig själva, andra människor och den omgivande världen. I småbarnspedagogiken ska barnen inspireras och motiveras att lära sig nytt samt handledas att använda olika sätt att lära sig. Undervisningen ska stödja och utnyttja barnens naturliga nyfikenhet och lust att upptäcka. Barnens ökande kunskaper, intressen och styrkor samt barnens individuella behov av stöd ska beaktas i undervisningen. Därutöver utgår undervisningen från målen för lärmiljöer (kapitel 3.2), mångsidig kompetens (kapitel 2.7) och pedagogisk verksamhet (kapitel 4).

Vård innebär att tillgodose fysiska grundbehov och emotionell omsorg om barnet. Målet är att barnet får känna sig uppskattat, förstått och får känna gemenskap med andra människor. Ömsesidiga och respektfulla relationer och positiv beröring och närhet utgör grunden för god vård och omsorg. Dagligen återkommande situationer, till exempel måltider, att klä på och av sig, vila och att sköta sin hygien, utgör en viktig del av barnets dag. Vårdsituationer inom småbarnspedagogiken är alltid samtidigt också fostran och undervisning, där barnen till exempel lär sig att kommunicera med andra, ta hand om sig själva, gestalta tid och tillägna sig goda vanor.

I småbarnspedagogiken är det **fostrarens uppgift** att förena barnets vård, fostran och undervisning till en pedagogisk helhet. Detta förutsätter att fostraren ständigt observerar barnen och är närvarande i barngruppens vardag. Varje barn ska uppleva att han eller hon blir sedd och hörd som en egen, unik individ. Pedagogisk dokumentering är en process där fostraren dokumenterar barnets inlärning, utveckling samt situationer i barnets vardag för att sedan använda detta som grund för planering av verksamheten. Processen för pedagogisk dokumentering beskrivs närmare i kapitel 4.2. Varje stund i vardagen ska kunna motiveras pedagogiskt.

2.7 Mångsidig kompetens

Inom småbarnspedagogiken skapas en grund för barnens mångsidiga kompetens. Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter och att agera på det sätt som situationen kräver. Barnens värderingar, attityder och vilja att agera påverkar barnens sätt att tillämpa sina kunskaper och färdigheter. Behovet av mångsidig kompetens uppstår ur de förändringar som sker i den omgivande världen. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som samhällsmedborgare förutsätter både nu och i framtiden kompetenser som överskrider och förenar olika kunskaps- och färdighetsområden. Utvecklingen av mångsidig kompetens bidrar till att barnen växer som individer och som medlemmar i sin grupp. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Målen för mångsidig kompetens löper som en röd tråd genom grunderna för planen för småbarnspedagogik till läroplansgrunderna för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Målen för mångsidig kompetens har varit en utgångspunkt för beredningen av detta styrdokument och de ska beaktas i de lokala planerna för småbarnspedagogik.

En kvalitativ pedagogisk verksamhet stärker barnens mångsidiga kompetens. Utvecklingen av mångsidig kompetens påverkas av verksamhetskulturen, hur lärmiljöerna används och hur barnens välbefinnande och lärande stöds. Målen för mångsidig kompetens ska beaktas vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt inom fostran, undervisning och vård. Lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5 ska främja barnens mångsidiga kompetens.

I grunderna för planen för småbarnspedagogik beskrivs fem delområden inom mångsidig kompetens som överlappar varandra:

- förmåga att tänka och lära sig
- kulturell och kommunikativ kompetens
- vardagskompetens
- multilitteracitet och digital kompetens
- förmåga att delta och påverka

Nedan ges en beskrivning av vad de olika delområdena inom mångsidig kompetens innebär. Därutöver definieras småbarnspedagogikens uppdrag för varje enskilt delområde.

Med mångsidig kompetens avses att barnet kan använda det han eller hon har lärt sig i nya situationer och sammanhang. Barnet ses som ett subjekt och en aktiv aktör, vars åsikter och tankar är betydelsefulla. Barnet deltar i planeringen och förverkligandet av verksamheten i den egna barngruppen genom sina egna intressen.

Barnets personliga välmående tryggas genom att respektera barnets individualitet och unicitet. **Fostrarens uppgift** är att tillsammans med vårdnadshavarna fundera över hur man kan stödja barnets självkänsla och en positiv självbild hos barnet. Fostraren ska se till att barnet får positiva erfarenheter av sin utveckling då han eller hon agerar och leker i den sociala gemenskapen. Fostraren lär barnet att beakta andra och bry sig om andra. Att öva sociala färdigheter och empati är en viktig del av vardagen inom småbarnspedagogiken. Fostraren observerar hur barnet agerar i gruppen, hurdan inställning barnet har till sig själv och andra människor och hur barnets uppväxtmiljö beaktar barnets individualitet och barnets utveckling av sociala färdigheter. Fostraren stöder barnet i att uttrycka känslor genom att namnge olika känslor och hjälpa barnet identifiera sina känslor och anpassa hur han eller hon uttrycker känslor.

Att gradvis ge mer utrymme för barnets självständighet innebär att barnet utgående från sina egna förutsättningar kan ta hand om sig själv och personer i sin närhet samt fatta beslut och göra val. Fostrarens uppgift är dock att se till att omsorg och trygghet alltid erbjuds barnet. Fostraren ska tillsammans med vårdnadshavarna fundera kring hur de kan stödja barnets initiativförmåga och öka självförtroendet och -självkänslan hos barnet. Barnet måste även få uppleva hur det är att misslyckas och försöka på nytt. En central faktor inom pedagogik som strävar till att barnet ska bli självständigt är att stödja barnets inlärn timer med positiv pedagogik.

Personalen inom småbarnspedagogik i Vichtis har fått utbildning för användning av informations- och kommunikationsteknik i pedagogiskt syfte även inom småbarnspedagogik. Informations- och kommunikationsteknik används i vardagen inom småbarnspedagogiken på ett sätt som är lämpligt för små barn. Användning av informations- och kommunikationsteknik i barngruppens verksamhet får inte vara ett egenvärde, utan ska alltid kunna motiveras pedagogiskt.

Målen för mångsidig kompetens specificeras och utvärderas i samband med att gruppens verksamhetsplan uppdateras vid regelbundna teammöten.

Förmåga att tänka och lära sig

Förmågan att tänka och lära sig utvecklas i kommunikation med andra människor och omgivningen och skapar förutsättningar för utvecklingen av andra kompetenser och livslångt lärande. Den småbarnspedagogiska verksamheten ska lägga grunden för ett kreativt och kritiskt tänkande som är en förutsättning för att söka och strukturera information och skapa ny kunskap. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens förmåga att tänka och lära sig.

Barnens förmåga att tänka och lära sig utvecklas med hjälp av mångsidiga och meningsfulla upplevelser. Det ska finnas utrymme för att förundras och göra upptäckter samt känna glädje i lärandet. I leken har barnen möjlighet att använda sin fantasi och sin kreativitet, tillsammans pröva sina idéer och utforska världen. Barnens förmåga att strukturera, benämna och beskriva omgivningen och dess fenomen ska stödjas enligt deras ålder och utveckling. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och ifrågasätta. Barnen och de vuxna glädjer sig över framgångar tillsammans och barnen lär sig att uppmuntra varandra. Barnen uppmuntras att vara ihärdiga och att inte låta sig nedslås av misslyckanden och att hitta lösningar i olika situationer. Barnen ska handledas att vara uppmärksamma också under längre tider. En tillräcklig fysisk aktivitet dagligen stödjer barnens förmåga att tänka och lära sig. Den pedagogiska dokumentationen av verksamheten (kapitel 4.2) och gemensamma reflektioner hjälper barnen att iaktta sitt lärande och känna igen sina styrkor. På så sätt stärks barnens tilltro till sina egna förmågor.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Barnen växer i en värld som kännetecknas av kulturell, språklig och åskådningsmässig mångfald, vilket ger de sociala färdigheterna, kommunikationsfärdigheterna och den kulturella kompetensen ökad betydelse. Kulturell och kommunikativ kompetens kännetecknas av förmåga att lyssna, identifiera och förstå olika synsätt samt förmåga att reflektera över sina egna värderingar och attityder. Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för människans identitet, funktionsförmåga och välbefinnande. En fungerande kommunikation med människor som har en annan kulturell och åskådningsmässig bakgrund förutsätter att man förstår och uppskattar sin egen och andras kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att främja barnens kulturella och kommunikativa kompetens.

Barnen ska uppmuntras att bekanta sig med andra människor, språk och kulturer. Personalens sätt att bemöta olika människor på ett positivt sätt och deras positiva inställning till en mångfald av språk, kulturer och åskådningar fungerar som modell för barnen. Personalen ska handleda barnen att vara vänliga och att uppföra sig väl mot andra. En verksamhet som baserar sig på samarbete skapar möjligheter att öva sig i att kommunicera och uttrycka sig i olika situationer och med olika människor. Personalen ska tillsammans med barnen öva att sätta sig in i andras situationer, lära sig att granska företeelser ur olika perspektiv samt att lösa konfliktsituationer på ett konstruktivt sätt. På så sätt stärks barnens sociala färdigheter. Barnen ska få stöd i att forma sina kulturella identiteter. De upplevelser av och kunskaper om kulturarvet som barnet får i småbarnspedagogiken stärker barnets förmåga att tillägna sig, använda och förändra kulturen. Till exempel lekar, måltider och fester ger goda möjligheter att dela erfarenheter om olika traditioner och vanor. Barnen ska stödjas i att utveckla en positiv inställning till mångfald.

Vardagskompetens

Alla behöver kunna ta hand om sig själva, värna om sin hälsa och trygghet. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande, säkerhet och trygghet samt att handleda dem att göra val som överensstämmer med en hållbar livsstil. Småbarnspedagogiken ska också stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

Barnen ska stödjas att gradvis bli mera självständiga. Barnen ska få hjälp och de ska uppmuntras att be om hjälp vid behov. Barnen ska få träna olika färdigheter, till exempel att klä på sig, äta och sköta sin personliga hygien och ta hand om sina egna saker. Barnen ska vägledas att handla ansvarsfullt och tryggt i lärmiljöerna samt i naturen och i trafiken. Personalen ska tillsammans med barnen diskutera frågor som främjar deras välbefinnande, till exempel betydelsen av vila, kost, fysisk aktivitet och psykisk hälsa. Barnen ska få hjälp i att uttrycka och reglera sina känslor. Barnens emotionella färdigheter stärks när barnen får lära sig att upptäcka, förstå och sätta ord på känslor. Barnen ska också få handledning i att respektera sin egen och andras kroppsliga integritet.

Multilitteracitet och digital kompetens

Multilitteracitet och digital kompetens behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för delaktighet i samhället. Multilitteracitet och digital kompetens främjar en jämlik fostran och utbildning. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja dessa färdigheter.

Multilitteracitet är en central grundläggande färdighet som behövs för att förstå mångfalden av kulturella meddelanden och den omgivande världen samt för kommunikation. Med multilitteracitet avses förmåga att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet bygger på det vidgade textbegreppet, enligt vilket texter kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. Multilitteracitet omfattar olika färdigheter, till exempel bildkunskap, numerisk läskunnighet, mediekunskap och grundläggande läsfärdighet. Multilitteracitet är nära kopplat till förmågan att tänka och lära sig. Personalen ska tillsammans med barnen namnge olika företeelser och föremål och lära sig olika begrepp. Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera meddelanden i olika miljöer, även digitala. För att utveckla multilitteracitet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn.

Personalen ska tillsammans med barnen undersöka och observera informations- och kommunikationsteknikens roll i vardagslivet och stifta bekantskap med olika digitala verktyg, applikationer och spel. Digital dokumentation ska användas i samband med att barnen leker, undersöker, rör på sig samt upplever och producerar konst. Då barnen ges möjligheter att göra olika försök och att producera innehåll, självständigt och tillsammans med andra barn,

med hjälp av digitala verktyg främjas deras kreativa tänkande, samarbetsförmåga och läsfärdighet. Personalen ska handleda barnen i att använda digitala verktyg på ett mångsidigt och tryggt sätt.

Förmåga att delta och påverka

Förmåga att delta och påverka på ett aktivt och ansvarsfullt sätt lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Till barnens rättigheter hör att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv. Inom småbarnspedagogiken respekterar man dessa centrala demokratiska principer. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja barnens växande förmåga att delta och påverka samt att uppmuntra barnen att ta egna initiativ.

Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och bemöta deras initiativ stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska planera, genomföra och utvärdera verksamheten tillsammans med personalen. Barnen lär sig då samtidigt att kommunicera och att förstå betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och tillit. Personalen ska se till att varje barn har möjlighet att delta och påverka. Genom att delta och påverka utvecklas barnens uppfattning om sig själva, deras självförtroende ökar och deras sociala färdigheter utvecklas.

3. VERKSAMHETSKULTUREN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

En verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas genom socialt samspel. Anordnaren av småbarnspedagogik och de personer som leder småbarnspedagogiken ska skapa förutsättningar för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen inom de olika verksamhetsformerna och enheterna inom småbarnspedagogiken.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken är en helhet som omfattar bland annat:

- värderingar och principer
- tolkning av de normer och mål som styr arbetet
- lärmiljöer och arbetssätt
- olika former av samarbete
- kommunikationen och atmosfären
- personalens kompetens, professionalism och utvecklingsinriktat arbetssätt
- ledningsstrukturer och -praxis
- organisering, planering, genomförande och utvärdering av verksamheten.

Verksamhetskulturen formas av medvetna och omedvetna, och ibland även oavsiktliga, faktorer. Alla medlemmar i en gemenskap påverkar verksamhetskulturen och verksamhetskulturen påverkar i sin tur alla medlemmar, oberoende av om de är medvetna om det eller inte.

Inom småbarnspedagogiken ska alla arbetssätt stödja barnets utveckling och lärande och kunna motiveras pedagogiskt. Det är viktigt att personalen är medveten om att deras sätt att agera och kommunicera överförs som en modell till barnen. På så sätt tillägnar sig barnen gemenskapens värderingar, attityder och vanor.

Verksamhetskulturen påverkar kvaliteten i den småbarnspedagogiska verksamheten. Den har stor betydelse för hur småbarnspedagogiken genomförs och för hur målen uppnås. En verksamhetskultur som stödjer målen för det småbarnspedagogiska arbetet skapar gynnsamma förhållanden för barnens utveckling, lärande, delaktighet, trygghet, välbefinnande och en hållbar livsstil.

Verksamhetskulturen påverkas i hög grad av ledarskapet. Utgångspunkten för ledarskapet inom småbarnspedagogiken är att främja varje barns välbefinnande och lärande. Pedagogiskt ledarskap är en förutsättning för att utveckla verksamhetskulturen och det pedagogiska ledarskapet innebär att leda, utvärdera och utveckla småbarnspedagogiken på ett målinriktat och systematiskt sätt. Det omfattar alla sådana åtgärder som ger personalen förutsättningar för goda arbetsförhållanden, förutsättningar att utveckla och utnyttja sin yrkeskompetens och sin utbildning och att genomföra pedagogisk verksamhet (kapitel 4.1).

3.1 Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen förändras ständigt och den ska även utvärderas och utvecklas. En förutsättning för att värdegrunden och synen på lärande ska förverkligas är att alla förbinder sig till gemensamma mål. För att utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan samt identifiera icke-önskvärda drag och korrigera dem. En grundläggande förutsättning för kontinuerlig utveckling av verksamhetskulturen är att personalen förstår vilka värderingar, kunskaper och föreställningar som påverkar deras arbete och kan analysera dem. En förtroendeskapande dialog som präglas av delaktighet och respekt för varandra är viktig i utvecklingsarbetet. Barnets bästa ska utgöra utgångspunkten för allt utvecklingsarbete.

Genom att skapa strukturer för professionella diskussioner främjar ledaren en verksamhetskultur som kännetecknas av delaktighet. Ledaren ska också engagera arbetsgemenskapen i att regelbundet utveckla och förnya den gemensamma verksamhetskulturen. Ledaren ska stödja gemenskapen så, att den utvecklas till en lärande gemenskap där var och en utvecklar och delar med sig av sin kompetens. Målet är att den gemensamma verksamhetsidén och målen för verksamheten syns i det praktiska arbetet. Ledaren ska ansvara för att de gemensamma arbetssätten synliggörs och för att de regelbundet observeras och utvärderas. Barnen och vårdnadshavarna ska vara med och utveckla och utvärdera verksamhetskulturen.

Verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken ska utvecklas enligt följande riktlinjer:

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Småbarnspedagogiken bildar en gemenskap, där barnen och personalen lär sig med och av varandra. I en lärande gemenskap finns det rum för olika åsikter och känslor. Barnen och personalen ska uppmuntras att öppet dela sina tankar och att pröva nya tillvägagångssätt. En gemenskap som kontinuerligt utvärderar och utvecklar sin verksamhet utmanar sig själv och är medveten om och utnyttjar sina styrkor. I en lärande gemenskap uppskattas respektfullt och hänsynsfullt beteende. Inom gemenskapen ska man uppmuntras till att experimentera, försöka och anstränga sig men det ska även vara tillåtet att göra misstag. Att göra tillsammans och uppleva delaktighet stärker gemenskapen.

Personalen ska uppmuntras till självvärdering och till att dela kunskap och kompetens och samtidigt utvecklas professionellt. Reflektion över gemensamt överenskomna mål och uppgifter, regelbunden utvärdering av det egna arbetet samt respons av vårdnadshavarna och andra samarbetspartner främjar lärandet i gemenskapen. Resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning bidrar till att främja lärande.

Förmannens uppgift är att upprätthålla det lärande samfundet med hjälp av en diskussion om de gemensamma värden. Inom enheten för småbarnspedagogik anordnas regelbundet pedagogiska workshops till stöd

för personalens egen yrkeskompetens. Vid dessa tillfällen har personalen möjlighet att dela sin egen kompetens och tankar med sina kollegor och utveckla sina egna arbetsmetoder. Med hjälp av utvecklingssamtal handleder förmannen de anställda och teamet i att ta emot och ge respons till medlemmarna i gemenskapen på ett respektfullt sätt. Förmannen erbjuder strukturer och verktyg för fostrarens utvärdering av det egna kunnandet och utveckling av verksamheten.

En gemenskap som uppmuntrar till lek och kommunikation

En verksamhetskultur som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnets välbefinnande och lärande. Personalen ska lägga märke till faktorer som begränsar leken och utveckla arbetssätt och lärmiljöer som främjar lek. Barnen och personalen ska ha möjlighet att uppleva glädjen i att göra och leka tillsammans. Alla i gemenskapen ska uppmuntras att använda sin uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Leken ska få synas och höras. Barnen ska ges tid, rum och ro att hitta på lekar, experimentera och uppleva. Lekande barn och vuxna ska ges lekro.

Till verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken hör personalens interna samarbete och kommunikationen med vårdnadshavarna och närmiljön. Medlemmarna i gemenskapen ska respektera varandra och uppskatta samarbete. Genom samarbete i gruppen ska man uppmuntra barnen till uppbyggande kommunikation och till att fungera som medlemmar i gruppen. Personalen ska stödja barnen att utveckla kamratrelationer och värna om vänskap. I en trygg gemenskap tar man itu med konflikter och man lär sig att lösa dem konstruktivt.

Syftet med smågruppsverksamhet är att stödja barnets trygghetskänsla, känsloliv och sociala färdigheter. I små grupper har även blyga barn en möjlighet att delta och känna sig delaktiga. De små grupperna kan vara bestående eller föränderliga. Grupperna kan bildas exempelvis utgående från utvecklingsnivå, barnets intressen, ålder eller kompisrelationer eller på ett annat ändamålsenligt sätt. Fostraren hjälper barnet att bli en del av den lilla gruppen och genom detta senare även en del av den större gruppen. Arbetet i små grupper erbjuder personalen inom småbarnspedagogiken möjlighet att fokusera på varje individuellt barn på ett annat sätt än i en stor grupp, varvid det blir möjligt att exempelvis observera och dokumentera barnen på ett mer fokuserat och långsiktigt sätt.

Delaktighet, likabehandling och jämställdhet

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling och jämställdhet i all verksamhet. Barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter ska värdesättas. Det förutsätter att man medvetet utvecklar arbetssätt och strukturer som främjar delaktighet. Genom delaktighet utvecklar barnen förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Sensitivt bemötande och en känsla av att bli

sedd och hörd på ett positivt sätt stärker barnens delaktighet. Delaktigheten stärks genom att barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Varje medlem i personalen är en viktig del av den fostrande gemenskapen.

Medlemmarna i gemenskapen ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av omständigheter som gäller en enskild person⁶¹. Det att alla är lika värda betyder inte att alla är likadana. För att kunna utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att attityder i anslutning till likabehandling och jämställdhet diskuteras i arbetsgemenskapen. Det är också viktigt att fundera över hur attityder i anslutning till exempelvis språk, etnicitet, åskådning, handikapp, kön och dess mångfald återspeglas i tal, gester, handlingar och tillvägagångssätt och att kommunikationssätt, språkbruk och handlingsmönster som utgår från stereotypa antaganden överförs till barnen. Småbarnspedagogiken ska vara genussensitiv. Personalen ska uppmuntra barnen att göra val oberoende av könsbundna eller andra personrelaterade stereotypa rollmönster och förväntningar. Personalen ska lägga märke till om det förekommer ojämnt bemötande bland barnen och ingripa på ett finkänsligt och konsekvent sätt. Positiv och uppmuntrande kommunikation stödjer utvecklingen av barnets identitet och självkänsla.

För barnet innebär delaktighet inläring, engagemang, trygghet och en plats i gemenskapen. Barnet kan inte känna sig delaktigt om han eller hon inte känner sig trygg. Då barnet börjar i småbarnspedagogiken är det fostrarens uppgift att hjälpa honom eller henne att bli medlem i gruppen. Fostraren styr och utvärderar grupprocessen och skapar samhörighet med hjälp av verksamhet i små grupper, där barnen kan öva sig på att vara tillsammans och göra saker tillsammans. Fostraren hjälper barnet forma vänskapsrelationer. För barnet är det viktigt att accepteras och uppskattas som medlem i gemenskapen och barnet måste ges möjlighet att bli hörd i vardagens lekar och sysslor. Att känna delaktighet är barnets rättighet och påverkar barnets välmående. Delaktighet är att leva tillsammans i en gemenskap där fostraren skapar trygghet och tillfredsställer barnets behov.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Småbarnspedagogiken är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Kulturell mångfald ska ses som en resurs. Rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter. Landets kulturarv och nationalspråk samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas inom småbarnspedagogiken. Det förutsätter att personalen har kunskap om andra kulturer och olika åskådningar samt förmåga att förstå och se företeelser ur olika perspektiv och sätta sig in i andra människors situation. Man ska diskutera olika tanke- och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt och

⁶¹ Diskrimineringslag 7 och 8 §

även tillsammans skapa nya tillvägagångssätt. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling.

I en språkmedveten småbarnspedagogik är man medveten om att språken är närvarande – hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet i samhället. Att synliggöra flerspråkigheten stödjer barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Alla i personalen ska vara medvetna om att de är språkliga modeller för barnen och de ska fästa uppmärksamhet vid sitt eget språkbruk. Personalen ska uppmuntra barnen att använda språk på ett mångsidigt sätt. Barnens språkliga färdigheter ska beaktas och de ska ges tid och möjligheter att uttrycka sig i språkligt varierande situationer.

Mångkulturell småbarnspedagogik ska vara jämlik och rättvis för alla. Av denna anledning är det viktigt att lära barnet kunskap, färdigheter och inställningar som utgår från jämlikhet och respekt. Inom mångkulturell småbarnspedagogik övar barnet medborgarfärdigheter, blir barnet medveten om sin egen kultur och lär sig känna främmande kulturer. Med hjälp av mångkulturell småbarnspedagogik kan man behandla olikhet och minska fördomar.

Fostraren ger utrymme för barnets frågor och funderingar kring olika kulturer. Fostraren hjälper barnet att förstå hur kunskap formas utgående från olika kulturella utgångspunkter, exempelvis kan begreppet familj se väldigt olika ut i olika kulturer. Fostrarens uppgift är att stödja barnets kännedom om den egna kulturen. Fostraren beaktar barnens språkliga och kulturella bakgrund vid planeringen av fostran och undervisningen. Vårdnadshavarna påverkar och deltar i planeringen, förverkligandet och utvärderingen av barnets småbarnspedagogik.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

En hälsosam, trygg och fysiskt aktiv livsstil värdesätts inom småbarnspedagogiken. Man ska röra på sig både inomhus och utomhus på många olika sätt samt undvika långvarigt stillasittande. Barnens välbefinnande främjas genom att de under dagen ges möjlighet att vila och ta det lugnt samt genom att de erbjuds en mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. Då man utvecklar verksamhetskulturen är det viktigt att se till att barnen och personalen har möjlighet att arbeta i en stressfri miljö som främjar koncentration. En tydlig och planerad, men flexibel dagsstruktur främjar välbefinnandet.

Inom småbarnspedagogiken ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Mobbning, våld eller trakasserier tillåts inte. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att upptäcka och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I fall av trakasserier,

mobbing eller våld diskuterar personalen med barnens vårdnadshavare och söker lösningar tillsammans. Till främjandet av säkerhet hör också säkerhetsfostran samt att systematiskt förebygga och följa upp olyckor och ta hand om lokaler och redskap. För att främja säkerheten inom småbarnspedagogiken förutsätts ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt att personalen behärskar säkerhetsaspekterna.

Vikten av en ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar livsstil ska beaktas i all verksamhet. Vardagliga val och aktiviteter ska avspegla ett ansvarsfullt förhållningssätt till naturen och omgivningen. Gemensam användning av redskap och lokaler, måttlighet, sparsamhet samt att reparera och återvinna saker ska främjas inom småbarnspedagogiken.

Mobbing förebyggs genom att påverka barngruppens verksamhet och stärka barnens sociala färdigheter. Förebyggande av mobbing utgår från personalens arbetsmetoder och reflektion över de egna attityderna. Fostraren kan med sitt eget agerande påverka förekomsten av fenomenet. Inom småbarnspedagogik ska arbetet med att förebygga mobbing utgå från observation av barnen. Fostraren observerar den rådande växelverkan mellan barnen i gruppen och hjälper barnet att få positiva erfarenheter av interaktionen med andra barn. Om barngruppen är orolig och konfliktfylld ska personalen utvärdera sitt eget agerande: är gruppen trygg, är handledningen inom smågruppsverksamheten tillräcklig, har barnen blivit tvungna att klara sig utan närvarande och stödjande fostrare.

Det är viktigt att lära barnet att sätta sig in i en annan människas situation, empatiförmåga och ta ett gemensamt ansvar för andras välmående. Fostrarens uppgift är att vara empatisk vid handledningen av barnen. Barnet lär sig regler och vanor genom att ta modell av hur fostraren beter sig. Växelverkan mellan fostrarna påverkar hur barnet lär sig att respektera andra. Mobbing är alltid ett fenomen som är gemensamt för hela nätverket som omger barnet och vårdnadshavarna har en viktig roll i förebyggandet av mobbing. Fungerande förebyggande av mobbing förutsätter partnerskap och gemensamma värderingar hos vårdnadshavarna och personalen inom småbarnspedagogiken. Förebyggande av mobbing och åtgärder för ingripande vid mobbing specificeras i enhetens verksamhetsplan.

Hållbar utveckling. För barn i åldern för småbarnspedagogik innebär hållbar utveckling konkreta saker, såsom att hand om sina kompisar, undersöka närmiljön och lära sig hållbara vardagsrutiner. Man närmar sig hållbar utveckling utgående från ett socialt, ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt perspektiv. Fostran inom hållbar utveckling är livslång inläring och utveckling. Barnet ges möjlighet att påverka varje dag.

Man strävar efter att anordna verksamheten inom småbarnspedagogik så att belastningen på miljön är så liten som möjligt och barnen kan delta i arbete som främjar hållbar utveckling. Av personalen inom småbarnspedagogik kräver detta att hållbar utveckling beaktas i valen i vardagen och i arbetet.

Inom enheter för småbarnspedagogik i Vichtis lyfter man fram naturfostran som ett delområde inom hållbar utveckling. Syftet med naturfostran är att

väcka barnens intresse för naturen, för att röra sig i naturen och till att göra observationer i naturen. Under utflykter i skogen och i naturen lär sig barnen att respektera naturen och att hålla naturen ren. Tillsammans med barnen gör man observationer och studerar naturen under olika årstider.

Enhetens gemensamt överenskomna synsätt, värden, mål och arbetsmetoder för hållbar utveckling utgör principerna för hållbar utveckling. Dessa beskrivs närmare i enhetens verksamhetsplan.

3.2 Lärmiljöer inom småbarnspedagogiken

Inom småbarnspedagogiken är syftet att säkerställa en lärmiljö som är utvecklande, som främjar lärande och som är hälsosam och trygg⁶². Med lärmiljöer avses lokaler, platser, gemenskaper, metoder, redskap och tillbehör som stödjer barnens utveckling, lärande och kommunikation. Begreppet lärmiljö omfattar bland annat den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. Lärmiljöerna ska utvecklas så att de mål som fastställs för småbarnspedagogiken kan uppnås och så att de stödjer barnens sunda självkänsla och utvecklingen av sociala färdigheter och förmågan att lära sig. Lärmiljöerna ska utformas och utvecklas så att de är ergonomiska, ekologiska, trivsamma och tillgängliga. Belysningen, akustiken och inomhusluftens kvalitet ska också beaktas och utrymmena ska vara prydliga och rena.

Lärmiljöerna ska planeras och utformas tillsammans med barnen. De ska stödja barnens naturliga nyfikenhet och vilja att lära sig. De ska locka barnen till fysisk aktivitet, till att leka, undersöka samt uppleva och uttrycka konst. Barnen ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och med hela kroppen. Lärmiljöerna ska erbjuda barnen olika möjligheter till meningsfull sysselsättning, mångsidiga och fartfyllda fysiska aktiviteter, lekar och spel men också till vila samt lugn och ro. Barnens idéer, lekar samt deras alster och verk ska synas i lärmiljöerna.

I lärmiljöerna kan man genomföra pedagogisk verksamhet av många slag och lärmiljöerna ska formas enligt behov. Personalen ska beakta barnens intressen, individuella färdigheter och behov samt de riktlinjer för småbarnspedagogisk verksamhet som beskrivs i kapitel 4. I lärmiljöerna ska man arbeta flexibelt i grupper av olika storlek, så att alla har möjlighet att delta i aktiviteterna och kommunikationen. Arbete i pedagogiskt ändamålsenliga grupper främjar barnens och personalens koncentration och en barncentrerad verksamhet.

Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt bidrar till att skapa en trygg lärmiljö som präglas av inbördes respekt och gemensamt ansvar. I en trygg miljö är det tillåtet att visa olika känslor och personalen hjälper barnen att uttrycka sina känslor och att reglera dem. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och de ska få sina frågor besvarade.

⁶² Lag om småbarnspedagogik 2 a § 4 punkten och 6 §

Lärmiljöerna ska planeras och utvecklas så att de främjar likabehandling och jämställdhet mellan könen. Detta möjliggör att man kan bryta traditionella könsstereotypa mönster. Lärmiljöerna ska främja barnens språkliga utveckling och språkmedvetenhet samt synliggöra kulturell mångfald.

Även naturen, gården, lekparken och den övriga byggda miljön utgör lärmiljöer för den småbarnspedagogiska verksamheten. Dessa miljöer erbjuder upplevelser, material och mångsidiga möjligheter att leka och undersöka. De ska utnyttjas som platser för fysisk aktivitet, naturupplevelser och lärande.

Barnen ska få använda mångsidiga och säkra lekredskap och övriga redskap i tillräcklig omfattning. Redskapen ska vid behov anpassas till barnens individuella behov av stöd. Informations- och kommunikationstekniken är en del av en mångsidig och inkluderande lärmiljö för barnet. Digitala verktyg ska användas på ett ändamålsenligt sätt inom småbarnspedagogiken. Barnens egna digitala verktyg, leksaker och andra redskap kan användas i enlighet med anordnarens beslut. Personalen ska komma överens med vårdnadshavarna om användningen av barnens egna apparater, leksaker och redskap.

Samarbete med andra aktörer och besök på exempelvis bibliotek, museer, kulturarvsplatser, teatrar och vårdnadshavarnas arbetsplatser berikar barnens lärmiljöer. Planeringen av lärmiljöer erbjuder också en naturlig möjlighet till samarbete mellan personalen och vårdnadshavarna.

I Vichtis utnyttjas enheternas lokaler och närmiljö på ett mångsidigt sätt som lärmiljö inom småbarnspedagogik. Alla utrymmen ska användas dagligen. Lärmiljön utvecklas så att den främjar barnets delaktighet, interaktion med andra människor och sociala färdigheter. Då lärmiljön skapas ska fostraren fundera över sin egen syn på estetik och tolerans för kaos. Den fysiska lärmiljöns funktionalitet bedöms kontinuerligt genom observationer.

Den psykiska lärmiljön utgörs av den rådande atmosfären inom småbarnspedagogik. En lugn och stressfri miljö skapar trygghet och välmående för barn. Då barnet upplever att miljön inom småbarnspedagogiken är positiv och uppmuntrande, känner barnet att han eller hon har en plats i gemenskapen. Fostraren utnyttjar positiv pedagogik vid handledningen av barnen. Fostrarens uppgift är att vara genuint närvarande i de sociala relationerna. Genom att observera barngruppen kan fostraren hjälpa barnet skapa sin sociala miljö och stödja barnets sociala färdigheter. Den psykiska lärmiljön utvärderas vid enheternas teammöten och i pedagogiska arbetsgrupper samt vid möten med barnens vårdnadshavare.

Den sociala lärmiljön utgörs av sociala relationer mellan barnen, fostrarna och vårdnadshavarna. Fostraren bär ansvar för att se till att de sociala relationerna fungerar och bör fungera som modell i sociala situationer. Smågruppsverksamhet är ett pedagogiskt val med hjälp av vilket fostraren stärker och fördjupar interaktionen inom gruppen. Smågruppsverksamhet möjliggör en trygg och förutsägbar struktur för barnen, där barnet lätt kan

skapa relationer till andra barn och planera sitt eget agerande och sina egna val.Handledningen av grupprocessen är fostrarens uppgift. Med hjälp av detta hjälper fostraren barnet att bli medlem i gruppen och en del av gruppens verksamhet. Detta kräver sensitivitet och aktiv närvaro av fostraren. Barnens lek- och interaktionsfärdigheter ska beaktas i valet av små grupper. De små gruppernas sammansättning och beständighet kan variera. Den sociala lärmiljön bedöms utgående från kundrespons och intervjuer med barnen.

3.3 Samarbete inom småbarnspedagogiken

Genom samarbete ska man stödja den småbarnspedagogiska verksamheten så att varje barn får ta del av fostran, undervisning och vård enligt sin egen utveckling och sina egna behov. Anordnarna av småbarnspedagogik bär ansvaret för att samarbetet är systematiskt och för att samarbetet vid behov är mångprofessionellt.

Samarbete med vårdnadshavarna

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll inom småbarnspedagogiken. Målet med samarbetet är att vårdnadshavarna och personalen ska förbinda sig till att tillsammans främja att barnen växer, utvecklas och lär sig på ett sunt och tryggt sätt. Samarbetet när det gäller det fostrande arbetet ska bygga på förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt.

När det gäller det fostrande arbetet ska värderingar, mål och ansvar diskuteras såväl inom personalen som med vårdnadshavarna. Samarbetet ska vara ömsesidigt och av personalen förutsätts initiativtagande och aktivitet. I samarbetet ska familjernas mångfald, barnens individuella behov samt frågor som gäller vårdnad och föräldraskap beaktas. Vid behov ska en tolk användas under diskussionerna för att säkerställa att alla parter blir förstådda⁶³.

Samarbetet kan ha olika syften och se olika ut under barnets tid inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är viktigt att personalen och vårdnadshavarna utbyter information om barnens dagliga upplevelser. Det är också viktigt med uppmuntrande meddelanden som beskriver barnets utveckling och lärande i positiva ordalag. Vårdnadshavarens och personalens iakttagelser av och diskussioner om barnets dag skapar förutsättningarna för att trygga barnets välbefinnande som helhet.

Samarbetet med vårdnadshavarna är särskilt viktigt vid övergångsskedena, till exempel då barnet börjar i småbarnspedagogiken, vid övergångar inom småbarnspedagogiken, då ett barn byter daghem eller då barnet börjar i förskoleundervisningen. Den gemensamma diskussionen är särskilt viktig då barnets plan för småbarnspedagogik utarbetas (kapitel 1.3) och samarbetet med vårdnadshavarna betonas också då barnets stöd för utveckling och lärande planeras och genomförs (kapitel 5). En förtroendefull atmosfär skapar

⁶³ Lag om småbarnspedagogik 14 a § och Språklag 18 § (423/2003)

förutsättningar för samarbete mellan vårdnadshavarna och personalen också i utmanande situationer, till exempel då det finns anledning till oro om barnets välbefinnande.

Barnens vårdnadshavare ska ges möjligheter att delta i planeringen och utvecklingen av målen för den småbarnspedagogiska verksamheten och det fostrande arbetet tillsammans med personalen och barnen. Informations- och kommunikationsteknik används i samarbetet med vårdnadshavarna. Samarbetet kan också främja vårdnadshavarnas kontakt sinsemellan. Vårdnadshavarnas nätverkande och gemensamma aktiviteter vid olika evenemang stärker gemenskapen och stödjer personalen i deras arbete.

I Vichtis förverkligas samarbetet med vårdnadshavarna genom fostringsgemenskapen. Samarbetet utgår från interaktion som bygger på principerna om att barnet får göra sin röst hörd, respekt, förtroende och dialog. Fostringsgemenskapen innebär att vårdnadshavarna och personalen inom småbarnspedagogen medvetet förbinder sig till att tillsammans verka för att stödja barnets utveckling och inläring. I fostringsgemenskapen förenas vårdnadshavarnas kännedom om det egna barnet och personalens expertis.

Fostringsgemenskapen är närvarande vid all interaktion i vardagen. Principen om att bli hörd innefattar ett genuint intresse för den andra personen. Åhöraren måste våga ta till sig budskapet. I principen om respekt ingår en respektfull inställning, ovillkorlig acceptans av den andra personen samt acceptans av olikhet. Förtroende uppkommer vid möten och då parterna upplever att de blir hörda. Upplevelsen av att bli hörd förutsätter dialog, där parterna kan uppleva likvärdighet och få utrymme att föra fram sina tankar och känslor.

Fostraren bär ansvar för att skapa förutsättningar för jämlikt samarbete och ser till att fostringsgemenskapen är en naturlig del av småbarnspedagogen för varje barn. Inom enheten för småbarnspedagogik har man utarbetat planer för barnets start i småbarnspedagogen utgående från tanken om fostringsgemenskapen. I början reserverar man tillräckligt med tid för barnet att bekanta sig med vårdplatsen och för att lyssna på och samtala med föräldrarna. I fostringsgemenskapen beaktas barnets och vårdnadshavarens delaktighet och möjlighet att påverka innehållet i planen för barnets småbarnspedagogik och barnets vardag.

Då vårdrelationen fortsätter framhålls utöver samtalen för uppgörandet av planen för småbarnspedagogik betydelsen av den dagliga interaktionen med vårdnadshavaren då barnet lämnas och avhämtas. I dessa situationer bör fostraren medvetet fundera över vad han eller hon berättar om barnets dag: Vad har barnet gjort? Varför? Hur? Med beaktande av barnets ålder uppmuntras även han eller hon att själv berätta om sin dag för vårdnadshavaren.

Mångprofessionellt samarbete

Syftet med det mångprofessionella samarbetet är att försäkra sig om att den småbarnspedagogiska verksamheten vid verksamhetsenheterna motsvarar barnens behov. Enligt lagen om småbarnspedagogik ska kommuner som anordnar småbarnspedagogik bedriva mångprofessionellt samarbete samt skapa de samarbetsstrukturer som behövs⁶⁴.

Inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska man samarbeta med rådgivningspersonalen, barnskyddet samt med andra aktörer inom hälsovården och socialvården. Vikten av samarbetet ökar om någon av dessa aktörer känner oro för barnets utveckling eller välbefinnande samt när barnets stöd planeras och ordnas. I den omfattande hälsoundersökningen ingår, med vårdnadshavarens skriftliga samtycke, personalens bedömning av hur ett barn under skolåldern klarar sig i den småbarnspedagogiska verksamheten⁶⁵. Personalens bedömning är en viktig del av bedömningen av barnets helhetsmässiga växande, utveckling och välbefinnande och vid tidig identifiering av barnets behov av stöd i ett mångprofessionellt samarbete.

Med samarbetspartner menas alla de regionala och lokala aktörer som det är naturligt att samarbeta med inom småbarnspedagogiken. Samarbete till exempel med instanser som ansvarar för undervisning, idrott, bibliotek och kultur och med andra aktörer i närmiljön gör lärmiljöerna mångsidigare och stödjer verksamhetens mål. Samarbetet mellan kommunens småbarnspedagogiska verksamhet och de privata serviceproducenterna som erbjuder småbarnspedagogisk verksamhet inom kommunen är centralt. Andra samarbetspartner inom småbarnspedagogiken är till exempel organisationer, församlingar, polisen samt kost- och städservice.

Mångprofessionellt samarbete utgår från förtroende och professionalism bland personerna som deltar i samarbetet. Det elevvårdsarbete som förutsätts enligt lagen om grundläggande utbildning har i Vichtis utvidgats till att även omfatta småbarnspedagogiken. Inom småbarnspedagogik kallas detta arbete mångprofessionellt samarbete (närmare beskrivning i kapitel 5.2). Syftet med det mångprofessionella samarbetet är att sörja för barnets fysiska, psykiska och sociala välmående. Med ett fungerande samarbete med vårdnadshavarna främjas en kultur av omsorg och positiv interaktion.

Småbarnspedagogiken samarbetar med Vichtis församling. Besök vid församlingens tillställningar ordnas för barngrupper eller församlingens personal besöker barngrupperna. Syftet med samarbetet med församlingen är att ge barnet en möjlighet att lära känna den evangelisk-lutherska kyrkans verksamhet och traditioner. Barnet behöver vårdnadshavarens skriftliga samtycke för att delta i församlingens tillställningar. Vårdnadshavarens livsåskådning respekteras.

⁶⁴ Lag om småbarnspedagogik 9 och 11 e §

⁶⁵ Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga (380/2009) och ändringen av den 7 § (338/2011)

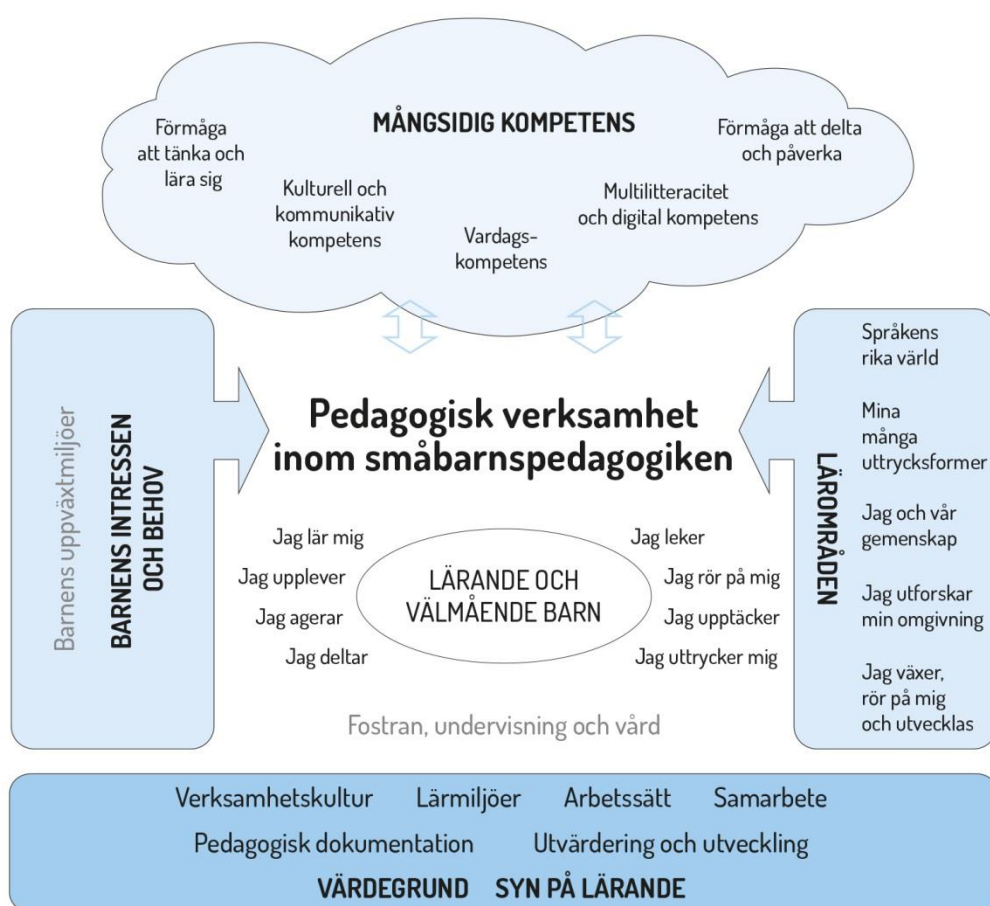
Måltids- och städtjänster är en daglig samarbetspartner för daghemmet. Städ- och kökspersonalen är medlemmar av samfundet och deltar i skapandet av atmosfären på daghemmet. Barnen lär sig se den effekt som olika aktörers arbete har då det gäller att skapa trivsel i daghemmet.

Andra mångprofessionella samarbetspartner är bibliotek, motions- och kulturtjänster samt olika idrottsförbund.

4. PLANERING OCH GENOMFÖRANDE AV DEN PEDAGOGISKA VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

4.1 Referensram för den pedagogiska verksamheten

Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska präglas av ett helhetsskapande angreppssätt. Målet är att främja barnens lärande och välbefinnande samt mångsidiga kompetens (figur 1). Den pedagogiska verksamheten förverkligas i samverkan mellan barnen och personalen och i den gemensamma verksamheten. Barnens spontana verksamhet, personalens och barnens gemensamma idéer till verksamhet och verksamhet som planerats av personalen ska komplettera varandra. Den pedagogiska verksamheten inom småbarnspedagogiken ska genomsyra den helhet som består av fostran, undervisning och vård.

Figur 1. Referensram för den pedagogiska verksamheten

En målinriktad verksamhet utgår från värdegrunden (kapitel 2.4), synen på lärande (kapitel 2.5), en verksamhetskultur som stödjer värdegrunden och synen på lärande (kapitel 3) samt mångsidiga lärmiljöer (kapitel 3.2), samarbete (kapitel 3.3) och arbetssätt (kapitel 4.3). Barnens intressen och behov samt viktiga aspekter som anknyter till barnens uppväxtmiljö ska utgöra utgångspunkter för planeringen av verksamheten. En annan utgångspunkt är

lärområdena som beskrivs i kapitel 4.5. En förutsättning för kvalitativ pedagogisk verksamhet är systematisk dokumentation, utvärdering och utveckling (kapitel 4.2 och 7). Planeringen av verksamheten ska även styras av målen för mångsidig kompetens.

Mål och riktlinjer för den pedagogiska verksamheten ska preciseras i de lokala planerna för småbarnspedagogik. Vid preciseringen av målen ska man ta hänsyn till de olika verksamhetsformerna inom småbarnspedagogiken, personalstrukturen och andra särdrag. Den lokala planen för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik (kapitel 1.3) ska utgöra utgångspunkter för planeringen av verksamheten i barngruppen. Den småbarnspedagogiska verksamheten och förskoleundervisningen ska bilda en kontinuerlig helhet som är meningsfull för barnet och ger barnet möjlighet till framsteg i sitt lärande.

I Vichtis planeras och utvärderas den pedagogiska verksamheten för olika resultatområden, enheter, barngrupper och individuella barn. Ansvar för planeringen, förverkligandet och utvärderingen av den pedagogiska verksamheten fördelas i Vichtis mellan förmän, team och enskilda fostrare.

Förmännen inom småbarnspedagogiken fattar beslut om pedagogiska teman på kommunnivå vid möten om småbarnspedagogik. Genom att fastställa pedagogiska teman på tillräckligt lång sikt strävar man efter att uppnå effekt. De pedagogiska temana förs in på resultatkortet för resultatområdet inom småbarnspedagogik. Målen på resultatkortet är hämtade ur Vichtis kommuns strategi. Utgående från detta resultatkort skapar förmännen resultatkort för enheterna, som sedan fungerar som redskap för ledningen av enheterna. Dessa mål utvärderas årligen för varje enhet vid chefernas resultatkortsamtal.

Förmannen ansvarar inom den egna enheten för att enhetens pedagogiska verksamhet som helhet följer de riksomfattande grunderna för planen för småbarnspedagogik, Vichtis plan för småbarnspedagogik och målen enligt resultatkortet. Förmannens uppgift är att se till att hela personalen känner till innehållet i planen för småbarnspedagogik. Detta förutsätter att förmannen regelbundet diskuterar innehållet i planen för småbarnspedagogik med sin personal i enhetens pedagogiska workshops, under arbetskvällar, planeringsdagar, teammöten och utvecklingssamtal. För familjedagvårdares del sker detta under områdeskvällar. Förmannens arbetsredskap för den pedagogiska ledningen är planen för pedagogisk ledning, som regelbundet utvärderas och uppdateras.

Varje enhet utarbetar en verksamhetsplan för enheten utgående från resultatkortet och Vichtis plan för småbarnspedagogik. Familjedagvårdarna i Vichtis utarbetar tillsammans en verksamhetsplan som alla följer. I enhetens verksamhetsplan specificeras innehållen i planen för småbarnspedagogik med beaktande av varje enhets särdrag och vårdform. Verksamhetsplanen uppgörs under enhetens planeringsdag som vanligtvis ordnas under juni-augusti. För familjedagvårdares del sker detta under områdeskvällar. Alla enheter ska ha en färdig verksamhetsplan i slutet av september. Dess förverkligande och effekter utvärderas och utvecklas i enheterna med sex månaders mellanrum.

I teamet ansvarar barnträdgårdsläraren för planeringen, förverkligandet och utvärderingen av den pedagogiska verksamheten för barngruppen. Planeringen, förverkligandet och utvärderingen av den pedagogiska verksamheten för barngruppen utgår från grunderna för den riksomfattande planen för småbarnspedagogik, Vichtis plan för småbarnspedagogik, enhetens verksamhetsplan och barnens individuella planer för småbarnspedagogik.

I daghemmen utarbetar teamen ett teamavtal i början av verksamhetsperioden, avtalet uppdateras vid behov. Teamavtalet utgår från värdena i Vichtis plan för småbarnspedagogik. I teamavtalet kommer man överens om teamets gemensamma fostringsatmosfär samt teamets arbetsmetoder. Teamets uppgift är att utvärdera och utveckla sitt arbete. För detta är teamavtalet ett bra redskap. Förmannen diskuterar teamavtalen med alla team och bekräftar teamets arbetsmetoder. Inom familjedagvården behövs teamavtal inte på grund av arbetets karaktär. Gruppens verksamhetsplan används som redskap för planeringen, förverkligandet och utvärderingen av barngruppens verksamhet. Gruppens verksamhetsplan utgår från den riksomfattande planen för småbarnspedagogik, enhetens verksamhetsplan samt de individuella planerna för småbarnspedagogik för barnen i gruppen. I gruppens verksamhetsplan fastställs hur mångsidig kompetens och de olika inlärningsområden beaktas i gruppens verksamhet, var fokus ligger inom planeringen av verksamheten och vad som är väsentligt för att stödja barnets utveckling. Detta är grunden för utvärderingen av verksamheten och fastställande av rutiner för vardagen. I planeringen och utvärderingen av gruppens verksamhet framhävs betydelsen av pedagogisk dokumentering. Teamen planerar och utvärderar barngruppens verksamhet vid veckovisa teammöten utgående från den pedagogiska dokumenteringen (kapitel 4.2), mottagen respons samt sina egna observationer. I utvärderingen deltar även barnen och vårdnadshavarna.

Fostraren ansvarar för sin del för att han eller hon har satt sig in i de riksomfattande grunderna för planen för småbarnspedagogik och Vichtis plan för småbarnspedagogik. Fostraren känner till innehållet och tyngdpunkterna i dessa och iakttar dessa i sitt arbete. Fostraren skapar med sitt eget agerande en trygg och förtrolig relation med barnen och vårdnadshavarna. Förtroende ligger till grund för en fungerande fostringsgemenskap. Han eller hon är intresserad av varje barn och deltar i utarbetandet av planen för barnets småbarnspedagogik i fostringsgemenskapens anda. Fostraren utvärderar och utvecklar sin egen yrkeskunskap med hjälp av kontinuerlig självutvärdering. Vid det årliga utvecklingssamtalet för den anställda fram sitt eget kunnande och sina utvecklingsbehov och får respons på sitt arbete av förmannen. Förmannen följer upp effekterna av utvecklingssamtalet.

4.2 Pedagogisk dokumentation

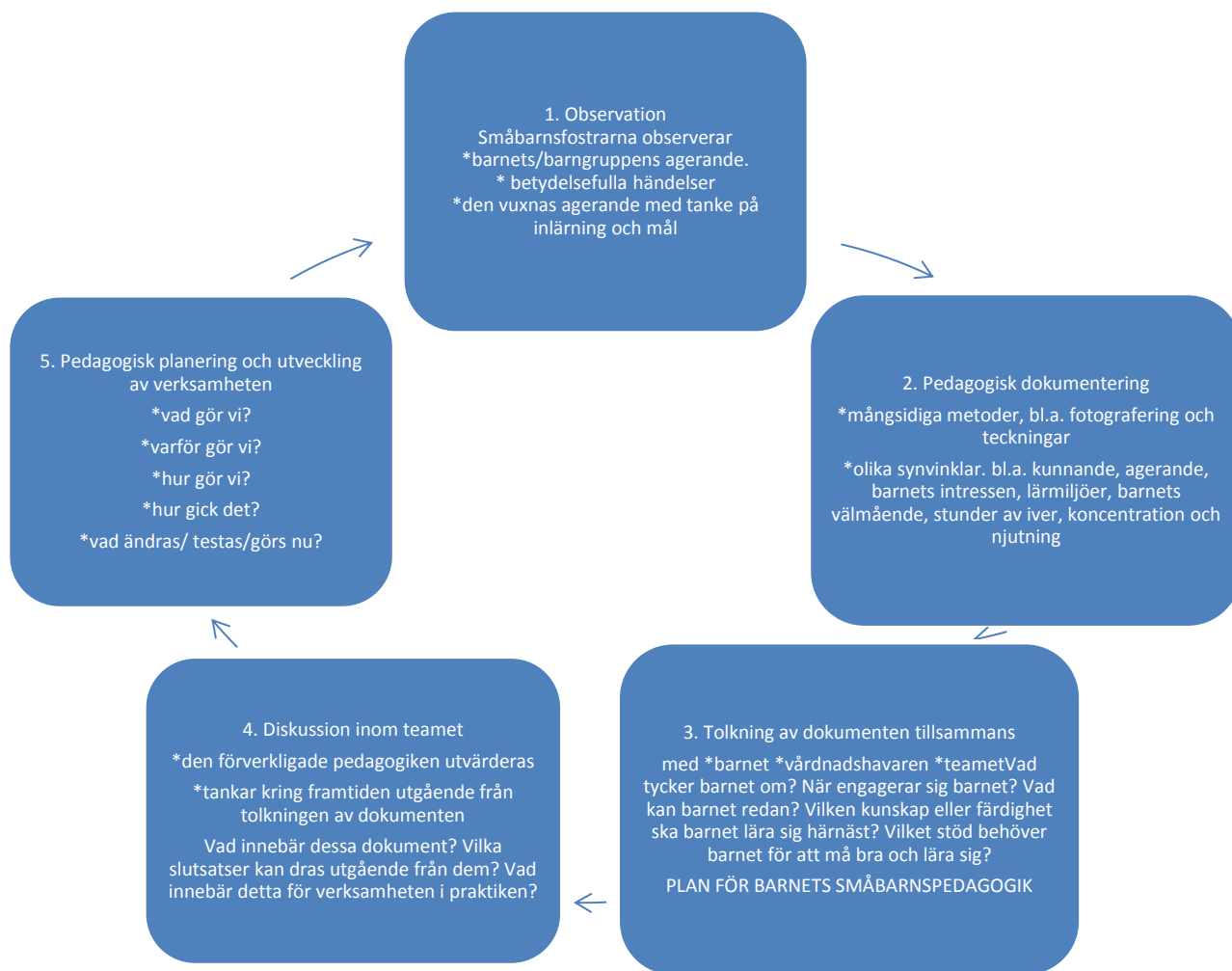
Pedagogisk dokumentation är en central arbetsmetod för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla den småbarnspedagogiska verksamheten. Det är en kontinuerlig process där observationer, dokument och en gemensam tolkning av dessa skapar förståelse för den pedagogiska verksamheten. Den pedagogiska dokumentationen möjliggör att barnen och vårdnadshavarna kan delta i utvärderingen, planeringen och utvecklingen av verksamheten.

Den pedagogiska dokumentationen ger information om barnens liv, utveckling, intressen, tankar, lärande och behov samt om barngruppens verksamhet, på ett konkret och mångsidigt sätt. Med hjälp av enskilda dokument, till exempel fotografier, teckningar eller personalens observationer, kan man tillsammans med barnen iaktta barnens utveckling och lärande. Barnens kunskaper och färdigheter, intressen och behov blir synliga genom den pedagogiska dokumentationen och ska utgöra grunden för planeringen av verksamheten.

Målet med en systematisk dokumentation är att personalen ska lära känna det enskilda barnet och förstå relationerna barnen emellan samt förstå på vilket sätt personalen och barnen i gruppen kommunicerar med varandra. Syftet med pedagogisk dokumentation är att förverkliga småbarnspedagogisk verksamhet utgående från barnen. Den information och förståelse som dokumentationen bidrar till ska användas till exempel för att arbetssätten, lärmiljöerna, verksamhetens mål, metoderna och innehållet kontinuerligt ska kunna anpassas enligt barnens intressen och behov. Barnets plan för småbarnspedagogik är en del av den pedagogiska dokumentationsprocessen (kapitel 1.3). Systematisk dokumentation behövs också då man bedömer barnens behov av stöd för utveckling och lärande (kapitel 5).

Dokumentation som har samlats in under en längre tid är en viktig del av utvärderingen av den pedagogiska verksamheten och personalens självvärdering av verksamheten (kapitel 7.1).

Inom småbarnspedagogik i Vichtis sker den pedagogiska dokumenteringen i barngruppens vardag, bland annat genom att fotografera vardagssituationer. Barnets teckningar kan även fungera som redskap för pedagogisk dokumentering. Ett enskilt fotografi eller teckning blir ett pedagogiskt dokument då det tolkas tillsammans med barnet eller vårdnadshavaren med tanke på barnets välmående. Syftet med pedagogisk dokumentering är att förändra fostrarens agerande eller anpassa verksamhetsmiljön för småbarnspedagogik. Tolkningen av dokumentet förutsätter alltid interaktion med barnet eller vårdnadshavaren. Genom pedagogisk dokumentering blir barnet delaktigt i utarbetandet av den egna planen för småbarnspedagogik. I figuren beskrivs processen för pedagogisk dokumentering.

Figur. *Processen för pedagogisk dokumentering.*

4.3 Mångsidiga arbetssätt

Småbarnspedagogikens uppdrag och mål samt barnens ålder, behov, förutsättningar och intressen ska styra valet av arbetssätt. Barn lär sig naturligt genom aktiverande arbetssätt som främjar kreativitet och delaktighet. Exempel på detta är spontan och ledd lek, utforskande, fysisk aktivitet och att uppleva och uttrycka konst. Också informations- och kommunikationsteknik ska utnyttjas i verksamheten. Arbetssätten ska vara mångsidiga och de ska vara både verktyg och föremål för lärandet. Därför är det viktigt att personalen handleder barnen att pröva och använda olika arbetssätt både i mindre och större grupper och självständigt. Barnen ska uppmuntras att fråga och fundera samt att dra slutsatser och lösa problem tillsammans.

Personalen förutsätts ha yrkeskompetens och sensitivitet att uppfatta pedagogiska möjligheter i olika situationer. Det innebär bland annat förmåga att lägga märke till barnens

initiativ och känslotillstånd samt att förändra och anpassa sitt agerande enligt det. Yngre barns initiativ är ofta kroppsliga och non-verbala, vilket förutsätter sensitiv närvaro av personalen och en god kännedom om barnen för att personalen ska kunna förstå och bemöta barnens initiativ.

Barnen ska delta i planeringen och valet av arbetssätt enligt sina förutsättningar. De ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och hela kroppen och att pröva olika arbetssätt. En variation av arbetssätt ger barn i olika åldrar och barn som lär sig på olika sätt möjlighet att uppleva att de lyckas. Mångsidiga arbetssätt förutsätter mångsidiga lärmiljöer. Personalens och barnens kompetens ska tas till vara då man använder sig av olika arbetssätt och då man tillsammans prövar och utvecklar nya arbetssätt.

4.4 Leken som grund för utveckling, lärande och välbefinnande

Leken är central inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att erbjuda barnen möjligheter till olika slags lekar. Leken främjar barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Även om barnet självt inte upplever leken som ett verktyg för lärande, utan ett sätt att vara och leva samt gestalta världen, så lär sig barnet genom leken. Upplevelser som väcker barnens känslor, nyfikenhet och intresse stimulerar till lek.

För barnet är det leken i sig som är viktig. Leken ger barnen glädje och välbehag. I leken är barnen aktiva aktörer. De strukturerar och utforskar världen omkring sig, utvecklar sociala relationer och skapar mening utifrån sina erfarenheter. I leken bildar barnen sig en uppfattning om sig själva och andra människor. I leken härmar barnen, skapar nytt och modifierar vad de ser. Samtidigt gestaltar och testar de sina drömmar och önskningar. Med fantasins hjälp kan barnen pröva olika roller och idéer som annars inte skulle gå att förverkliga. I leken kan barnen bearbeta svåra upplevelser och tryggt pröva, försöka och göra misstag.

I leken förenas centrala element som främjar lärandet: entusiasm, att göra tillsammans och att utmana de egna färdigheterna. Leken utvecklas och tar sig olika former i takt med ökad erfarenhet av lek. Kommunikationen mellan personalen och barnen samt barnen emellan lägger grunden för barnens tanke- och språkutveckling och deras växande förmåga att leka. I leken iakttar, prövar och lär sig barnen gruppens regler. Då barnen leker i grupp lär de sig att reglera sina känslor och sin vilja samt att ta andra människors perspektiv i beaktande. Genom leken stärks gemenskapen och den positiva atmosfären.

Leken är ett centralt arbetssätt inom småbarnspedagogiken. I den pedagogiska verksamheten kan man kombinera till exempel drama, improvisation eller sagor för att utveckla lekens gång och bygga upp lekvärldar. Personalen ska inse vilken betydelse det har för barnens välbefinnande och lärande att de får koncentrera sig på att undersöka, uttrycka sig spontant och kreativt samt leka fartfyllda och aktiva rörelselekar. Olika situationer kan

berikas genom lek. Ramsor, ordlekar, sånger och lekfull samvaro stärker en positiv atmosfär, vilket stödjer barnens lärande och välbefinnande.

Personalen ska trygga förutsättningarna för lek, handleda leken på ett lämpligt sätt och se till att alla barn har möjlighet att delta i gemensamma lekar utifrån sina förutsättningar och sin förmåga. Personalen ska systematiskt och målinriktat stödja barnens lek och handleda den antingen utanför leken eller genom att själv vara med i leken. Personalens fysiska och psykiska närvaro stödjer kommunikationen mellan barnen och förebygger konfliktsituationer.

Personalen ska även iakttä och dokumentera barnens lek. Genom att observera leken får personalen insikt i barnens tänkande och intressen, deras känslor och upplevelser. Observationerna ska användas för att planera och handleda leken och den övriga verksamheten. Personalen ska vara lyhörd, ha yrkeskompetens och ett genussensitivt förhållningssätt för att upptäcka barnens initiativ till lek och kunna bemöta dem på ett lämpligt sätt.

Långvarig lek kräver tid, utrymme, lugn och ro samt lämpliga lekredskap och material som är tillgängliga för barnen. Lärmiljöerna ska anpassas efter leken, eftersom leken inte nödvändigtvis håller sig inom det anvisade området.

Kännedom om barnkultur och medier riktade till barn hjälper personalen att förstå barnens lekar. Även olika spel och digitala verktyg erbjuder många slags möjligheter för barnens lek. I en lärmiljö som uppmuntrar till lek lär sig även den vuxna. Med vårdnadshavarna ska personalen diskutera lekens betydelse och iakttagelser i anknytning till barnens lekar. På detta sätt kan man främja att leken fortsätter hemma eller i den småbarnspedagogiska verksamheten.

Det lilla barnets lek är förundran över den omgivande världen. Barnet experimenterar och undersöker sin omgivning och behöver olika redskap för att komma igång med lekar. I detta utvecklingsskede är leksaker av stor betydelse, eftersom just leksaker och betydelser som skapas av leksakerna lockar till lek. För barn under tre år är leken kortvarig och barnet är inte särskilt engagerad i leken. Leken är ensamlek eller lek ensam sida vid sida med andra barn. Vid parallella ensamlekar förekommer ingen interaktion. Då barnet närmar sig tre år förekommer början till gemensamma lekar. Leken för barn i åldern tre till fem år är mångsidig och långvarig. Barnet hittar själv inspiration och motiv till leken. Vid en lämplig stund och med fostrarens tillåtande inställning börjar barnen leka tillsammans. Leken är gemensam lek och barnen hittar tillsammans på intrigen och innehållet för leken. Interaktionen med andra barn ökar. Barnet lever sig gärna in i roller, för vilka han eller hon tar modell av den omgivande verkligheten, egna erfarenheter, mellanmänniska relationer och sig själv. I leken kan barnen göra sig fria från verkligheten och föreställa sig saker som inte är konkreta.

4.5 Lärområden

Lärområdena beskriver den pedagogiska verksamhetens centrala mål och innehåll. Lärområdena styr hur personalen tillsammans med barnen ska planera och genomföra en mångsidig och helhetsskapande pedagogisk verksamhet. Barnen har rätt att få mångsidiga upplevelser inom de olika lärområdena. Lärområdena ska inte genomföras som separata helheter, utan deras teman ska kombineras och anpassas utgående från barnens intressen och kompetens. Lärområdena är indelade i fem helheter i enlighet med grunderna för förskoleundervisningens läroplan nämligen⁶⁶:

- Språkens rika värld
- Mina många uttrycksformer
- Jag och vår gemenskap
- Jag utforskar min omgivning
- Jag växer, rör på mig och utvecklas.

En helhetsskapande pedagogisk verksamhet gör det möjligt att granska och undersöka olika företeelser och fenomen i ett brett perspektiv. Den centrala utgångspunkten för verksamheten är barnens frågor och intressen. Teman kan till exempel växa fram i samband med lekar, sagor, utflykter eller i spontana kommunikationssituationer mellan barnen och personalen samt i kommunikationen barnen emellan. Det sätt på vilket målen för lärområdena förverkligas varierar beroende på temat, situationen och hur barnen lär sig. Personalen ska se till att den pedagogiska verksamheten främjar utvecklingen och lärandet hos barn i olika åldrar.

Språkens rika värld

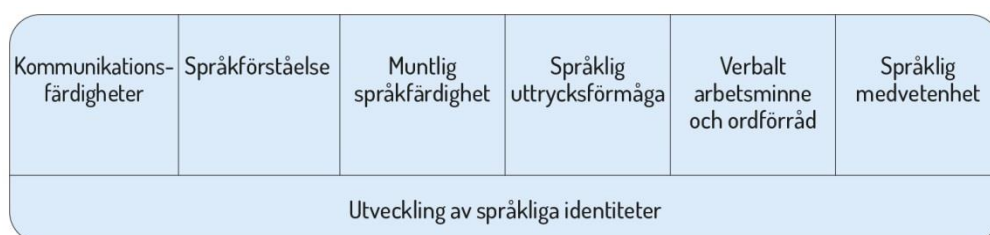
Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnens **språkliga kunskaper och färdigheter** samt deras **språkliga identiteter**. Barnens intresse och nyfikenhet för språk, texter och kulturer ska stärkas. Då man stödjer språkutvecklingen utvecklas även barnets multilitteracitet (kapitel 2.7). Språkutvecklingen har också samband med andra delområden inom mångsidig kompetens, bland annat kulturell och kommunikativ kompetens. När barnens språkliga färdigheter utvecklas ger det barnen nya möjligheter att påverka, delta och vara aktiva aktörer.

För barnen är språket både ett föremål och ett verktyg för lärandet. Med hjälp av sin språkliga uttrycksförmåga kan barnet hantera olika situationer och företeelser, kommunicera med andra, uttrycka sig och skaffa information. En mångsidig språkmiljö och samarbete med vårdnadshavarna stödjer barnens språkliga utveckling. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen regelbundet få uppmuntrande respons på sin språkliga uttrycksförmåga och sina kommunikationsfärdigheter.

⁶⁶ Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014

Barnen kan lära sig flera språk samtidigt, till exempel så att språken utvecklas och används på varierande sätt i olika sammanhang. Inom verksamheten ska man ta hänsyn till att barnen lever i olika språkliga miljöer. Språkbruket och sättet att kommunicera varierar mellan hemmen och i vissa hem talas det flera språk. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språklig och kulturell mångfald synliggöras i samarbete med vårdnadshavarna, vilket stödjer utvecklingen av barnens språkliga identiteter. Preciseringar gällande språk och kultur behandlas i kapitel 4.6.

Med tanke på språkinläringen är det viktigt att vara medveten om att barn i samma ålder kan befinna sig i olika skeden av språkutvecklingen inom olika delområden. **De språkliga identiteterna utvecklas** när barnen får stöd och handledning inom de centrala delområdena för språkliga kunskaper och färdigheter.

Figur 2. Språkutvecklingens centrala delområden inom småbarnspedagogiken

Med tanke på utvecklingen av **kommunikationsfärdigheter** är det viktigt att barnen upplever att de blir hörda och att deras initiativ blir bemötta. Det är centralt att personalen är sensitiv för och reagerar även på barnens non-verbala budskap. Utvecklingen av kommunikationsfärdigheter stöds genom att barnen uppmuntras att kommunicera med personalen och med varandra.

Genom en mångfald av språkliga modeller stödjer man barnens **språkförståelse**. Genom att systematiskt verbalisera och diskutera med barnen stöds utvecklingen av barnens ordförråd. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska språkbruket vara beskrivande och exakt. Barnets språkförståelse ska vid behov stödjas med hjälp av bilder, föremål och tecken.

Utvecklingen av barnens **muntliga språkfärdighet** ska följas upp och handledas. Barnen ska uppmuntras att tala i olika situationer både med vuxna och med varandra, vilket främjar förmågan att använda och förstå talat språk. Tillsammans med barnen ska man också iaktta tonfall och betoningar.

Den **språkliga uttrycksförmågan** ska stimuleras och barnen och personalen ska tillsammans fundera över användningen av språk i olika situationer. Syftet är att stärka förmågan att anpassa språket enligt situationen. Barnen ska få öva sig i att berätta, förklara och diskutera. När barnen får leva sig in i olika situationer, använda humor och lära sig goda vanor stärks deras språkliga uttrycksförmåga. Genom att barnen bekantar sig med olika typer av texter utvecklas den språkliga uttrycksförmågan och förmågan att skilja på talat och skrivet språk.

Barnens språkliga uttryck berikas då deras **verbala arbetsminne och ordförråd** utökas. Till personalens uppgift hör att medvetet stödja denna utveckling. För att stödja utvecklingen av

det verbala arbetsminnet kan t.ex. ramsor och sånglekar användas. Att leka med språket, benämna och att använda beskrivande ord främjar utvecklingen av barnens verbala arbetsminne och ordförråd. En rofylld tid för diskussioner, läsning och berättelser ger barnen möjlighet att fundera över ords och texters betydelser och att lära sig nya begrepp i olika kontexter.

Att iaktta olika språk i närmiljön stödjer utvecklingen av barnens **språkliga medvetenhet**. Personalen ska väcka och öka barnens intresse för talat och skrivet språk och småningom också för att läsa och skriva. Genom att iaktta och undersöka språk styrs barnens uppmärksamhet från ordens betydelse till språkets former och strukturer, bland annat till ord, stavelser och ljud. Barnen ska uppmuntras att lekskriva och lekläsa.

I småbarnspedagogiken ska rika och varierande texter användas. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med barnlitteratur på ett mångsidigt sätt. Barnen ska få höra berättelser och de ska uppmuntras att hitta på egna berättelser. Barnens berättelser, ramsor och verbala budskap ska dokumenteras. För att stödja multilitteraciteten inom den småbarnspedagogiska verksamheten ska vid sidan om talat språk också bland annat visuella, auditiva och audiovisuella meddelanden och texter användas.

Stöd för barnets språkliga utveckling är en del av den dagliga verksamheten inom småbarnspedagogik. Även om barnet inte ännu kan producera tal utvecklas barnets ordförråd och språk hela tiden. Fostraren stöder talproduktionen, utvecklingen av ordförrådet och hörförståelsen hos små barn. Fostrarens uppgift är att leda barnets iakttagelser, lära ut handlingssätt samt beskriva och förklara händelser utgående från barnets utvecklingsnivå och ålder.

En lärmiljö som stöder barnets språkliga utveckling erbjuder barnet en möjlighet att observera talat och skrivet språk. För att stödja den språkliga utvecklingen används olika sorters material, såsom bilder, kort med ramsor, rim, berättelser, sagor, minnesspel, sånglekar etc.

Det lilla barnet uttrycker sig själv med gester, uttryck och rörelser. Barnets språkliga utveckling understöds av nära och trygga mänskliga relationer, i vilka fostrarens sensitivitet och förmåga att besvara barnets initiativ till interaktion framhävs. Fostraren ser i alla situationer inom vård, fostran och undervisning en möjlighet att lära sig nya begrepp och sociala färdigheter. Barnet bör ges en modell för hur man tar andra människor i beaktande och talar vänligt med andra, både med barn och med personal inom småbarnspedagogik. Då barnet växer framhävs betydelsen av språket som stöd för tänkandet, då barnet lär sig att klassificera saker med begrepp och förstå de inbördes relationerna mellan dem. Med hjälp av fostraren och med fostraren som modell lär sig barnet att samtala, lösa konflikter och interagera med andra i lekar

Mina många uttrycksformer

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att på ett målinriktat sätt stödja utvecklingen av barnens **musikaliska, visuella, verbala och kroppsliga uttrycksförmåga** och att låta barnen bekanta sig med kulturarvet och olika konstarter. Barn uttrycker sig ofta på ett helhetsbetonat sätt och kombinerar olika uttrycksformer på ett kreativt sätt. Att uppleva och uttrycka konst främjar barnens förutsättningar för lärande, deras sociala färdigheter, positiva självbild och förmåga att förstå och strukturera sin omvärld. Förmågan att tänka och lära sig utvecklas då barnen undersöker, tolkar och skapar mening genom att öva att uttrycka sig på olika sätt. Förmågan att fantisera och föreställa sig olika saker är central också då barnets etiska tänkande utvecklas. Att bekanta sig med kulturarvet, konst och olika uttrycksformer stärker barnens mångsidiga kompetenser också när det gäller delområdena multilitteracitet och förmåga att delta och påverka (kapitel 2.7).

Kulturen är en viktig del av barnets identitet. Småbarnspedagogiken ska ge barnen möjligheter att se och uppleva konst och kultur på ett mångsidigt sätt. Upplevelser av konst och kultur stärker barnens förmåga att ta till sig, ta del av och skapa kultur. Samtidigt lär sig barnen att förstå konstens och kulturarvets betydelse och värde.

Genom att uttrycka sig på olika sätt upplever och gestaltar barnen världen på ett sätt som tilltalar och inspirerar dem. Konstnärliga uttrycksformer uppmuntrar barnen att synliggöra sina iakttagelser, känslor och kreativa tankar. Olika uttrycksformer ska utforskas med hjälp av olika sinnen, arbetssätt, lärmiljöer och genom att ta vara på kulturutbudet i närmiljön. Estetiska och inspirerande lärmiljöer, tillgång till mångsidiga redskap och material samt tillräcklig handledning har stor betydelse då barnen bekantar sig med olika uttrycksformer.

Konstfostran omfattar både spontan och på förhand planerad verksamhet. I skapande och lärande processer betonas att barnen ska få möjligheter att försöka och undersöka samt öva olika arbetsfaser och dokumentera dem. Varje barns individuella sätt att uttrycka sig ska stödjas och barnens gemensamma kreativa processer ska ges tillräckligt med tid och utrymme. Att utnyttja personalens, barnens och samarbetspartnerns specialkompetens berikar konstfostran.

Inom småbarnspedagogiken är målet att utveckla barnens förmåga att **uttrycka sig musikaliskt** genom att ge barnen musikaliska upplevelser och stärka deras intresse och förhållande till musiken. Barnen ska uppmuntras att lyssna till och uppleva musik och att iaktta ljudmiljön. Barnens förmåga att uppfatta musik, ljudlängd, ljudnivå, ljudstyrka och klangfärger utvecklas genom lekfull musikalisk verksamhet. Man sjunger och säger ramsor tillsammans, prövar olika instrument, lyssnar till musik och rör sig till musik. Barnen ska få erfarenheter av grundrytm, ordrytm och av att använda kroppen som instrument. Barnen ska uppmuntras att använda sin fantasi och att uttrycka tankar och känslor som musiken väcker, till exempel i bilder eller genom att berätta och dansa. Barnen ska också få erfarenheter av att skapa musik tillsammans och öva inför mindre musikframföranden samt uppleva glädjen över att lyckas i ett framförande.

Inom musikfostran betonas en varm och trygg relation och interaktionen mellan barnet och den vuxna. Målet är att erbjuda barnet musikaliska upplevelser som barnet själv aktivt kan delta i genom att lyssna, sjunga, spela och röra på sig. Utvecklingen av barnets förmåga att lyssna aktivt är ett av de viktigaste målen inom musikfostran i småbarnsåldern, eftersom förmågan att lyssna är en utgångspunkt för all verksamhet och en förutsättning för inlärning.

För små barn kombineras sånger och ramsor med olika situationer och lekar inom den dagliga verksamheten inom småbarnspedagogik. Sångens ord ska motsvara barnets språkliga utveckling och barnets eget ordförråd. Enkla ramsor och fingerlekar fungerar bäst i vardagen. Lekar och sånger bör förknippas med olika leksituationer och påhittade situationer, så att barnet enkelt kan ge sig hän då han eller hon känner igen saker ur sina egna erfarenheter. Barnen njuter av repetitioner. Genom repetitioner får barnen en känsla av samhörighet och att lyckas.

Från tre års ålder och framåt börjar barnet njuta av att sjunga och musicera tillsammans med andra i grupp. Barnet börjar intressera sig för mer krävande rit- och sånglekar. Barnet upplever starka känslor genom musiken, som han eller hon lever sig in i. Att lyssna på musik kan kombineras med exempelvis att rita och måla samt med rollekar och sagor. Ett tre år gammalt barn kan redan kombinera sin melodikänsla, rytmkänsla, motorik och sång. Utöver att använda kroppen för att skapa ljud (t.ex. genom att klappa händerna) bör barnen ha tillräcklig tillgång även till andra instrument, med hjälp av vilka de kan uppleva olika musikaliska grundfenomen, såsom rytm, melodi, variationer i hastighet och olika klangfärger. Barnen bör ges tillräckligt med tid att lära känna instrumenten innan de börjar användas.

Musikfostran för små barn bygger i hög grad på spontanitet, dvs. sång och musicering bör äga rum flera gånger per dag. Sånger och ramsor kombineras med olika vardagliga situationer inom småbarnspedagogik. Fostrarens uppgift är att sjunga enkla melodier, för att barnet ska börja uppfatta musikens grundrytm. Den vuxnas uppgift är att se till att han eller hon börjar sångerna på en tonhöjd som passar barnen. Sånghastigheten måste vara tillräckligt långsam så att barnet även hinner sjunga orden i sången. Personalen inom småbarnspedagogik har ett stort ansvar då det kommer till att utveckla barnets användning av den egna rösten och sångförmåga. Barnet bör uppmuntras att hitta sin egen röst och testa olika sätt att använda rösten. Vid valet av sångerna är det bra att komma ihåg att sånger för barn kan delas in i sånger som man sjunger tillsammans med barnen, sånger som man sjunger för barnen (barnen lyssnar) och egna sånger för barnen (barnen sjunger själva). Fostraren lär barnen musikaliska grundkunskaper och att använda instrument.

När det gäller den **visuella uttrycksförmågan** är målet att utveckla barnens förhållande till bildkonst, annan visuell kultur och kulturarvet. Barnen ska ges möjligheter att njuta av att

skapa bilder och få estetiska upplevelser och erfarenheter av konst. Barnen ska träna sitt visuella tänkande och sin förmåga att iaktta och tolka bilder genom att uttrycka sig visuellt på flera olika sätt. Förmågan att skapa bilder utvecklas med hjälp av olika sinnen och genom att skapa samband med andra uttrycksformer. Barnen ska få pröva att skapa bilder på olika sätt och med olika verktyg och material, till exempel genom att måla, rita, bygga och skapa mediepresentationer. Tillsammans med barnen ska man iaktta och analysera bilder, konstverk, medieinnehåll och föremål som barnen själva producerat och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska handledas att tolka och beskriva sina tankar om budskapet i bilderna. Bilder ska studeras med avseende på till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska få träna sin förmåga att planera och lösa problem på ett kreativt sätt och fördjupa sin kunskap om konstruktioner, material och tekniker i slöjd, till exempel genom att modellera, bygga, sy och snickra. Avsikten är att ge barnen möjligheter att glädjas över att skapa, uppleva och upptäcka samt att njuta av att vara kreativa och sätta sin egen prägel på arbetet. Barnen ska ges möjligheter att experimentera med, undersöka och kombinera olika mjuka och hårda material samt att lära sig de tekniker som behövs i arbetet. Barnen ska få planera och skapa olika verk och föremål. I samband med arbetet kan man undersöka och ta vara på såväl hantverkstraditioner som anknyter till barnens bakgrund som lokala hantverkstraditioner.

Genom att uttrycka sig med bilder övar sig barnet att leva sig in i olika situationer, se på situationer på olika sätt, få upplevelser, skapa egna verk och använda olika redskap och material. Konstfostran ger barnet en möjlighet till funderingar och inläring som utgår från sinnen, känslor och fantasi.

Konstfostran för små barn går ut på att få sinnesupplevelser genom att använda olika material. Samtidigt kan barnet steg för steg lära känna olika material och redskap. Fostraren bör komma ihåg att barnet vill upprepa samma sak flera gånger. Att göra någonting tillsammans med en bekant och trygg vuxen är viktigare för ett barn under tre år än själva slutresultatet. Då barnet blir äldre börjar aktiviteten i sig bli viktig för barnet och han eller hon berättar om och beskriver sina handlingar under aktiviteten. Lika viktigt som att skapa bilder är att titta på dem. Fostrarens uppgift är att vägleda barnet att göra mångsidiga iakttagelser. Barnet kan anvisas att känna på olika material, former och strukturer samt lukta på olika material.

Fostrarens uppgift är att skapa en grund för olika aktiviteter enligt barnets tidigare erfarenheter och motivera barnet att skapa konst. Han eller hon bör ge utrymme, tid och lugn och ro för barnets egen fantasi och kreativitet. Inom konsten är barnets möjligheter obegränsade, vilket fostraren bör beakta i sitt eget agerande på så vis att han eller hon uppmuntrar och stöder barnet. Den vuxna sätter ord på och lever sig in i barnets agerande och beundrar och respekterar barnets arbete och sätt att uttrycka sig. På detta sätt hjälper fostraren barnet att utvecklas i sitt skapande och sina upplevelser av konst. Konsten väcker känslor hos barnet, som man bör diskutera med barnet.

Vid handled bildkonst är det viktigt att man framskrider på ett konsekvent sätt och avsätter tillräckligt med tid. Det är viktigt att se till att barnen alltid har tillgång till mångsidiga material och redskap. Fostrarens uppgift är att lära barnen att använda dessa material och redskap. Redan en estetisk miljö kan i sig vara en konstupplevelse för barnet. Besök på museer och konstutställningar innebär nya möjligheter för konstupplevelser. Den vuxna ska sätta ord på barnets upplevelser och lära barnet att iaktta den omgivande konsten samt introducera konst på ett mångsidigt sätt i barnets värld. Det viktigaste är att fostraren visar intresse för barnets arbete, dvs. uppmuntrar och lyssnar. Då fostraren observerar barnet får han eller hon kunskap om bland annat hur barnets fingerfärdighet utvecklas och vilket skede barnet arbetar med.

Barnen ska uppmuntras att **uttrycka sig verbalt och kroppsligt** till exempel med hjälp av drama, dans och lek. Målet är att övningarna och lekarna ska ge barnen möjlighet att uppleva, uttrycka sig och kommunicera verbalt och kroppsligt på ett mångsidigt sätt. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt. Barnen ska få erfarenheter både av att uttrycka sig spontant och av kreativa processer som planeras, genomförs och utvärderas gemensamt. Barnlitteratur, ordkonst, olika former av teater, dans och cirkus ska utnyttjas mångsidigt i verksamheten.

Drama är en del av barnets sätt att uttrycka sig muntligt och kroppsligt. Under sina första levnadsår får barnen dramatiska erfarenheter i form av olika nyanser av känslor då barnet har en nära kontakt och interaktion med en vuxen person. Den vuxna personen använder olika tonfall, uttryck och gester som påverkar barnets språkinläring redan innan barnet förstår egentligt språk. Barnet blir bekant med drama redan i ung ålder med hjälp av ramsor, sånger, fingerlekar och andra lekar från folktraditionen. De leder in barnet i en värld av rytm, rörelse, ordlekar och tonfall.

Personalen inom småbarnspedagogik berättar sagor för barnen i direkt interaktion. Då blir den berättelse som barnet hör en inre berättelse som berikar barnets fantasivärld. I treårsåldern börjar barnen leka olika roller, som i stor utsträckning har samma element som drama. Då barnet leker utvecklar barnet lekens berättelse och varje person har en egen roll. Rollkläder inspirerar barnet att leva sig in i olika roller. Ett barn som leker roller i stor utsträckning har lätt för att ta till sig övningar och skådespel som planerats av vuxna. Barnet bör ges en möjlighet att både själva titta på skådespel och spela teater. Då de uppträder inför publik får barnen odelad uppmärksamhet och de får vara stjärnor.

Fostraren bör beakta att sagor och berättelser alltid ska både berättas och läsas för barnen. Fostraren ska leva sig in i rollerna och stämningarna genom att använda rösten, gester och uttryck på olika sätt. Vid valet av teman bör fostraren beakta barngruppens intressen samt barnens förmåga att koncentrera sig och leva sig in i berättelserna. Fostraren kan även tillsammans med barnen hitta på berättelser. En metod som har visat sig passa bra för detta är skapa sagor tillsammans. Att skapa sagor stärker barnets självkänsla,

fördjupar interaktionen mellan fostraren och barnet och ger fostraren en bild av barnets aktuella utvecklingsnivå.

Syftet med kroppsligt uttryck inom småbarnspedagogiken är att möjliggöra olika positiva upplevelser för barnen, bland annat i form av traditionella lekar och danser. Detta förverkligas bäst då barnet får uttrycka sig självständigt med stöd och anvisningar av en vuxen person. Varje barn har ett eget unikt sätt att röra sig och genom att stödja detta stöder man barnets utveckling på ett helhetsbetonat sätt. Med hjälp av detta skapas en grund för en god självkänsla och barnen uppmuntras uttrycka sig kroppsligt individuellt och som en del av gruppen.

Sagor och berättelser fungerar bra som inspiration för dans. Det är viktigt att barnet ges en möjlighet att mångsidigt öva kontroll över den egna kroppen, till exempelvis i form av lekar där man övar reglering av muskelspänning, förmågan att skapa figurer med kroppen, förmåga och mod att utföra olika rörelser självständigt samt förmågan att försöka få kontakt med ett annat barn. Att fostraren själv engagerar sig är en viktig modell för barnet

Jag och vår gemenskap

Då barnen börjar i den småbarnspedagogiska verksamheten blir deras livsmiljö utanför hemmet större. Utöver det egna hemmets traditioner, vanor, värderingar och åskådningar möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Småbarnspedagogikens uppdrag är att utveckla barnens förmåga att förstå mångfalden i närmiljön och att öva sig att fungera i den. Uppdraget betraktas ur olika perspektiv: **etiskt tänkande, åskådning, närmiljöns förflutna, nutid och framtid samt media**. I verksamheten kan man på ett mångsidigt sätt använda till exempel sagor, musik, bildkonst, lek, drama, olika medieinnehåll samt gäster, besök och evenemang i den närmaste omgivningen. Lärområdet stödjer barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Personalen ska stödja barnens förmåga till **etiskt tänkande** genom att tillsammans med barnen fundera på etiska frågor som förekommer i olika sammanhang eller som barnen funderar över. Det kan handla om teman som vänskap, skillnaden mellan rätt och fel eller rättvisa. Det kan också handla om rädsla, sorg och glädje. Etiska frågor ska behandlas så att barnen kan känna sig trygga och accepterade. Tillsammans med barnen ska man också fundera över gruppens regler och varför de behövs.

Vid utvecklandet av etiskt tänkande är det viktigt att fostraren med sitt eget beteende föregår med ett gott exempel för barnet. Fostraren ska alltid vara konsekvent i sitt agerande. Fostraren ska förbinda sig till de överenskomna arbetsmetoderna inom enheten, så att barnet och barnets familj upplever sig bli rättvist bemötta. Detta förutsätter en ständigt pågående diskussion inom småbarnspedagogiken om principer och praxis för fostran. Av fostraren förutsätts att han eller hon är närvarande i alla situationer i vardagen, så att han eller hon kan ingripa om meningsskiljaktigheter uppstår mellan barnen.

Vid dessa situationer diskuterar man med barnet det som inträffat och hur det andra barnet eller den vuxna känner sig. Under vägledning av fostraren övar man sig på att be om förlåtelse och att förlåta. Barnet tillåts även vara av en annan åsikt.

Inom **åskådningsfostran** ska man tillsammans bekanta sig med de religioner och övriga åskådningar som finns i barngruppen. Irreligiositet betraktas vid sidan av övriga åskådningar. Målet är att främja ömsesidig respekt och förståelse gentemot olika åskådningar samt stödja barnens kulturella och åskådningsrelaterade identiteter. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med olika åskådningar och traditioner som hänger ihop med dem. Åskådningarna kan undersökas på ett naturligt sätt i samband med till exempel årstidsfester och evenemang samt i olika situationer i vardagen så som vid påklädning eller vid måltider. Det ska finnas utrymme för barnen att förundras och de vuxna ska tillsammans med dem fundera på frågor om livet. När det gäller åskådningsfostran ska personalen samarbeta med vårdnadshavarna samt ta hänsyn till och respektera varje familjs bakgrund, åskådningar och värderingar. Åskådningsfostran stödjer barnens mångsidiga kompetens bland annat inom delområdena kulturell och kommunikativ kompetens samt förmåga att tänka och lära sig (kapitel 2.7).

Fostrarens uppgift är att diskutera familjens kulturella och religiösa bakgrund vid mötet med ett nytt barn och barnets familj. Fostraren förutsätts bemöta olika kulturer och livsåskådningar inom gruppen med respekt. Fostraren inhämtar information om olika kulturer och livsåskådningar inom barngruppen till stöd för det egna arbetet och utnyttjar föräldrarnas sakkännedom då han eller hon lär känna olika kulturer och livsåskådningar. Fostraren förutsätts vara mottaglig för barnens frågor om livet och besvara dem enligt barnets ålder. Vid begrundandet av frågor som barnen ställer är det viktigt att understryka förekomsten av och mångfalden bland olika kulturer och livsåskådningar. På detta sätt stöder man utvecklingen av barnets självkänsla och respekten för andra människor. Helger under olika tider på året och sånger och lekar som förknippas med dem är en del av fostran i livsåskådning. Med dessa överförs kulturarvet från en generation till nästa. Stämning, estetik, föremål, symboler, bilder, musik och konst erbjuder redskap för att skapa en mångsidig inlärningsmiljö. Barnet har även rätt till tystnad och stillhet. Samarbetet med församlingen beskrivs i kapitel 3.3.

Genom att fundera över **närmiljöns förflutna, nutid och framtid** riktas barnens intresse mot historiska frågor och byggandet av en hållbar framtid. Mångfalden i barnens uppväxtmiljöer granskas också.

Barnen ska ges möjligheter att leva sig in i historiska händelser och situationer. Viktiga informationskällor är barnen själva och deras personliga historia samt personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen. Också vårdnadshavarnas sakkunskap om sitt eget

kulturarv kan utnyttjas. Det förflutna kan utforskas till exempel med hjälp av lekar och musik som var aktuella när barnens mor- och farföräldrar var barn.

Nutiden iakttas genom att personalen tillsammans med barnen diskuterar aktuella frågor som barnen funderar över eller är intresserade av. Mångfalden i närmiljön ska undersökas och respekteras. Personalen undersöker tillsammans med barnen till exempel människors, könsens och familjernas mångfald. Målet är att barnen ska lära sig förstå att människor är olika men ändå lika värda.

Utöver det förflutna och nutiden är det viktigt att fundera över framtiden och hur vi kan påverka och bidra till en hållbar framtid. Det kan man göra till exempel i samband med att man planerar lekar till den kommande årstiden eller då man planerar den egna lärmiljön. Tillsammans med barnen kan man till exempel bygga framtida fantasivärldar eller reflektera kring framtiden utgående från yrken som intresserar barnen.

Fostrarens uppgift är att observera hur barnets intresse för det egna förflutna och nuet väcks. Saker hanteras, undersöks och diskuteras tillsammans med barnet och synliggörs med hjälp av olika föremål och dokument samt genom att använda informations- och kommunikationsteknik. Utflykter i närmiljön och exempelvis till bibliotek, konstupställningar, ålderdomshem och historiska utflyktsmål ger barnen kännedom om den egna kulturen och vidgar barnets erfarenhetsvärld.

Inom småbarnspedagogik i Vichtis uppmärksammas olika högtider och Finlands historia. Med hjälp av dessa traditioner belyser man och för vidare folktraditionen inom den finländska kulturen. Fostrarens uppgift är att uppmuntra en öppen och respektfull inställning hos barnet även till andra kulturer.

Inom småbarnspedagogiken har **mediefostran** som uppdrag att stödja barnens förutsättningar att vara aktiva och uttrycka sig i gruppen. Personalen ska tillsammans med barnen bekanta sig med olika medier och pröva att producera medieinnehåll på ett lekfullt sätt i trygga miljöer. Man ska tillsammans fundera över medieinnehåll som anknyter till barnens liv och innehållets sanningsenlighet. Samtidigt utvecklar barnen sina färdigheter i käll- och mediekritik. Barnen ska få handledning i att använda medier på ett ansvarsfullt sätt med hänsyn till sitt eget och andras välbefinnande. Teman som förekommer i medierna kan tas upp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av drama.

Syftet med mediefostran är att utveckla barnets medieläskunnighet i en positiv och trygg miljö. Med hjälp av mediefostran lär sig barnet använda och skapa media, känner delaktighet och lär sig trygg användning av media. Barnet är en aktiv användare av media. Barnet njuter av och lever sig in i innehåll i media. Fostrarens uppgift är att erbjuda barnet en trygg inlärningsmiljö där barnet får öva sin användning av media i samspel med vuxna och andra barn. Fostraren stöder en kritisk inställning till media hos barnet. Redskap för informations- och kommunikationsteknik är en del av barnets vardag och barnet kan välja rätt redskap för olika användningsändamål. Barnet skapar media genom att leka och testa. Media

är en källa till kreativitet och innehåll i media sätter igång barnets fantasi. Barnet skapar sin identitet och relation till media genom att uttrycka sig själv. Innehåll i media tar sig uttryck i barnets lekar, teckningar och språk. Barnet skyddas från skadligt innehåll i media. Tillsammans med vårdnadshavarna skyddar fostraren barnet mot icke-lämpligt innehåll och alltför stor användning av redskap för informations- och kommunikationsteknik.

Jag utforskar min omgivning

Småbarnspedagogiken har som uppdrag att ge barnen färdigheter att iaktta, strukturera och förstå sin omgivning. Barnen ska handledas att utforska och röra sig i naturen och den byggda miljön. Småbarnspedagogiken ska stödja utvecklingen av barnens **matematiska tänkande** och stärka en positiv inställning till matematiken. Småbarnspedagogiken ska även omfatta **miljöfostran och teknologifostran**. Egna iakttagelser, upplevelser och erfarenheter i anslutning till lärmiljöerna hjälper barnen att förstå orsakssammanhang och att utvecklas som tänkande och lärande individer. Utveckling av förmågan att benämna saker och använda olika begrepp främjar barnens multilitteracitet (kapitel 2.7).

Barnet har ett naturligt intresse för att observera och undersöka sin omgivning. Då barnet undersöker omgivning lär sig han eller hon ständigt nya saker. Då ett litet barn utvecklar större rörlighet växer barnets livsmiljö och han eller hon kan undersöka omgivningen på ett mer mångsidigt sätt. Barnet funderar, försöker och gör misstag. Fostraren bör göra det möjligt för barnet att lära känna sin omgivning på ett sätt som känns naturligt för barnet. Då barnet växer och språket utvecklas blir barnets tänkande mer mångsidigt. Att undersöka och observera blir medvetna aktiviteter och barnet börjar utnyttja sin verksamhetsmiljö mer aktivt än tidigare. Barnet upplever inlärningsglädje då han eller hon lyckas med något. Fostraren är intresserad av barnets initiativ och intressen. Fostraren uppmuntrar barnet till interaktiv inläring genom att fundera över och undersöka saker tillsammans med barnet och barngruppen. Fostraren anpassar inlärningsmiljön och utnyttjar närmiljön för att stödja barnet då han eller hon undersöker sin omgivning.

Målet med småbarnspedagogiken är att erbjuda barnen, oberoende av på vilket stadium av **matematiskt tänkande** de befinner sig, glädje över insikt och lärande. Barnen ska stifta bekantskap med matematiken och dess delområden på ett åskådligt och lekfullt sätt. Barnen ska handledas att upptäcka matematiken i vardagliga situationer och i omgivningen. Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska iakttagelser. Iakttagelserna presenteras och utforskas till exempel med kroppen eller med hjälp av olika redskap och bilder. Barnen ska ges möjligheter att klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Barnen ska också uppmuntras att hitta problem som anknyter till lärmiljön, fundera över dem, dra slutsatser och söka lösningar på dem.

Utvecklingen av barnens taluppfattning ska stödjas mångsidigt i interaktiva situationer, till exempel genom lek och med hjälp av material som intresserar barnen. Barnen ska uppmuntras att iakttä antal i miljön och, i takt med att färdigheterna ökar, att kombinera dem med motsvarande räkneord och siffersymboler. Förmågan att se och räkna upp talföljder kan utvecklas till exempel med hjälp av rim och ramsor. Tillsammans med barnen prövar man att mäta och övar plats- och jämförelsebegrepp till exempel i rörelselekar, genom att rita eller med hjälp av olika redskap.

Barnens förmåga att uppfatta rum och plan ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska uppmuntras att undersöka kroppar och former och att leka med dem. För att stärka barnens geometriska tänkande ska barnen ges möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Tidsbegreppet utforskas till exempel genom att iakttä årstiderna och dygnets olika tider.

Lärmiljön inom småbarnspedagogik bör erbjuda barnet möjligheter och material för utveckling av matematiskt tänkande, så att inläringen äger rum i barnets egna erfarenhetsvärld. Fostrarens uppgift är att skapa en lärmiljö som inspirerar barnet till matematiskt tänkande och att utveckla sina matematiska färdigheter.

Hos små barn sker matematiskt tänkande och inläring i vardagliga situationer. Den egna kroppen är ett naturligt redskap för ett litet barn för att ta till sig matematiska begrepp. Fostrarens uppgift är att sätta ord på matematiska begrepp i olika situationer i barnets vardag. Då barnet blir äldre framhävs betydelsen av stimulans i lärmiljön. Fostraren bör se till att lärmiljön erbjuder matematiska spel och redskap som intresserar barnet och som är fritt tillgängliga. Barnet kan öva sina matematiska färdigheter i olika lärmiljöer genom att räkna, klassificera och jämföra saker och föremål i omgivningen.

Syftet med **miljöfostran** är att stärka barnens förhållande till naturen, lära dem att bete sig ansvarsfullt i miljön och handleda dem att stegvis tillägna sig en hållbar livsstil. Miljöfostran omfattar tre dimensioner: att lära sig i miljön, att lära sig om miljön och att agera till förmån för miljön. Den närbelägna naturen och den byggda miljön är både föremål för lärande och lärmiljöer.

Att göra utflykter i naturen och i den byggda miljön samt att undersöka omgivningen är en viktig del av den småbarnspedagogiska verksamheten. Genom positiva upplevelser lär sig barnet att njuta av naturen och närmiljön och det stärker barnets förhållande till sin omgivning. Olika naturfenomen iakttas med flera sinnen och under olika årstider och man diskuterar och undersöker dem. Samtidigt lär sig barnen att använda begrepp som hör ihop med omgivningen. Genom att öva sig att känna igen olika växt- och djurarter stärks kunskapen om naturen. Tillsammans med barnen övar man att söka information om frågor som intresserar dem. Naturen kan också vara en plats för estetiska upplevelser och avkoppling.

Barnen ska handledas att värda naturen och dess växter och djur. Tanken med miljöfostran är att barnen ska tillägna sig en hållbar livsstil och öva färdigheter som den förutsätter. Sådana färdigheter är bland annat att inte skräpa ned i samband med utflykter, att lära sig

måttlighet och sparsamhet, att förhålla sig ansvarsfullt i samband med måltider, att spara energi och att minska avfallet genom till exempel återvinning, reparation av föremål och återanvändning. Samtidigt ska barnen handledas att fästa uppmärksamhet vid konsekvenserna av olika handlingar.

Teman för miljöfostran kommer från barnens egen erfarenhetsvärld, genom årstidernas växlingar och fenomen i anslutning till detta. Fostraren lär barnet att respektera både den fysiska miljön och den omgivande naturen. Fostraren tar fasta på barnets initiativ i den miljö där inläringen för tillfället äger rum och letar tillsammans med barnet efter mer information om temat. Barnet erbjuds olika upplevelser av att röra sig i naturen samt får undersöka olika fenomen i naturen. Att utnyttja möjligheter till utflykter och undersökning som erbjuds av närmiljön är en naturlig del av den dagliga verksamheten inom småbarnspedagogiken i Vichtis. Hållbar utveckling är en del av miljöfostran.

Syftet med **teknologifostran** är att uppmuntra barnen att bekanta sig med undersökande och experimenterande arbetssätt. Barnen ska handledas att upptäcka teknik i omgivningen och att hitta på egna kreativa lösningar. Barnen ska även uppmuntras att ställa frågor, att gemensamt söka svar på dem och att dra slutsatser.

Personalen ska tillsammans med barnen iakttä tekniska lösningar i vardagen och bekanta sig med digitala verktyg och hur de fungerar. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid en trygg användning av maskiner och apparater. Barnen ska ges möjligheter att förverkliga sina egna idéer till exempel genom att bygga med olika material och testa hur olika apparater fungerar. De ska också uppmuntras att beskriva sina lösningar. Tillsammans ska man lösa problem och glädjas över att lyckas. Målet är att barnen genom egna erfarenheter ska komma till insikt om att tekniken är ett resultat av mänsklig aktivitet. I verksamheten kan man använda tekniska lösningar som finns i närmiljön, till exempel i leksaker, och undersöka hur de fungerar.

Inom teknologifostran undersöker man hela den miljö som skapats av människan. Fostrarens uppgift är att tillsammans med barnen observera och undersöka tekniska lösningar i omgivningen och stödja barnets tänkande i hanteringen av det allt mer omfattande informationsföldet i barnets omgivning. Fostraren utnyttjar de möjligheter som teknologin erbjuder för införskaffande av information tillsammans med barnen och lär barnet att tänka kritiskt. Viktigt inom småbarnspedagogiken är att ge barnet inledande beredskap för att utveckla teknologisk läskunnighet. Fostraren bör göra det möjligt för barnen att använda teknologi på ett målinriktat sätt. Barnen använder ofta datorn tillsammans, varvid även interaktion mellan barnen förverkligas. Lyckat samarbete förutsätter att barnen får framskrida enligt sina egna val och att barnen tillsammans kan sträva efter att uppnå gemensamma mål.

Inom småbarnspedagogik görs det möjligt för barnet att undersöka olika tekniska lösningar utgående från barnets egna intressen. Tekniska lösningar i

omgivningen studeras i samspel mellan fostraren och de andra barnen i gruppen. Barnen bekantar sig med teknologi med olika typiska tillvägagångssätt inom småbarnspedagogiken.

Jag växer, rör på mig och utvecklas

Detta lärområde omfattar mål som anknyter till **fysisk aktivitet, matfostran, hälsa, trygghet och säkerhet**. Ett uppdrag inom småbarnspedagogiken är att tillsammans med vårdnadshavarna lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa och välbefinnande och som främjar fysisk aktivitet. Lärområdet stödjer barnens mångsidiga kompetenser särskilt inom delområdet vardagskompetens (kapitel 2.7).

Syftet med småbarnspedagogiken är att inspirera barnen att **röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig. Barnen ska uppmuntras att vara ute, leka och röra på sig under alla årstider. Utöver handledd fysisk aktivitet ska barnen också varje dag ges tillräckliga möjligheter att fritt röra på sig både inomhus och utomhus. Den fysiska fostran ska vara regelbunden och barncentrerad, mångsidig och målinriktad. Tillräcklig fysisk aktivitet är viktig för barnets sunda uppväxt, utveckling, lärande och välbefinnande. Fysisk aktivitet innebär olika typer av rörelseaktiviteter och olika ansträngande sätt att röra på sig, till exempel att leka inomhus och utomhus, samt att göra utflykter och delta i ledda rörelsestunder. Att röra på sig tillsammans utvecklar barnens sociala färdigheter, så som kommunikationsfärdigheter och självregleringsförmåga. Den fysiska aktiviteten ska vara en naturlig del av barnets dag. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen uppmuntras till fysisk aktivitet också på fritiden i olika utrymmen och i olika terränger och förhållanden utomhus.

Småbarnspedagogiken har även som uppdrag att utveckla barnens kroppskännedom och -kontroll samt grundläggande motoriska färdigheter, till exempel balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Man ska använda sig av olika sinnen och använda redskap av olika material som inspirerar barnen att röra på sig. Den fysiska aktiviteten ska varieras på ett naturligt sätt med avseende på längd, intensitet och tempo. Barnen ska få erfarenheter av att röra på sig individuellt, parvis och i grupp. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen få erfarenheter av olika rörelselekar, till exempel traditionella gårdslekar, sago- eller musikgymnastik. Man ska utnyttja de olika årstiderna så att barnen har möjligheter att lära sig för årstiderna typiska sätt att röra på sig utomhus.

Regelbunden och ledd fysisk aktivitet spelar en stor roll för barnens helhetsmässiga utveckling och motoriska lärande. Därför är det viktigt att systematiskt observera hur barnens motoriska färdigheter utvecklas. Personalen ska planera dagsstrukturen, inomhus- och utomhusmiljön samt verksamhetens innehåll så att barnen kan njuta av att röra på sig i olika sammanhang på flera olika sätt. Redskapen ska vara tillgängliga för barnen så att de kan använda dem också för spontana aktiviteter och lekar. Inom småbarnspedagogiken är det viktigt att se till att redskapen är trygga.

Motion främjar barnets välmående och helhetsbetonade utveckling. Med hjälp av motion lär barnet känna sin närmiljö och andra människor. Då barnet

rör på sig lär sig han eller hon nya saker och får nya erfarenheter och upplevelser. Motionsglädje, erfarenheter av att lyckas och medvetenhet om den egna kroppen stärker barnets självkänsla. Barnet använder motion för att uttrycka sig själv och sina egna känslor.

Fostrarens uppgift är att introducera motion i barnets dagliga verksamhet och skapa en tillåtande miljö och atmosfär som gör det möjligt för barnet att röra på sig spontant även vid lekar. Barnet bör ha tillgång till mångsidiga motionsredskap som fostraren lär barnet använda. Motionsstunderna planeras så att barnen själva får vara aktiva under motionsstunden.

Tillsammans med små barn övar man kontroll över den egna kroppen i den dagliga verksamheten. Barnets balanssinne utvecklas då han eller hon får röra på sig i olika miljöer. Små barn njuter bland annat av att få klättra, krypa i tunnlar, krypa på alla fyra, gunga, springa och röra på sig tillsammans med vuxna. Då barnet blir äldre förbättras kontrollen över den egna kroppen och de egna rörelserna. Barnets intresse för fart och gemensamma lekar ökar.

Vårdnadshavarna för barn inom småbarnspedagogik i Vichtis har fört fram önskemål om mer motion i alla former i vardagen inom småbarnspedagogiken. Utflykter i naturen, handledda motionsstunder och möjligheter till motion under olika årstider bör beaktas och ingå i enhetens verksamhetsplan. Fostraren bör tillsammans med vårdnadshavaren se till att barnet får tillräckligt med daglig motion. Fostraren ska särskilt beakta barn som inte annars rör på sig tillräckligt och blyga och försiktiga barn.

Syftet med **matfostran** är att främja ett positivt förhållningssätt till mat och ätande samt stödja mångsidiga och hälsosamma matvanor. Barnen ska handledas att äta självständigt, mångsidigt och tillräckligt. De dagliga måltiderna ska avnjutas i en lugn atmosfär och barnen ska få lära sig gott bordsskick, att ge matro och att äta tillsammans. Med hjälp av olika sinnen och genom att noga studera maten bekantar man sig med maträtter, deras ursprung, utseende, sammansättning och smak. Samtal, sagor och sånger om mat utvecklar barnens ordförråd angående mat.

Måltiderna inom småbarnspedagogiken ska planeras så att de ger barnen en lugn, trevlig och positiv upplevelse. Vid måltider formas och övas uppförande under måltider i en positiv anda. Vid måltiderna övar man bland annat spontana samtal med andra och att använda bestick enligt de egna färdigheterna. Fostrarens uppgift vid måltider är att fungera som exempel då det gäller bordsskick och inställning till mat. Vid måltiderna stöder man barnets delaktighet med beaktande av barnets ålder och individualitet. Målet är att barnet upplever att han eller hon själv kan påverka de egna måltiderna på ett så helhetsbetonat sätt som möjligt.

I småbarnspedagogiken ska man tillsammans med barnen fundera över faktorer som är förknippade med **hälsa, trygghet och säkerhet**. Barnens förmåga att sköta sin hälsa och personliga hygien ska stödjas. Tillsammans med barnen ska man diskutera betydelsen av att röra på sig, vila och ha goda mänskliga relationer för välbefinnandet och hälsan. Barnen ska

få lära sig om säkerhet i dagliga situationer. Det kan till exempel vara påklädnings-, måltids-, lek- eller utomhussituationer. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska barnen bekanta sig med regler för hur man rör sig tryggt och de ska öva sig att röra sig tryggt i trafiken. Målet är att stödja barnens känsla av trygghet och säkerhet, lära dem att be om och söka hjälp och att handla tryggt i olika situationer och miljöer.

Fostrarens uppgift är att i situationer i vardagen sätta ord på observationer om barnets hälsa och säkerhet samt att tillsammans med barnen fundera över lösningar och handlingsätt i olika situationer. Fostraren stöder vårdnadshavaren i frågor som gäller barnets hälsa och hänvisar vid behov vårdnadshavaren till en expert.

Barnets personliga välmående tryggas genom att man respekterar barnets individualitet och unicitet. Fostrarens uppgift är att tillsammans med vårdnadshavarna fundera över hur man kan stödja barnets självkänsla och en positiv självbild hos barnet. Fostraren ser till att barnet får positiva erfarenheter av sin utveckling då han eller hon agerar och leker i den sociala gemenskapen. Fostraren beaktar barnets individuella, personliga, utvecklingsmässiga och kulturella behov.

4.6 Preciseringar gällande språk och kultur

Utgångspunkten i grunderna för planen för småbarnspedagogik är att de språkliga och kulturella aspekterna ska beaktas för varje barn som deltar i den småbarnspedagogiska verksamheten. I småbarnspedagogiken ska barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund ses som något positivt som berikar gruppen. En språk- och kulturmedveten småbarnspedagogik innebär att olika språk, kulturer och åskådningar knyts samman till en del av den småbarnspedagogiska helheten.

Enligt lagen om småbarnspedagogik ska kommunen se till att småbarnspedagogik anordnas på barnets modersmål, då det är svenska, finska eller samiska⁶⁷. Även andra språk kan användas i småbarnspedagogiken ifall det inte äventyrar förverkligandet av målen i grunderna för planen för småbarnspedagogik. Om andra språk används ska barnet också få stöd för sin modersmålsutveckling i svenska eller finska. Ett samarbete mellan personal, vårdnadshavare och olika kultursamfund främjar kontinuiteten i barnens och familjernas kulturarv och stödjer barnens möjligheter att ge uttryck för sin egen kulturella bakgrund. I två- och flerspråkiga miljöer ska barnen uppmuntras att kommunicera med varandra.

Svenskspråkig småbarnspedagogik erbjuds i Vichtis på Daghemmet Aleksandra som fungerar i samband med Hiidenrannan päiväkoti. Daghemmet Aleksandras verksamhet är avsedd för barn med svenska som modersmål. Daghemmets verksamhetsspråk är svenska. Daghemmet Aleksandra samarbetar med den svenskspråkiga skolan Nummela skola, i synnerhet då

⁶⁷ Lag om småbarnspedagogik 11 § 2 mom.

det gäller förskoleelever. I Vichtis erbjuds ingen tvåspråkig småbarnspedagogik.

Det finns barn i den småbarnspedagogiska verksamheten som pratar både **svenska och finska** som modersmål. Det är av stor betydelse för dessa tvåspråkiga barns språkliga utveckling och identitetsutveckling att båda språken får stöd och att barnen uppmuntras att använda dem.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **samiska barn** har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kunskap om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner och färdigheter. Samerna är ett urfolk som i enlighet med grundlagen har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur⁶⁸. Närmiljön och samarbetet med vårdnadshavarna och den samiska gemenskapen ska tas till vara i verksamheten. När småbarnspedagogisk verksamhet ordnas på något av de tre samiska språken, är verksamhetens särskilda mål att stärka barnens språkutveckling och förmåga att förstå och använda språket. Målet är att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det samiska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **romska barn** har som särskilt mål att stärka barnens positiva identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur samt öka barnens delaktighet i samhället. Utöver det ska barnens språkliga utveckling stödjas i samarbete med barnens vårdnadshavare och den romska gemenskapen. I mån av möjlighet ska man ge barnen möjlighet att använda och tillägna sig romani. Personalen ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det romska språk- och kulturarvet.

Småbarnspedagogisk verksamhet för **teckenspråkiga barn** kan genomföras antingen i en separat grupp för teckenspråkiga eller i en blandad grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Teckenspråket kan vara barnets modersmål, första språk eller andra språk. Barnen som använder teckenspråk kan vara döva, hörselskadade eller hörande. Målet för småbarnspedagogiken för teckenspråkiga barn är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identiteter genom att ge dem möjlighet att använda och tillägna sig det finlandssvenska eller finska teckenspråket i samarbete med vårdnadshavarna. Målet är också att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer samt stärka teckenförrådet och kunskaperna i det finlandssvenska eller finska teckenspråket.

I den småbarnspedagogiska verksamheten ska **barn med ett främmande språk som modersmål och flerspråkiga barn** få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella identiteter och sin självkänsla. Utvecklingen av barnens kunskaper i svenska eller finska ska främjas inom språkens olika delområden utgående från barnens behov och

⁶⁸ Finlands grundlag 17 § 3 mom.

förutsättningar. Med hjälp av mångsidiga kommunikationssituationer och lärmiljöer ska barnen ges möjlighet att använda och tillägna sig svenska eller finska som andraspråk. Ett konkret språk och ett uttrycksförråd som används i vardagen ska vara utgångspunkten för att tillägna sig svenska eller finska. Förmågan att förstå och förmågan att producera språk ska knytas samman. På detta sätt lär sig barnet att göra iakttagelser och uttrycka sina tankar, känslor och åsikter på ett eget och för situationen lämpligt sätt. En del av barnen blir bekanta med den finländska kulturen och det svenska eller finska språket först då barnet börjar i småbarnspedagogiken. Småbarnspedagogiken stödjer barnets integrering i det finländska samhället. Vårdnadshavarna ska få höra om den finländska småbarnspedagogikens mål, innehåll och metoder. Personalen ska diskutera familjens språkmiljö, språkval, flerspråkiga och kulturella identiteter samt utvecklingen och betydelsen av barnets modersmål – ett eller flera – med vårdnadshavarna.

I mån av möjlighet skapas även tillfällen där barnen kan använda och lära sig sitt eget eller sina egna modersmål. Det egna modersmålet och att lära sig svenska eller finska som andraspråk ligger till grund för barnets funktionella två- och flerspråkighet. Ansvaret för att upprätthålla och utveckla barnets modersmål – ett eller flera – och kultur ligger i första hand hos barnets familj. Vid behov används tolk i diskussion med vårdnadshavare för att garantera ömsesidig förståelse.

Inom småbarnspedagogik i Vichtis finns många barn med olika kulturell bakgrund. I Vichtis kommun har en integrationsplan för invandrare utarbetats för åren 2016–2019. I Vichtis beaktas invandrarfamiljer inom småbarnspedagogik som likvärdiga kommuninvånare. Utgångspunkten vid förverkligandet av småbarnspedagogik för invandrarbarn är barnens och familjernas behov samt samarbete mellan vårdnadshavarna och fostrarna till stöd för barnet och barnets familj som bygger på inbördes förtroende och respekt. Personalen inom småbarnspedagogik och barnets vårdnadshavare utarbetar tillsammans en plan för småbarnspedagogik för varje barn, där man tar ställning till åtgärder som främjar barnets integrering: undervisning i finska eller svenska samt stärkande av det egna modersmålet och den egna identiteten och självkänslan.

I det inledande skedet av integreringen utvärderas situationen för varje invandrarbarn enskilt. I Vichtis arbetar regionala specialbarnträdgårdslärare vars expertis utnyttjas vid anordnandet av stödåtgärder för integrering av invandrarbarn. Tolkning används vid behov.

I integrationsplanen ingår tre mål och åtgärder för att främja integrering av invandrarfamiljer inom småbarnspedagogik.

1. Invandrarbarns inläring av finska eller svenska understöds inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen. I planen för småbarnspedagogik för invandrarbarn antecknas åtgärder till stöd för barnets inläring av finska eller svenska som förverkligas på ett

- systematiskt sätt. För förverkligandet ansvarar enhetens förman och barnträdgårdsläraren inom barngruppen.
2. Föräldraskapet inom invandrarfamiljer understöds i fostringsgemenskapens anda. Samarbetet med familjerna utgår likaså från fostringsgemenskapen. Samtalen om barnets plan för småbarnspedagogik förs med hjälp av en tolk. Invandrarfamiljers kultur och seder beaktas i vardagen inom småbarnspedagogiken. För förverkligandet av detta ansvarar enhetens förman och fostrarna inom barngruppen.
 3. Invandrarfamiljers integrering understöds genom att erbjuda dem flexibla tjänster inom småbarnspedagogik som motsvarar familjernas behov. Invandrarfamiljernas behov av tjänster inom småbarnspedagogik kartläggs och tjänsterna planeras från fall till fall. För förverkligandet svarar servicechefen och enhetens förman.

Småbarnspedagogik på två språk

Småbarnspedagogik på två språk ska baseras på ett beslut fattat av kommunen eller en privat aktör. Syftet med småbarnspedagogisk verksamhet på två språk är att ta till vara barnens sensitiva period för tidig språkinläring genom att erbjuda barnen en mångsidigare språkpedagogik än i vanliga fall. Barnen ska erbjudas tillfällen att tillägna sig språken och använda dem på ett aktivt och lekfullt sätt. Samtidigt läggs grunden för livslångt språklärande. Målet är att verksamheten i en flerspråkig miljö ska väcka barnens språkliga nyfikenhet och lust att experimentera. Olika kulturer möts också på ett naturligt sätt i den småbarnspedagogiska verksamheten som ordnas på detta sätt.

Småbarnspedagogik på två språk indelas i omfattande och mindre omfattande. I omfattande småbarnspedagogik på två språk är strävan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en två- eller flerspråkig miljö. I mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språken.

Omfattande småbarnspedagogik på två språk

Tidigt fullständigt språkbåd i de inhemska språken i småbarnspedagogiken

Språkbåd på finska kan ordnas inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och språkbåd på svenska kan ordnas inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Utöver det kan språkbåd på samiska ordnas inom såväl den svensk- som den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Tidigt fullständigt språkbåd i de inhemska språken är ett program som börjar i småbarnspedagogiken och fortsätter genom hela den grundläggande utbildningen. Språket i småbarnspedagogiken, undervisningsspråket i förskolan och skolan och det andra inhemska språket eller samiska ska bilda en helhet. Småbarnspedagogiken ska huvudsakligen ske på språkbådsspråket. Utvecklingen av barnens modersmål – ett eller flera

– ska stödjas i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna. Målet för verksamheten är att var och en i personalen konsekvent använder endast ett språk: antingen språkbadspråket eller det språk som småbarnspedagogiken ordnas på. Barnen ska uppmuntras att använda språkbadspråket, men de ska ha möjlighet att bli förstådda också på sitt modersmål. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och vidare till grundläggande utbildning i form av språkbad.

Annan omfattande småbarnspedagogik på två språk

I annan omfattande småbarnspedagogik på två språk genomförs en del (minst 25 %) av verksamheten på något annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Språket i fråga kan vara modersmål för en del av barnen. Verksamheten ska planeras så att de olika språkgrupperna får tillräckligt stöd för sin språkutveckling. Det kan också finnas barn i gruppen, vars modersmål är något annat än de språk som används i småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska från fall till fall i samråd med vårdnadshavarna överväga när ett sådant arrangemang stödjer barnets utveckling.

I småbarnspedagogik på två språk ska verksamheten planeras så att småbarnspedagogiken bildar en helhet, där bägge språken är närvarande och utvecklas gradvis som en följd av personalens språkbruk och barnens aktiviteter. I mån av möjlighet ska var och en i personalen använda endast ett av språken aktivt. Barnen ska ha möjlighet att bli förstådda även på sitt modersmål, då det är svenska eller finska. Barnen ska uppmuntras att använda de två språken inom verksamheten. Målet är att barnen kan övergå till förskoleundervisning och grundläggande utbildning antingen på två språk eller på svenska eller finska.

Mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk

Språkberikad småbarnspedagogik

Med språkberikad småbarnspedagogik avses här sådan småbarnspedagogik, där mindre än 25 % av verksamheten regelbundet och systematiskt ordnas på ett annat språk än de språk som fastställs i lagen om småbarnspedagogik. Målet är att stödja språkutvecklingen, motivera barnen och möjliggöra ett mångsidigare språkval. Målet kan också vara att övergå till språkberikad undervisning eller annan förskoleundervisning eller grundläggande utbildning på två språk eller till på annat sätt tidigare lagd språkundervisning.

Språkboverksamhet

Med språkboverksamhet avses inom småbarnspedagogiken sådan verksamhet som stärker barnens kunskap om deras egen kultur och erbjuder dem möjlighet att lära sig ett utrotningshotat minoritetsspråk eller urfolksspråk som talas i familjen eller släkten. Principerna i språkboverksamheten kan påminna om språkbadsprinciperna.

5. STÖD FÖR BARNETS UTVECKLING OCH LÄRANDE

I småbarnspedagogiken ska barnets utveckling och lärande stödjas på ett sätt som motsvarar barnets behov. För barnet är det viktigt att stödet ges kontinuerligt och konsekvent under tiden i småbarnspedagogiken och då barnet börjar i förskoleundervisningen.

5.1 Principerna för stöd

Stöd för utveckling och lärande är en del av den kvalitativa verksamheten inom småbarnspedagogiken och riktar sig till alla de barn som är i behov av stöd. Inom småbarnspedagogiken ska man identifiera barnets behov av stöd och ordna det på ett ändamålsenligt sätt då behov av stöd uppstår⁶⁹. Genom tillräckligt tidigt och rätt riktat stöd kan man främja barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Samtidigt kan man förebygga problem och förhindra att problemen växer och blir allt mer komplexa. Småbarnspedagogiken ska genomföras enligt principen om inkludering.

Stödet ska ordnas utgående från barnets styrkor och behov av stöd för utveckling och lärande. Stödet för utveckling och lärande ska omfatta såväl lösningar som möter barnens individuella behov som lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna. I den småbarnspedagogiska verksamheten ska personalen se till att alla barn känner sig accepterade som individer och som medlemmar i gruppen. Genom att uppmuntra barnet och ge barnet möjligheter att lyckas stöds utvecklingen av barnets positiva självbild.

Samarbete mellan barnet, vårdnadshavaren, barntädgårdsläraren, specialbarntädgårdsläraren och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken är viktigt för att barnets behov av stöd ska identifieras samt när stödet planeras och genomförs. Hela personalen ska i enlighet med sin utbildning, sin arbetsbeskrivning och sitt ansvarsområde observera behovet av stöd och ge det stöd som behövs. Personal från social- och hälsovården ska vid behov delta i planeringen och utvärderingen av barnets stöd.

För ett barn på daghem eller i familjedagvård ska behovet av stöd antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik⁷⁰. I planen antecknas ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller stödet för barnets utveckling och lärande samt stödåtgärderna och hur de ska genomföras och utvärderas.

Stödet för barnets utveckling och lärande ska ordnas som en del av den dagliga småbarnspedagogiska verksamheten. Stödet ska i första hand ges genom olika flexibla

⁶⁹ Lag om småbarnspedagogik 2 a § 7 punkten

⁷⁰ Lag om småbarnspedagogik 7 a §

arrangemang i barnets egen daghems- eller familjedagvårdsgrupp. Stödet kan med hänsyn till barnets bästa också ordnas delvis eller helt i en särskild grupp⁷¹.

Stödet kan också ges inom övrig småbarnspedagogik i enlighet med anordnarens beslut. Inom övrig småbarnspedagogik kan man konsultera en specialbarntädgårdslärare när stödet ordnas⁷². I samråd med vårdnadshavaren kan man också komma överens om att barnet flyttar till regelbunden småbarnspedagogisk verksamhet på ett daghem för att få det stöd som barnet behöver.

Inom småbarnspedagogik i Vichtis förverkligas den modell med stöd i tre nivåer (kapitel 5.4) som förutsätts enligt lagen om grundläggande utbildning och elevvård som tillvägagångssätt för att stödja utveckling och inläring hos barn under förskoleåldern. För yrkesövergripande elevvårdsarbete används inom småbarnspedagogik benämningen mångprofessionellt samarbete. Experterna inom det mångprofessionella samarbetet som avses här är regionala specialbarntädgårdslärare, hälsovårdare på barnrådgivningen, psykologer, tal- och ergoterapeuter och proffs inom familjerådgivning och socialarbete.

I Vichtis erbjuds stöd för barnets utveckling och inläring vid det ställe där barnet deltar i småbarnspedagogik. Utgångspunkten vid anordnandet av stödet är barnets styrkor och stödbehov, som beskrivs i planen för barnets småbarnspedagogik och i eventuella andra pedagogiska dokument. För att stödåtgärderna i så hög grad som möjligt ska motsvara barnets behov av stöd utvärderar fostraren kontinuerligt sitt eget agerande och dess effekter samt observerar barnets handlingar, utveckling och inläring. Fostraren håller även igång en diskussion och utvärdering tillsammans med vårdnadshavaren och andra samarbetsparter. Alla medlemmar av teamet inom småbarnspedagogiken förbinder sig till att agera i enlighet med de gemensamma riktlinjerna och överenskommelserna.

5.2 Samarbete med barnet, vårdnadshavaren och andra sakkunniga i samband med stöd

Småbarnspedagogiken ska ordnas i samarbete med barnet och vårdnadshavaren, så att varje barn får ta del av fostran, undervisning och vård enligt sin utveckling och sina behov⁷³. Samarbetet med vårdnadshavaren är särskilt viktigt då barnet har behov av stöd. Barnet kan även få stöd genom andra tjänster för barn och familjer, till exempel barnrådgivningen, rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor eller handikappservicen. Det är viktigt att de lokala tjänsterna för barn och familjer utgör en ändamålsenlig helhet då stödet för barnet ordnas.

⁷¹ Lag om småbarnspedagogik 3 § 2 mom. (698/1982)

⁷² Lag om småbarnspedagogik 4 a §

⁷³ Lag om småbarnspedagogik 2 a § 1 och 10 punkten

Möjligheten att få stöd, de centrala principerna för stöd, det överenskomna stödet och hur stödformerna ska genomföras ska diskuteras med vårdnadshavaren. Barnet ska delta i samarbetet på ett ändamålsenligt sätt och i enlighet med sin ålder och utveckling.

Vårdnadshavaren ska kontaktas genast om det framgår att ett barn har utmaningar i anslutning till sin utveckling eller sitt lärande eller om personalen känner oro för barnets välbefinnande. Vårdnadshavaren ska ges information om hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor⁷⁴. Målen med stödet nås bäst när alla parter deltar i samarbetet. Med hänsyn till barnets bästa ska barnet inom den småbarnspedagogiska verksamheten få det stöd barnet behöver för sin utveckling och sitt lärande, även om vårdnadshavaren inte förbinder sig att samarbeta.

Det mångprofessionella samarbetet ska utgå från barnets bästa. Med barnrådgivningen, barnskyddet, rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor och annan socialservice ska man komma överens om samarbetsrutinerna och principerna när ett barns ärende behandlas eller i situationer som kräver myndigheters ingripande⁷⁵. Mångprofessionellt samarbete ska i första hand ordnas med vårdnadshavarens samtycke. Bestämmelserna om informationsutbyte och sekretess ska följas i samarbetet⁷⁶.

Småbarnspedagogisk verksamhet ordnas också inom den specialiserade sjukvården. Genom samarbete mellan småbarnspedagogiska tjänster och sjukhuset eller inrättningen i fråga ska kontinuiteten i småbarnspedagogiken säkerställas med hänsyn till barnets hälsa och kondition. Det är särskilt viktigt att barnet kan bibehålla trygga mänskliga relationer.

Svårt handikappade och sjuka barn kan behöva förlängd läroplikt⁷⁷. Beslut om förlängd läroplikt fattas i allmänhet innan läroplikten börjar. Barnets vårdnadshavare ska i god tid få information om hur den förlängda läroplikten ordnas i praktiken. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan⁷⁸ föreskrivs om beslut i anknytning till förlängd läroplikt och olika alternativ att ordna förlängd läroplikt.

⁷⁴ Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 11, 14–17 §

⁷⁵ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar

som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 11 e §, s. 23

⁷⁶ Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 11, 14–17 §

⁷⁷ Lag om grundläggande utbildning 25 § 2 mom.

⁷⁸ Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014, kapitel 5.5 Särskilt stöd

Då en fostrare på daghemmet känner oro för barnets inläring eller utveckling, diskuterar han eller hon sina observationer med vårdnadshavarna och de andra fostrarna inom gruppen. Familjedagvårdare diskuterar sina observationer med vårdnadshavarna och sin förman eller en regional specialbarnträdgårdslärare. Samarbetet mellan vårdnadshavaren och fostraren intensifieras om barnet konstateras vara i behov av stöd för sin inläring eller utveckling. Vårdnadshavaren får information om stödprocessen för barnet så att vårdnadshavaren ska kunna förbinda sig till att stödja barnet tillsammans med fostrarna. Barnet inkluderas i samarbetet på ett sätt som man kommit överens om med vårdnadshavaren. Då barnet behöver stöd sker samarbetet mellan barnet och vårdnadshavaren i positiv anda och barnets styrkor framhävs för vårdnadshavaren. De stödåtgärder som planeras för barnet utgår från barnets styrkor.

Om de stödåtgärder som vårdnadshavaren och fostraren tillsammans kommer överens om inte är tillräckliga bjuder man in en regional specialbarnträdgårdslärare att delta i samarbetet. I Vichtis är de regionala specialbarnträdgårdslärarna anställda inom småbarnspedagogiken. De kartlägger barnets utveckling och inläring, konsulterar fostrarna och föräldrarna och ger dem redskap för att stödja barnets utveckling och

inlärning. De hör också till de mångprofessionella samarbetsgrupperna inom enheterna på sitt eget område.

För den regionala specialbarträdgårdslärarens konsulteringstjänster och observation i barngruppen krävs inte vårdnadshavarens separata samtycke. Den regionala specialbarträdgårdslärarens stöd är en del av det pedagogiska stödet för barnet och anteckningar om detta görs i den pedagogiska delen av planen för barnets småbarnspedagogik. Förverkligandet av de mål för verksamheten som antecknats i planen för barnets småbarnspedagogik utvärderas regelbundet i samarbete med vårdnadshavaren.

Om barnet konstateras ha behov av stöd som förutsätter expertkunskap, kan den regionala specialbarträdgårdsläraren skriva en remiss åt barnet för bedömning av talterapeut, ergoterapeut eller psykolog. För remiss krävs alltid vårdnadshavarens samtycke. Om det blir aktuellt med en bedömning av en expert, kallar fostraren efter bedömningen med vårdnadshavarens samtycke samman en individuell mångprofessionell samarbetsgrupp, där även vårdnadshavarna ingår. I arbetsgruppen kommer man tillsammans med vårdnadshavaren överens om anordnandet av stöd för barnet. Anteckningarna om det mångprofessionella samarbetet görs i den mångprofessionella delen av planen för barnets småbarnspedagogik. Eventuella utlåtanden av mångprofessionella experter förvaras på enheten för småbarnspedagogik. Till utlåtandet fogas ett separat pärmblad, där det anges vem som har rätt att läsa dokumentet i fråga. Läsrättigheterna uppdateras vid behov.

Kravet på elevvård som tillvägagångssätt som förutsätts enligt lagen om grundläggande utbildning (förskoleundervisning) har i Vichtis utvidgats till att även omfatta småbarnspedagogiken. Elevvårdsgruppen som fastställs i lagen om grundläggande utbildning kallas inom småbarnspedagogik för en mångprofessionell samarbetsgrupp.

Inom varje enhet finns en mångprofessionell samarbetsgrupp. Förmannen för enheten ansvarar för gruppens verksamhet. Syftet med denna arbetsgrupp är att sörja för barnets fysiska, psykiska och sociala välmående. Barträdgårdslärarna inom småbarnspedagogiken deltar i enheternas mångprofessionella samarbetsgrupper (inom förskoleundervisningen i elevvårdsgruppen). Den mångprofessionella samarbetsgruppen samlas regelbundet inom enheten för att fundera över på förhand överenskomna temahelheter i syfte att främja välmåendet inom enheten. Vårdnadshavarna informeras om praxis för det mångprofessionella samarbetet i början av verksamhetsåret.

Hälsovårdaren från barnrådgivningen ingår i den mångprofessionella samarbetsgruppen och får i och med det information om välmåendet bland barnen i området. Man har ett nära samarbete med barnrådgivningen, i synnerhet vid rådgivningskontrollen då barnet fyller fyra år. Fostraren fyller i observationsformuläret och diskuterar om sina observationer med

vårdnadshavaren. Vårdnadshavarna tar med sig formuläret till rådgivningsbyrån och den behandlas i samband med fyraårskontrollen. Barnrådgivningen ger dagvården respons om barnets besök.

Terapi- och psykologtjänster erbjuder individuell hjälp och stöd för barnets utveckling och inlärning. Inom terapi- och psykologtjänsterna arbetar psykologer, ergoterapeuter och talterapeuter som ingår i den mångprofessionella samarbetsgruppen inom enheten för småbarnspedagogik.

Stödtjänster för barnfamiljer, barnskydd och familjerådgivning är avsedda för barnfamiljer som behöver hjälp i barnets vardag och i krissituationer inom familjen, då de grundläggande tjänster som erbjuds inte är tillräckliga. Dessa tjänster erbjuder stöd för vårdnadshavare och andra personer som ansvarar för barnets vård och fostran. Personalen inom dessa tjänster deltar på inbjudan i den mångprofessionella samarbetsgruppen inom småbarnspedagogiken.

Förmannens uppgift är att planera den mångprofessionella samarbetsgruppens verksamhet och kalla samman arbetsgruppen på ett planmässigt sätt. Förmannen lyssnar på medlemmarna i den mångprofessionella samarbetsgruppen och vårdnadshavarna vid valet av ämnen för mötet. Förmannen gör ett protokoll över arbetsgruppens möte, som sedan används för att informera medlemmarna i arbetsgemenskapen om mötets innehåll. Förmannen ansvarar för att vårdnadshavarna känner till principerna för den mångprofessionella samarbetsgruppens verksamhet samt tidtabellen för gruppens möten. Förmannen bär ansvar för att lagen om småbarnspedagogik samt förordningar för överlåtande av information och sekretess följs inom enheten.

Fostrarens uppgift är att delta i den mångprofessionella samarbetsgruppens verksamhet såväl då det gäller behandlingen av frågor som rör enheten och frågor som rör enskilda barn. Fostraren bör känna till de olika nivåerna och aktörerna inom det mångprofessionella samarbetet för att vid behov kunna hänvisa familjen till annan hjälp. Fostraren följer för sin del såväl lagen om småbarnspedagogik som förordningarna om överlåtande av information och sekretess.

5.3 Stödarrangemang inom småbarnspedagogiken

Deltagandet i den småbarnspedagogiska verksamheten lägger en god grund för barnets utveckling, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas genom olika pedagogiska arrangemang och arbetssätt. Sådana är till exempel systematisk differentiering av verksamheten, flexibel gruppindelning och anpassning av lärmiljöerna. En tydlig dagordning och rytm i de dagliga aktiviteterna stödjer alla barn.

Barnet kan behöva endast lite stöd under en kort tid. Då kan det räcka med enskilda stödformer eller arrangemang för att påverka situationen så snabbt och på ett så tidigt stadium som möjligt. En del barn behöver omfattande och regelbundet stöd eller flera stödformer som kompletterar varandra samtidigt.

Inom småbarnspedagogiken kan ett barn få stöd på många sätt. Arbetssätten och lärmiljöerna ska anpassas efter barnets individuella behov. Stödet kan omfatta **pedagogiska** och **strukturella arrangemang** och **andra arrangemang som stödjer välbefinnandet**. **Pedagogiska arrangemang** är till exempel stöd av en specialbarntädgårdslärare⁷⁹, som antingen konsulteras eller är tillgänglig periodvis, individuell handledning, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel och digitala verktyg. Stödet kan också omfatta användning av tecken och bilder eller annat stöd för språket och kommunikationen. **Strukturella arrangemang** är bland annat att minska antalet barn i gruppen och att vidta åtgärder som gäller personaldimensioneringen eller personalstrukturen. **Andra arrangemang som stödjer välbefinnandet** är till exempel handledning och konsultation av sakkunniga inom social- och hälsovården.

Då barnets behov av stöd beror på gravt handikapp, svår sjukdom, gravt försenad utveckling eller då behovet av stöd anknyter till den socioemotionella utvecklingen behöver barnet i allmänhet kontinuerligt och individuellt stöd på heltid. Barnet kan ha svårigheter inom flera områden eller ett mycket stort behov av stöd inom ett visst område. Barnets stöd för utveckling och lärande i barngruppen förutsätter planering, specialkompetens och eventuellt olika slags arrangemang eller hjälpmedel. Barnet behöver hjälp för att komma till rätta i gruppen, en differentierad verksamhet och tid för att träna grundläggande färdigheter. Det kan förutsätta utveckling av personalens specialpedagogiska kompetens eller sjukvårdskompetens eller mångprofessionellt samarbete med sakkunniga inom social- och hälsovården.

För att stödja barnets utveckling, lärande och välbefinnande ska man kontinuerligt observera, dokumentera och bedöma barnets behov av stöd och hur stödåtgärderna inverkar och räcker till. Den första åtgärden är att granska arbetssätten och lärmiljöerna och hur de lämpar sig för barnet. Utifrån granskningen görs en bedömning av om en ändring av arbetssätten och lärmiljöerna kunde leda till bättre pedagogiska lösningar för barnet. Bedömningen och planeringen av stödet baserar sig på en tillräckligt mångprofessionell sakkunskap.

⁷⁹ Lag om småbarnspedagogik 4 a §

Tre stödnivåer inom småbarnspedagogik i Vichtis –pedagogiskt stöd

Figur. Tre stödnivåer inom småbarnspedagogik i Vichtis

I Vichtis används följande pedagogiska, strukturella och välfärdsfrämjande arrangemang till stöd för förverkligandet av stöd utöver de redan nämnda stödformerna:

- regionala specialbarntädgårdslärares experttjänster
- integrerad specialgrupp
- minskning av gruppstorleken i samråd med chefen för småbarnspedagogik
- tidsbestämd minskning av gruppstorleken med den pedagogiska arbetsgruppens beslut
- assistenttjänster i samråd med chefen för småbarnspedagogik
- enhetsspecifika mångprofessionella samarbetsgrupper som sammanträder minst två gånger om året

5.4 Barnets plan för småbarnspedagogik i samband med stöd

Barnets behov av stöd, stödåtgärderna och hur de ska genomföras samt ansvars- och arbetsfördelningen när det gäller stödet ska antecknas i barnets plan för småbarnspedagogik. Barntädgårdsläraren och/eller specialbarntädgårdsläraren ansvarar för att göra upp och utvärdera planen i samarbete med den övriga personalen och barnets vårdnadshavare. När planen görs upp och utvärderas ska vårdnadshavarens och barnets delaktighet stödjas. Barnets åsikt ska klarläggas och beaktas då planen görs upp och utvärderas (kapitel 1.3).

Stödet ska utvärderas och planen ska granskas minst en gång om året. Stödets inverkan ska utvärderas regelbundet och planen ska ändras vid behov. Hur målen för verksamheten har uppnåtts ska antecknas i planen och målen ska ändras så att de motsvarar det nya behovet. Om behovet av stöd och stödåtgärderna har upphört ska detta antecknas i planen. En bedömning av barnets behov av stöd görs också alltid då barnet börjar i förskoleundervisningen. I grunderna för förskoleundervisningens läroplan föreskrivs om stöd för barnets växande och lärande för barn i förskoleundervisningen.

Då ett barn får stöd för sin utveckling och sitt lärande ska det i barnets plan för småbarnspedagogik, förutom det som står beskrivet i kapitel 1.3, antecknas följande:

Pedagogiska och strukturella lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar angående personaldimensioneringen och gruppstrukturen
- lösningar i anslutning till barnets stöd, till exempel differentiering av verksamheten, individuell handledning, smågruppsverksamhet eller användning av tecken och bilder
- tolknings- och biträdestjänster samt användning av hjälpmedel.

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren
- ansvarsfördelningen när det gäller hur barnets stöd genomförs
- tjänsterna som tillhandahålls av specialister, till exempel specialbarntädgårdslärare
- handledningen och konsultationen av sakkunniga inom social- och hälsovården
- eventuella transportarrangemang och vem som ansvarar för dem

Uppföljning och utvärdering av stödet

- uppföljningen av hur målen har nåtts
- utvärderingen av stödåtgärdernas effekt och tidpunkterna för utvärderingen

Inom småbarnspedagogen i Vichit förverkligas en modell med tre nivåer för stöd (pedagogiskt stöd): allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Målet är tidigt

ingripande vid rätt tidpunkt. Fostrarens uppgift är att medvetet och systematiskt observera och dokumentera barnets helhetsbetonade utveckling. Fostraren diskuterar dessa observationer med vårdnadshavarna vid samtal för uppgörandet av planen för barnets småbarnspedagogik. Vid samtalen med vårdnadshavarna kommer man tillsammans överens om möjliga processer för stöd för utveckling och inläring. Stödet för barnets utveckling och inläring förverkligas såväl i hemmet som inom småbarnspedagogiken. Om vårdnadshavarna är av annan åsikt om behovet av pedagogiskt stöd, antecknas detta i planen för barnets småbarnspedagogik. Vårdnadshavarna kan dock inte förbjuda stöd för barnet med pedagogiska metoder.

Om det allmänna stödet inte är tillräckligt för barnet, utarbetar barnträdgårdsläraren, eller inom familjedagvården regionala specialbarnträdgårdslärare, en pedagogisk bedömning om barnets situation. Utgående från denna bedöms barnets behov av intensifierat stöd av den pedagogiska arbetsgruppen. Då behov av stöd konstateras fattar man beslut om beviljande av intensifierat stöd. En inlärningsplan för intensifierat stöd utarbetas för barnet, i samarbete med vårdnadshavarna, och dess effekter uppföljs regelbundet. Det viktigaste dokumentet inom intensifierat stöd är planen för barnets småbarnspedagogik. Inom intensifierat stöd utnyttjas inlärningsplanen som ett kompletterande dokument till planen för barnets småbarnspedagogik. Inom intensifierat stöd intensifieras samarbetet med den regionala specialbarnträdgårdsläraren och barnet understöds med metoder inom intensifierat stöd. Då behovet för intensifierat stöd upphör fattar den pedagogiska arbetsgruppen ett beslut om att stödet upphör, detta antecknas i planen för barnets småbarnspedagogik.

Om intensifierat stöd inte är tillräckligt, diskuterar man med vårdnadshavaren barnets möjlighet att beviljas särskilt stöd. Särskilt stöd är individuellt, helhetsbetonat och systematiskt stöd som främjar barnets individuella förutsättningar för inläring. Särskilt stöd förutsätter yrkesövergripande samarbete. Den pedagogiska arbetsgruppen fattar beslut om beviljande av särskilt stöd. Då är planen för barnets utveckling och inläring IP, dvs. en individuell läroplan som innehåller planen för barnets småbarnspedagogik.

Samtliga dokument med koppling till pedagogiskt stöd skapas i Wilma-systemet, där även barnets föräldrar kan läsa barnets dokument.

Medlemmar i enhetens pedagogiska arbetsgrupp är enhetenas förman, en regional specialbarnträdgårdslärare samt en barnträdgårdslärare från barnets egen grupp. Denna arbetsgrupp fattar beslut om pedagogiskt stöd för barnet: beviljande och upphörande av intensifierat stöd samt övergång till särskilt stöd. Enhetens förman för in ett protokoll över den pedagogiska arbetsgruppens beslut i Wilma-systemet.

Verksamheten vid övergångsskedet samt praxis vid överföring av information under tiden för småbarnspedagogik och vid övergången till förskoleundervisning beskrivs i kapitel 1.3.

6. SMÅBARNSPEDAGOGIK SOM BASERAR SIG PÅ EN ALTERNATIV PEDAGOGIK ELLER EN SÄRSKILD ÅSKÅDNING

All småbarnspedagogisk verksamhet ska följa de allmänna mål och riktlinjer som fastställs i lagen, i överenskommelser och i dessa grunder för planen för småbarnspedagogik. Dessa mål och riktlinjer gäller även småbarnspedagogisk verksamhet som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning.

Anordnaren av småbarnspedagogik kan erbjuda småbarnspedagogiska tjänster som baserar sig på en alternativ pedagogik eller särskild åskådning. Sådana är till exempel Steiner-, Montessori-, Freinet- och Reggio Emilia pedagogiken, eller småbarnspedagogiska tjänster som baserar sig på en viss åskådning.

Då vårdnadshavaren väljer en småbarnspedagogisk tjänst som baserar sig på en alternativ pedagogik eller en särskild åskådning ska vårdnadshavaren få tillräckligt med information om verksamhetens särskilda mål och värderingar.

I Vichtis finns ingen kommunal småbarnspedagogik som utgår från alternativ pedagogik eller någon särskild livsåskådning. Om en privat tjänsteproducent i sin verksamhet betonar alternativ pedagogik eller en särskild livsåskådning ska detta beaktas i enhetens verksamhetsplan. Av verksamhetsplanen ska följande framgå: värdegrunden, synvinklar som kompletterar pedagogiska principer och lösningar och hur synvinklarna tar sig uttryck i verksamhetskulturen, arbetsmetoderna och den pedagogiska verksamheten.

7. UTVÄRDERING OCH UTVECKLING AV VERKSAMHETEN INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

Syftet med utvärderingen av verksamheten är att stödja genomförandet av lagen om småbarnspedagogik och planerna för småbarnspedagogik samt att utveckla småbarnspedagogiken. Anordnaren av småbarnspedagogik ska enligt lagen om småbarnspedagogik utvärdera sin verksamhet samt delta i utomstående utvärdering av sin verksamhet.⁸⁰ Utvärderingen av verksamheten ska genomföras på eget initiativ, systematiskt och regelbundet. Med hjälp av utvärderingen ska kvaliteten på småbarnspedagogiken främjas, verksamhetens styrkor och utvecklingsbehov synliggöras och verksamheten utvecklas.

7.1 Utvärdering och utveckling av den pedagogiska verksamheten

Syftet med utvärderingen av den pedagogiska verksamheten är att utveckla småbarnspedagogiken och förbättra förutsättningarna för barnens utveckling och lärande⁸¹. Uppföljning, regelbunden utvärdering och utveckling av den lokala planen för småbarnspedagogik och barnens planer för småbarnspedagogik är en del av detta uppdrag. Verksamheten inom småbarnspedagogiken ska utvärderas och utvecklas på nationell nivå samt ur anordnar-, enhets- och individperspektiv.

Utvärderingen på nationell nivå har som uppdrag att stödja anordnarna av småbarnspedagogik i frågor som rör utvärdering och kvalitetshantering⁸². De nationella utvärderingarna främjar utvecklingen av småbarnspedagogiken på lokal, regional och nationell nivå. Resultaten från utvärderingarna kan även användas i internationella jämförelser. De utomstående utvärderingarna kan också genomföras av andra aktörer eller som internationella utvärderingar.⁸³

Anordnaren av småbarnspedagogik ska regelbundet följa upp och utvärdera planerna för småbarnspedagogik och hur de har genomförts inom de olika verksamhetsformerna. Anordnaren av småbarnspedagogik bestämmer själv vilka metoder som ska användas vid utvärderingen på anordnar- och enhetsnivå. Det är viktigt att de lokala beslutsfattarna, vårdnadshavarna och personalen inom småbarnspedagogiken har aktuell information om hur småbarnspedagogiken genomförs och om dess kvalitet. De centrala resultaten av utvärderingarna ska publiceras⁸⁴. Utvärderingen på anordnar- och enhetsnivå är en central del av ledarskapet och av utvecklingen inom den småbarnspedagogiska verksamheten på

⁸⁰ Lag om småbarnspedagogik 9 b §

⁸¹ Lag om småbarnspedagogik 9 b §

⁸² Lag om småbarnspedagogik 9 b §

⁸³ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om barndagvård och av vissa lagar som har samband med den (RP 341/2014 rd), motivering till 9 b §, s. 22

⁸⁴ Lag om småbarnspedagogik 9 b §

lokal nivå. Barnen och deras vårdnadshavare ska regelbundet ges möjlighet att delta i utvärderingen av småbarnspedagogiken⁸⁵.

Personalens målinriktade och systematiska självvärdering har en central roll i att upprätthålla och utveckla kvaliteten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen kan fokusera på bland annat personalens kommunikation med barnen, stämningen i gruppen, pedagogiska arbetssätt, verksamhetens innehåll eller lärmiljöerna.

Utvärderingen på individnivå grundar sig på lagen om småbarnspedagogik och innebär utvärdering av hur barnens planer för småbarnspedagogik genomförs. Det är alltid viktigt att utvärdera genomförandet av barnets plan för småbarnspedagogik innan en plan för barnet uppdateras. I samband med utvärderingen ska barnet, vårdnadshavaren och personalen fundera över hur verksamhetens mål och de överenskommelser som man gemensamt skrivit in i planen har beaktats och uppnåtts i verksamheten inom småbarnspedagogiken. Utvärderingen av barnets plan för småbarnspedagogik är också ett sätt att stödja barnets lärande och välbefinnande. Denna del av utvärderingsuppdraget beskrivs närmare i kapitel 1 och 5.

De frågor som ska avgöras på lokal nivå och som beskrivs i slutet av varje kapitel i grunderna för planen för småbarnspedagogik, ska styra utarbetandet av den lokala planen samt utvärderingen och genomförandet av den. Anordnaren av småbarnspedagogik ska granska sin plan för småbarnspedagogik och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet. Även de lokala behoven och resultaten från utvecklingsarbetet styr utvärderingen.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik förutsätter att kommunerna utvärderar verksamheten inom småbarnspedagogik på arrangörs-, enhets- och individnivå. I Vichtis förverkligas utvärderingen på dessa nivåer på följande sätt:

- på individnivå utvärderas förverkligandet av åtgärderna i **planen för barnets småbarnspedagogik**
- på enhetsnivå utvärderas förverkligandet av **gruppens verksamhetsplan** och **enhetens verksamhetsplan**
- på arrangörsnivå utvärderas förverkligandet av **planen för pedagogisk ledning** och en **kundnöjdhetssenkät** genomförs för klienterna inom småbarnspedagogik

Processen i anslutning till planen för barnets småbarnspedagogik med utvärderingar beskrivs närmare i kapitel 1.3. Då samtalen för uppgörandet av planen för barnets småbarnspedagogik förs tillsammans med vårdnadshavarna, påbörjas alltid processen genom att utvärdera förverkligandet av de mål och åtgärder till stöd för barnets utveckling, inläring och välmående som man kommit överens om under det föregående samtalet. Utgående från utvärderingen kommer man tillsammans med vårdnadshavaren överens om nya mål och åtgärder. Barnets individuella

⁸⁵ Lag om småbarnspedagogik 7 b §

behov som framkommer i planen för barnets småbarnspedagogik beaktas vid planeringen av barngruppens verksamhet. Utgående från barnens individuella planer för småbarnspedagogik utarbetas gruppens verksamhetsplan.

I gruppens verksamhetsplan kombineras teamets medlemmars gemensamma överenskommelser om atmosfär och arbetsmetoder inom småbarnspedagogik samt mål och åtgärder som fastställts utgående från de individuella planerna för barnens småbarnspedagogik till en stomme för barngruppens verksamhet. Förverkligandet av gruppens verksamhetsplan utvärderas och planen uppdateras i varje team i november–december samt i maj–juni tillsammans med förmannen. Varje anställd bör regelbundet utvärderar och utveckla sitt eget arbete. Det egna arbetet utvärderas i förhållande till överenskommelserna och åtgärderna som antecknats i gruppens verksamhetsplan. Denna utvärdering görs varje vecka vid teammöten. Vid årliga utvecklingssamtal med förmannen hämtar den anställda fram sitt eget kunnande och sina utvecklingsbehov. Samtidigt får han eller hon respons på sitt eget arbete av förmannen.

Inom familjedagvården planerar familjedagvårdaren verksamheten för sin egen barngrupp utgående från det som uppkommit under samtalen för uppgörande av planen för småbarnspedagogik. Familjedagvårdaren utvärderar gruppens verksamhetsplan tillsammans med sin förman. Förverkligandet av familjedagvårdarnas verksamhetsplan (enhetens verksamhetsplan) utvärderas vid områdeskvällar i november–december och maj–juni.

I enhetens verksamhetsplan beskrivs de pedagogiska tyngdpunkterna som fastställs i den lokala planen för småbarnspedagogik mer ingående än i den lokala planen för småbarnspedagogik. Samtal med hela personalen om enhetens verksamhetsplan förs inom enheten under en planeringsdag som arrangeras på sommaren. I samband med detta utvärderas förverkligandet av den föregående verksamhetsplanen. Enhetens verksamhetsplan ska vara klar innan slutet av september varje år.

Enhetens förman utarbetar en plan för pedagogisk ledning till stöd för det egna arbetet. Planen för pedagogisk ledning är ett redskap för självutvärdering för förmännen. Materialet för planen får förmännen ur utvecklingssamtalen med personalen. I planen fastställs riktlinjer för den pedagogiska ledningen av enheten. Med hjälp av planen utvärderas den pedagogiska ledningen som helhet. Utgående från utvärderingen planeras utvecklingsområden för nästa verksamhetsperiod.

För kunder inom småbarnspedagogik utförs en kundnöjdhetsenkät varannan vår (jämnat år). Vid mätningen av kundnöjdheten utvärderas ett utvalt delområde i den lokala planen för småbarnspedagogik. Resultaten av enkäten distribueras inom enheterna för småbarnspedagogik och publiceras i lokaltidningen.